

Ο ΓΙΟΣ ΤΟΥ ΒΟΣΚΟΥ
Υπό Μπλαζαντωνάκη Εμ. Στεφάνου

**Διατίθεται ελεύθερα σε ηλεκτρονική μορφή από την ιστοσελίδα του
Πολιτιστικού Φυσιολατρικού Συλλόγου “Μελέτιος Μεταξάκης”**

<http://www.meletiosmetaxakis.gr> - contact@meletiosmetaxakis.gr

Πρόλογος

Η ζωή του ανθρώπου είναι ένα βιβλίο και στις σελίδες του είναι γραμμένο ό,τι πέρασε και ό,τι έπραξε από την ημέρα που γεννήθηκε ως την ημέρα του θανάτου του.

Στο βιβλίο αυτό δεν θα περιγράψω τη δική μου ζωή, γιατί είναι ασήμαντη, θα γράψω όμως ότι ακριβώς άκουσα από τον παππού τον Αγγελάκη και τη γιαγιά την Γαριφαλιά, για τον Αρχηγό την Ορθοδοξίας.

Ο παππούς ήταν φίλος του Μελετίου στα πρώτα 20 χρόνια της ζωής τους.

Η γιαγιά η Γαριφαλιά ήταν η μικρότερη αδελφή του Οικουμενικού Πατριάρχη. Από αυτούς τους ανθρώπους άκουσα ό,τι γράφω.

Επειδή δεν έχω καμιά σχέση με τα γράμματα ζητώ την επιείκεια και την αγάπη σας για τα λάθη που θα διαπιστώσετε.

Από την εκκλησία ζητώ συγνώμη για ό,τι γράψω, όμως ακριβώς έτσι ελέχθησαν και επράχθησαν. Άλλωστε οι προγονοί μου, προπάππους, θείοι ήταν κληρικοί με προεξέχοντα βέβαια τον Μελέτιο που ανέβηκε στο ανώτατο αξίωμα της εκκλησίας.

Επειδή έχουν γραφτεί πολλά βιβλία με τον τίτλο Οικουμενικός Πατριάρχης, εγώ θα τιτλοφορήσω το βιβλίο αυτό ο γιος του βοσκού. Αυτή την πορεία του γιού του βοσκού θα παρακολουθήσετε και θα διαβάσετε.

Υπό Στεφάνου Εμμ. Μπλαζαντωνάκη
Τέως Αστυνομικού
Ο Γιός του βοσκού

Κεφάλαιο Πρώτο
Η θέση του χωριού

Στους πρόποδες του βουνού Αφέντη είναι χτισμένο ένα μικρό όμορφο χωριουδάκι, ο Παρσάς ή Παρσέας, όπως αναγράφεται στα αρχεία της Βενετίας. Το χωριό είναι ημιορεινό έχει υψόμετρο 600 μέτρα και περιβάλλεται από βουνά, φαράγγια και ποταμούς. Η προσέγγιση του είναι πολύ δύσκολη λόγω της φύσεως του εδάφους. Είναι κακόβολο, κακοτράχαλο μα όμορφο, το κλίμα είναι πολύ υγιεινό, ο αέρας του καθαρός, τα προϊόντα που παράγει λίγα και εκλεκτά, το νερό είναι το καλύτερο της περιοχής και οι άνθρωποι που γεννά σκληροτράχηλοι και υγιείς. Έτσι έπρεπε να είναι για να μπορούν να αντεπεξέρχονται στις σκληρές συνθήκες ζωής.

Το χωριό στην αρχαία εποχή μπορεί να ήταν στο Μηρταρά, γιατί εκεί βρέθηκαν ίχνη χτισμάτων και πριν εκατό χρόνια μια γούρνα, που μεταφέρθηκε στο χωριό και βρίσκεται ακόμα και σήμερα στη βρύση του χωριού, ποιος ξέρει πόσους αιώνες πριν είχε πελεκηθεί και ποιοι άνθρωποι την επελέκησαν! Αργότερα ανηφόρησαν και για πολλές εκατοντάδες χρόνια ζούσαν στην Πλάκα, στο Μούρη, το χωριό όπου και εκεί υπάρχουν αρχαία χτίσματα. Εκεί στο Μούρη βρέθηκε ένα αρχαίο νεκροταφείο και λίγα μέτρα δυτικά μέσα στα περιβόλια υπάρχει ένα στολίδι, το μικρό εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου.

Το εκκλησάκι δεν έχει καμπάνα, ένα μικρό τέμπλο χωρίζει το ιερό, είναι πολύ μικρό και χωρά περίπου 15 ανθρώπους. Το εκκλησάκι του Αγίου Γεωργίου είχε όμως ωραιότατες τοιχογραφίες, που δυστυχώς, το γράφω με πολύ λύπη, κατεστράφησαν επί της εποχής μας. Έχω ακούσει ότι το εκκλησάκι, όπως πολλά άλλα, το έχτισε ο Αρχιστράτηγος της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας, Νικηφόρος Φωκάς, όταν το 960 περίπου ο στρατός της Βυζαντινής Αυτοκρατορίας υπό τον Νικηφόρο Φωκά ελευθέρωσε την Κρήτη

από τους Αραβες. Ο κρητικός πληθυσμός είχε αλλοιωθεί, εξισλαμισθεί και χρειάστηκε να χτίσει πολλά μικρά εκκλησάκια και να φέρει όσιους, όπως τον Νίκωνα του μετανοείτε, για να εδραιώσει ξανά την χριστιανική πίστη στο λαό. Εάν όλα αυτά είναι σωστά, τότε πρέπει ο Άγιος Γεώργιος να είναι πάνω από χίλια χρόνια.

Έτσι μπορεί να ήταν η εκκλησία του χωριού πριν χίλια χρόνια. Πολύ αργότερα πριν τριακόσια χρόνια περίπου το χωριό χτίστηκε στη σημερινή του θέση, επειδή εκεί υπήρχε το νερό. Οι κάτοικοι του χωριού ασχολούνται με την γεωργία, την κτηνοτροφία και την σηροτροφία. Η κάθε οικογένεια έπρεπε να παράγει όλα όσα χρειαζότανε για να ζήσει, λάδι, τυροκομικά προϊόντα, σιτηρά και στο εργαστήριο ύφαιναν τα ρούχα που φορούσαν. Έτσι αιώνες επιβίωναν και ζούσαν.

Στο χωριό γύρω στα χίλια οχτακόσια ζούσε και η οικογένεια Δαγαλάκη και ασχολούνταν περισσότερο με τη σηροτροφία. Καλλιεργούσαν πολύ μετάξι έτσι πήρε το παρατσούκλι ο Μεταξάς και η Μετα-ξού, ήταν ο παππούς και η γιαγιά του Πατριάρχη, πολύ αργότερα έγινε επίθετο (Μεταξάκη). Το χίλια οχτακόσια είκοσι οχτώ γεννήθηκε ένα αγοράκι, ο Νικόλαος, είναι ο προπάππος Νικόλαος ο Μεταξάκης και είναι ο πατέρας του πατριάρχη. Στο διπλανό χωριό το Χρηστό, ζούσε μια οικογένεια του Αντωνίου Προβατάκη. Είναι χριστιανικών αρχών η οικογένεια Προβατάκη, καλόγνωμοι και εκείνο που θα λέγαμε σήμερα χαμηλών τόνων. Το χίλια οχτακόσια πενήντα (1850), η οικογένεια Προβατάκη απέχτησε ένα κοριτσάκι τη Μαρία, είναι η μητέρα του πατριάρχη. Τα δυο παιδιά μεγάλωναν και μεσούσης της κρητικής επανάστασεως, το χίλια οχτακόσια εξήντα έξι (1866) παντρεύτηκαν. Εδώ έχει μεγάλη σημασία να περιγράψαμε με πολύ προσοχή όλα τα προτερήματα και ελαττώματα των νεόνυμφων.

Ο προπάππος ο Μεταξονικόλης ήταν άνθρωπος οξύθυμος, δύστροπος, πεισματάρης, πανέξυπνος, εργατικός, ήταν πολύ λίγος, δηλαδή κοντός, όταν κάθεται στην καρέκλα στις φωτογραφίες που έχουν περισωθεί, τα πόδια του δεν αγγίζουν στη γη, να συμπεράνουμε ότι το ύψος του δεν πρέπει να ξεπερνούσε το ενάμιση μέτρο, το βάρος του είναι εξακριβωμένο, ήταν 18 οκάδες, όπως βλέπουμε στη φωτογραφία, έχει μια μεγάλη μουστάκα και μια

μεγάλη γρομπόλα στο πίσω μέρος του κεφαλιού του. Σε γενικές γραμμές η φύση τον αδίκησε. Η προγιαγιά η Μαρία, ήταν πολύ ψηλή και λυγερή κοπέλα, με χριστιανική ανατροφή και αρχές και καταπληκτικής ομορφιάς. Και οι δυο τους βέβαια ήταν αναλφάβητοι, εκτός όμως από αυτές τις διαφορές υπήρχε και η διαφορά ηλικίας. Ο προπάππος ήταν 38 χρονών όταν παντρεύτηκε και προγιαγιά η Μαρία ήταν μόλις 16 χρονών. Αυτά ήταν περίπου τα προτερήματα μα και τα ελλωτάματα των ανθρώπων που παντρεύτηκαν το 1866 μεσούσης της κρητικής επανάστασεως

Κεφάλαιο δεύτερο

Η Γέννηση ενός αγοριού

Το 1871 η προγιαγιά η Μαρία είναι σε ενδιαφέρουσα κατάσταση και στις 21 Νοεμβρίου του 1871 στην οικογένεια Νικολάου Μεταξάκη ένας καινούργιος βλαστός προστέθηκε. Η γιαγιά του Πατριάρχη, η Γρα Μεταξού, έτσι την ακούγαμε εμείς, ήταν Μαμή και όταν πήρε το νεογέννητο βρέφος στα χέρια της είπε: καλώστονε τον Πατριάρχη. Σε λίγες βδομάδες κάλεσαν ένα άνθρωπο από το Λασιθί, να βαφτίσει το νεογέννητο βρέφος, τα στοιχεία του είναι άγνωστα και το όνομα του νεογέννητου (Εμμανουήλ). Όταν ο παπάς έριξε μέσα στην κολυμβήθρα ένα μπουκάλι λάδι, το λάδι εκείνο δεν διαλύθηκε, αλλά σχημάτισε ένα μεγάλο κίτρινο σταυρό και ένα ζεύγος άσπρα περιστέρια έκαναν κύκλους μέσα στην εκκλησία και ήταν ίσως σημάδια για το τι θα εγίνετο το νεογέννητο παιδί, αλλά εκείνη την εποχή κανείς δεν έδωσε σημασία. Όταν όμως μετά από μερικές δεκαετίες το παιδί αυτό, ο γιος του βοσκού, ανέβηκε και κάθισε στον υπέρλαμπρο θρόνο της ορθοδοξίας, τότε όλα αυτά τα σημάδια συζητήθηκαν ευρύτατα και τα μάθαμε και εμείς.

Η οικογένεια του παππού ήταν φτωχή αγροτική οικογένεια και προσπαθούσαν με σκληρή δουλειά και αντιξοότητες, αρρώστιες, να ζήσουν τα παιδιά τους. Μέσα σε αυτές της συνθήκες μεγάλωναν μέρα με την μέρα, μήνα με τον μήνα και ο μικρός Μανόλης, στα έξι του περίπου χρόνια, εκδηλώνει μια ακατανίκητη επιθυμία. Θέλει λέει να μάθει γράμματα. Γράμματα θα μάθει το κοπέλι; και πώς θα ζήσει; με τα γράμματα; έλεγε και ξανάλεγε ο παππούς όχι εγώ το γιο μου θέλω να τον κάνω βοσκό και να έχει 1000 γιδοπρόβατα στα βουνά και να τότε φοβούνται οι εχθροί μου όχι να μάθει γράμματα! Και η γιαγιά η Μαρία; εκείνη τι γνώμη έχει για το πρόβλημα; εκείνη είπε: άστο αφεντικό, το κοπέλι να πάει στο σχολειό μερικές μέρες να του περάσει, θαρρείς εδά πως θα μάθει γράμματα; σε λίγες μέρες θα του περάσει και θα γυρίσει. Έτσι κατά κάποιο τρόπο συμφώνησαν να πάει το κοπέλι στο σχολειό μόνο για λίγες μέρες.

Εκείνη την εποχή γύρω στα 1878 το χωριό δεν έχει σχολείο και ήταν

φυσικό αφού δεν είχε μαθητές, έπρεπε ο μικρός Μανόλης να πάει στο διπλανό χωριό, στο Χρηστό, στο σχολείο. Το ένα χωριό απέχει μισή ώρα περίπου, είναι ο δρόμος κακόβολος και πάνω από όλα έπρεπε να περάσει τον ψωριάρη ποταμό, που έσερνε πολύ νερό όλο το χειμώνα και αυτό ήταν και το δυσκολότερο πρόβλημα. Αλλά όλα αυτά ξεπεράστηκαν και η ευλογημένη μέρα ήρθε, εκείνη την ημέρα θα ήθελα να περιγράψω: πώς ήταν ο Μανόλης. Κρατούσε χαρτέλα, πλάκα, κονδύλι, φορούσε παπούτσια; και ο δάσκαλος πώς υποδέχτηκε το νέο μαθητή του; του έδωσε καμιά καραμέλα, του είπε κανένα παραμύθι και πού κάθισε; υπήρχαν θρανία, σκαμνιά, πεζούλια; το πιθανότερο είναι να μην υπήρχε τίποτα εκείνη την εποχή. Σε εκείνο τον ανώνυμο ήρωα το δάσκαλο, ήθελα να μπορούσα να αφιερώσω λίγες γραμμές, να μακαρίσαμε, να ευχαριστήσαμε και να παινέψουμε εκείνο το δάσκαλο, που εκείνη την ευλογημένη μέρα, η θεία πρόνοια τον έχει επιφορτίσει με ένα τεράστιο έργο, να μάθει τον αρχηγό της ορθοδοξίας τα πρώτα γράμματα. Και πράγματι εκείνη την ημέρα πήρε στα επιδέξια χέρια του το παιδί και χωρίς πολλά μέσα, δίδαξε, σμίλεψε την ανθρώπινη ψυχή, της έδωσε τέτοια λάμψη και ομορφιά, που άστραψε και φώτισε ολόκληρη την οικουμένη. Αραγε, εκείνος ο δάσκαλος πόσο μισθό έπαιρνε;

Άξιος ο μισθός σου δάσκαλε, όπως πανάξιο είναι και το έργο σου. Και ο μαθητής; τι συμπεριφορά έδειξε; αξιοθαύμαστη η προσαρμογή του κοπελιού, είναι τέλεια κυριολεκτικά, στο έξυπνο μυαλό του εναποθήκευε εκείνο τον πολύτιμο θησαυρό, που με τόση δίψα ποθούσε να αποκτήσει (τα γράμματα).

Είναι επιμελής, ακούραστος, φιλομαθέστατος, έτσι που οι προβλέψεις των γονέων του για λίγες μόνο εβδομάδες στο σχολείο, ευτυχώς, διαψεύστηκαν. Ήταν άριστος μαθητής και όχι μόνον, είχε ήθος και παρακολουθούσε απερίσπαστος με μεγάλη προσοχή. Τελειώνοντας το Δημοτικό σχολείο δεν σταματά. Εφοίτησε στο Γυμνάσιο, στην Ιεράπετρα, το γυμνάσιο τότε το λέγανε σχολαρχείο. Τελείωσε το Σχολαρχείο και ο Μανόλης είναι εκείνο που λέμε σήμερα ακαδημαϊκός πολίτης. Είναι 18 χρονών, ψηλός 1.80, ομορφοκαμωμένος και ένα μαύρο γενακι στολίζει το νεαρό του πρόσωπο. Εάν είναι αλήθεια ότι η κληρονομικότητα υπάρχει, τότε

ο Μανόλης πήρε το ανάστημα και την ομορφιά της μητέρας του και την εξυπνάδα του πατέρα του. Ο Μανόλης είναι στο χωριό και στην εποχή των 18 χρόνων χτυπά δυνατά η ανθρώπινη καρδιά έτσι και η καρδιά του Μανόλη χτύπησε. Και η εκλεχτη του; ποια ήταν εκείνη που απροσδόκητα μπήκε στην καρδιά του; η Μαρία η Αδαμοπούλα ήταν η αγαπητικιά του Πατριάρχη, βέβαια ο έρωτας αυτός ήταν εξ αποστάσεως και πλατωνικός και δεν είχε καμιά σχέση με τους σημερινούς έρωτες. Ακόμα είναι άγνωστο αν η Μαρία, που ήταν εξαιρετική κοπέλα, έμαθε ποτέ πως ήταν η αγαπητικιά του Πατριάρχη.

Και οι γονείς του; εκείνοι τη γνώμη είχανε; βέβαια κάθε πατέρας θέλει το παιδί του παντρεμένο, θέλει να δει τα εγγονάκια του, να τα χαϊδέψει, να τα φιλήσει και να τους λέει παραμύθια. Οι γονείς του όμως, θέλουν για νύφη τους την Αικατερίνη του Αρχοντουλάκη, γιατί ήταν μοναχοκόρη και είχε και περισσότερα χωράφια. Όσο και να φανεί παράξενο αγαπητοί μου αναγνώστες, με αυτά τα κριτήρια εγίνοντο οι γάμοι εκείνη την εποχή, μέχρι των ημερών μας που καταργήθηκε η προίκα. Και επειδή ο Μανόλης δεν πήγαινε στα οζά ο πατέρας του ήταν στενοχωρημένος. Είδες εδά γυναίκα ίντα κάνουνε τα γράμματα; έλεγε και ξανάλεγε ο παππούς. Μη στενοχωριέσαι αφεντικό και θα παντρευτεί και στα οζά θα πάει και θα στρώσει και θα γίνει ο καλύτερος βοσκός. Μα η μοίρα για άλλου είδους ποιμένα τον έχει προορίσει.

Κεφάλαιο Τρίτο

Το δρώμενα στο χωριό

Από την παλαιά εποχή έως το 1964 είναι γνωστό πως οι Ιερείς δεν έπαιρναν κανένα μισθό. Το 1964 η τότε κυβέρνηση δια νόμου που ψηφίστηκε έγιναν δημόσιοι υπάλληλοι και πληρώνονται από το κράτος. Εκείνη την εποχή οι κληρικοί την ημέρα των Θεοφανίων, όπως ακριβώς και σήμερα περιέρχονται τα σπίτια του χωριού και φώτιζαν. Η κάθε οικογένεια ήταν υποχρεωμένη να δώσει στον παπά 2 οκάδες λάδι και εκατό δράμια, αυτή η πληρωμή λεγόταν λαϊνιάτικα και ήταν υποχρεωτική.

Η οικογένεια του Στρατή δεν είχε λάδι να φάει ούτε και να πληρώσει τα λαϊνιάτικα. Ο παπά Μιχάλης βέβαια στην αρχή ήταν συγκαταβατικός, ε, δεν πειράζει Στρατή όποτε βρεις το λάδι μου πληρώνεις τα λαϊνιάτικα. Οι ημέρες περνούσαν, μα ο Στρατής δεν έχει να πληρώσει, ο παπάς όλο και ρωτούσε, μα πότε θα Στρατή θα μου πληρώσεις τα λαϊνιάτικα; όταν θα βρω το λάδι παπά. Η κατάσταση όλο και πιεζόταν, ο παπάς αγρίεψε, Στρατή δεν ξέρω τι θα κάνεις αλλά σε δύο τρεις πρέπει να μου πληρώσεις τα λαϊνιάτικα. Ε, καλά παπά. Εδώ να σημειωθεί ότι ο παπά Μιχάλης ήταν πλούσιος, είχε μονοχωράφια, λιόφυτα, όπως το Νιγιόλακο, το ψαροκεφάλι και πάνω από 3-4 τόνους λάδι το χρόνο, αλλά τα λαϊνιάτικα, λαϊνιάτικα. Πέρασαν μερικές μέρες ακόμα, και ο παπά Μιχάλης πήγε στο σπίτι του Στρατή, «μα τι θα γίνει Στρατή με εκείνα τα λαϊνιάτικα τέλος πάντων, δεν θα τα πληρώσεις»; «πού να βρω το λάδι παπά;» Ο παπάς απογοητεύτηκε. Ουκ έχεις λαμβάνειν εκ του μη έχοντος «Στρατή αφού δεν μπορείς να βρεις το λάδι δεν έρχεσαι να μου κάνεις ένα μεροκάματο, να ξεχρεώσουμε τα λαϊνιάτικα;» «να 'ρθω παπά πότε θέλεις να ρθω;» «Αύριο το πρωί.»

Την επομένη πρωί-πρωί, ξεκίνησαν ο παπά Μιχάλης και ο Στρατής να εργασθούνε μαζί και πήγαν στον αρμό. Εκεί είχε πολλά χωράφια ο παπά Μιχάλης. Ζέψανε το ζευγάρι και ο Στρατής όργωνε τα χωράφια του παπά. Ο παπάς έσκαβε τους γύρους, το μεσημέρι ο παπά Μιχάλης πήγε στη μέση στο χωράφι, εκεί είναι ένα μεγάλο κυπαρίσσι πάνω από δέκα μέτρα ύψος. Το κυπαρίσσι ήταν κλαδισμένο, ήθελε καθάρισμα και ο παπάς φώναξε το

Στρατή. «Έ, Στρατή, έ, Στρατη!" «ίντα θες παπά;» «έλα παέ να σου πω.» Πήγε ο Στρατής και ο παπά Μιχάλης του είπε: «Στρατή να ανεβείς στο κυπαρίσσι να το καθαρίσεις.» Ο Στρατής έκανε δυο τρεις βόλτες γύρω από το κυπαρίσσι και είπε: «παπά είναι πολύ κακόβολα. Δεν ανεβαίνω. Άστο ακαθάριστο. Τόσα χρόνια ακαθάριστο είναι, σήμερα πρέπει να το καθαρίσαμε; άστο όπως είναι.» «Βρε κουρκουζάνη, δεν ντρέπεσαι να φοβάσαι να ανεβείς να καθαρίσεις ένα κυπαρίσσι; ντροπή σου!» Ο παπάς επετίμησε το Στρατή. «Δός μου το μαναράκι.» Ο παπα Μιχάλης έβγαλε το ράσο του και το καλυμμαύχι και τα πέταξε πάνω σε μια αστιβίδα, πέρασε στη μέση του το μαναράκι και είπε στο Στρατή επιτιμητικά: «σκύψε!» Ο παπάς ανέβηκε στους ώμους του Στρατή και με τη βοήθεια πάντα του Στρατή από κάτω αναρριχήθηκε ως τους πρώτους κλώνους του κυπαρισσιού, καβαλίκεψε σελάδικα τον πρώτο κλώνο στη βάση, στο δεύτερο χτύπησε και με το τρίτο χτύπημα, ο κλώνος ξεμασκάλησε και ο παπά Μιχάλης έπεσε ανάσκελα, από ύψος τεσσάρων περίπου μέτρων, χτύπησε στο πίσω μέρος του κεφαλιού, και έμεινε στον τόπο. Σκοτώθηκε ο παπά Μιχάλης, μόλις ο Στρατής συνειδητοποίησε τι έχει συμβεί έκανε το σταυρό του και είπε: «παπά Μιχάλη σου ξεχρέωσα τα λαϊνιάτικα.» Και αμέσως άρχισε να τρέχει και έφθασε στο χωριό λαχανιασμένος. Έ, χωριανοί, ε, χωριανοί μαζευτείτε γρήγορα, σκοτώθηκε ο παπά Μιχάλης. Οι χωριανοί μαζεύτηκαν και ο Στρατής με μεγάλη ακρίβεια διηγείται στους χωριανούς τι ακριβώς συνέβη στον αρμό πριν από λίγη ώρα. Οι χωριανοί ξεκίνησαν, πήραν μαζί τους δυο μεγάλες αντένες, μια ανάπλα και μπροκες, πήγανε στον αρμό και κατασκεύασαν ένα πρόχειρο φορείο, τοποθέτησαν το λείψανο του παπά Μιχάλη και την επομένη μέρα έγινε η ταφή εν μέσω κλαυθμών και οδυρμών, όπως άξιζε το λείψανο του ιερέα. Το πένθος του χωριού ήταν βαρύ, το χωριό ορφάνεψε, δεν έχει πνευματικό πατέρα ούτε πνευματική τροφή, το κενό είναι πραγματικά δυσαναπλήρωτο. Ποιος θα γίνει ιερέας; ο προπάππους, ο Μιχάλης ο Παπαμαθαιάκης ήταν αναγνώστης και ήθελε να γίνει παπάς. Εκείνη την εποχή ο κόσμος ήταν αγράμματος και για να χειροτονηθεί κανείς ιερέας έπρεπε να είναι αναγνώστης πρώτα για να ξέρει στοιχειωδώς λίγη ανάγνωση. Ο Παπαμαθαιάκης λοιπόν ήταν αναγνώστης και

συνεπλήρωνε τα τυπικά προσόντα. Ήθελε να γίνει ιερέας και είχε και την αγάπη του χωριού. Οι χωριανοί αυτόν ήθελαν, μα ο άλλος προπάππος, ο Μεταξονικόλης άλλα είχε στο μυαλό του και στην επισκοπή όλο και μπαινόβγαινε και ο ντρουβάς του ήταν γεμάτος χιλιόκαλα, ρακή, τυρί, μυζήθρα ,σύγγερο μέλι, αμύγδαλα και καρύδια από όλα τα καλά έχει ο ντρουβάς του προπάππου. Έτσι αντί του Παπαμαθαιάκη, ιερέας το χωριό έμεινε ο παπά Στέφανος ο Προβατάκης. Η πορεία της ζωής απέδειξε ότι ο παπά Στέφανος που ήταν κουινιάδος του προπάππου του Μεταξονικόλη, ήταν άριστος κληρικός, ίσως ο τρόπος της εκλογής ήταν παράταιρος και έτσι ο παπά Στέφανος δεν έγινε αποδεχτός στο χωριό, άνθρωπος δεν επηγαίνε στην εκκλησία και ήταν εντελώς μόνος για πολλούς μήνες. Σιγά-σιγά οι ψίθυροι έφθασαν στην επισκοπή και ο τότε επίσκοπος αποφάσισε να επισκεφθεί το χωριό και να εξετάσει επί τόπου την δημιουργηθείσα κατάσταση. Ο επίσκοπος και η ακολουθία του κατέλυσαν στον άμμο στο σπίτι του Ηλία του Χατζαντωνάκη, ήταν τότε καινούργιοχτισμένο και κατάλληλο για την περίπτωση. Η γρα Δημήτραινα ανηφόρισε να προσκυνήσει τον επίσκοπο μα και να κάνει τα παράπονα της και είπε: «Γιάντα δα άγιε Δέσποτα δεν έκανες παπά το Μιχάλη τον Παπαμαθαιάκη που είναι αναγνώστης μόν έκανες τον παπά Στέφανο και άνθρωπος δεν πηγαίνει στην εκκλησία;» Ο επίσκοπος εξεμάνη, έχασε τον έλεγχο των λόγων και αγριεμένος φώναξε: «όξω μωρή γουρούνα!»

Η γρα Δημήτραινα φοβήθηκε την οργή του επισκόπου και φοβισμένη βγήκε με κατεβασμένο το κεφάλι από το σπίτι και κατηφορίζοντας προς το φτωχικό της μουρμούρισε ο Θεός να μου τα δώσει και γουρούνα να σε φάει! Τα χρόνια πέρασαν ο παπά Στέφανος έφυγε από το χωριό και ιερέας έγινε ο Μιχάλης ο Παπαμαθαιάκης ο προπάππος. Και ο επίσκοπος έκανε μια βόλτα στα χωράφια. Εκεί στον αγιασμένο κάτω από μια ελιά ήταν δεμένη μια γουρούνα. Είναι γεννημένη και τα μικρά γουρουνάκια είναι πανέμορφα. Άλλα ήταν άσπρα, άλλα μαύρα, άλλα ασπρόμαυρα, άλλα είχαν κανελί χρώμα, όλα ήταν τόσο όμορφα ο επίσκοπος κάθισε ανεκούρκουδα και άρχισε να χαϊδεύει τα γουρουνάκια. «Ω! τα καημένα τα γουρουνάκια!» Έλεγε και ξανάλεγε ο επίσκοπος και ξαφνικά γράπ, και δαγκώνει η

γουρούνα το χέρι του επισκόπου. Ο επίσκοπος έπαθε μόλυνση και πέθανε.

Το γεγονός ότι έχει πεθάνει επίσκοπος από δαγκωματιά γουρούνας δεν έχει εξακριβωθεί, ακούσθηκε πάντως. Και γράφεται με κάθε επιφυλακτικότητα.

Κεφάλαιο Τέταρτο

Η Αγία Μαρίνα το μετόχι του παππού

Ο προπάππος ο Μεταξονικόλης, είχε ένα σύντεκνο το γέρο Σπανό έτσι τον ακούγαμε εμείς. Ο γέρο Σπανός είναι άτεκνος και έχει βαφτίσει ένα παιδί του Μεταξονικόλη το Γιάννη και έκανε ένα δώρο στον προπάππου, το μετόχι την Αγία Μαρίνα. Το μετόχι είναι απέραντο και το έχουμε τώρα εμείς τα δισέγγονα του. Είναι περίπου 2 χιλιάδες στρέμματα. Έχει δάση πρινιάδες, καλλιεργήσιμες εκτάσεις, ρυάκια που τρέχουν νερά, πηγές, περβόλια και αμπέλια, μάντρες και μελισσόκηπους. Εκεί μεγαλώσαμε, εκεί παίξαμε, εκεί στην Αγία Μαρίνα είναι οι καλύτερες παιδικές μας αναμνήσεις. Εκεί σ' αυτό το μετόχι εγκατέστησε και ο προπάππος την μεγάλη του οικογένεια, τα οζά τους, τις μέλισσες τους, εκεί εμεγάλωσε και ο Μελέτιος μαζί με όλα τα άλλα παιδιά του προπάππου. Μέσα στα περβόλια του παππού υπάρχει ένα πεζούλι και μια συκιά και λέγαμε «στου πατέρα τη συκιά» ή «στου πατέρα την πεζούλα». Αυτά τα πράγματα εβρέθησαν εκεί μοναστηριακά, ίσως, από την παλιά εποχή, κάποιος ποιος ξέρει πότε έκανε αυτά τα δώρα στην Παναγία. Το Καρύδι είναι ένα μετόχι, η Παναγία ένα μικρό εκκλησάκι ασφαλώς χτίστηκε την παλιά εποχή, άγνωστο πότε. Ήταν μονή και ήκμασε αιώνες πριν. Στην εποχή μας ο τελευταίος μοναχός που εμόνασε εκεί ήταν ο Μελέτιος Τσιχλάκης. Πέθανε σε βαθεία γεράματα το 1928 και έχει ταφή βέβαια εκεί. Από τότε δεν υπάρχει στο Καρύδι μοναχός. Ο πατέρας Μελέτιος όταν ήταν ακόμα νέος, δηλαδή γύρω στα 1888 πριν από εκατό δέκα χρόνια περίπου, ερχόταν στην Αγία Μαρίνα από το Καρύδι, έσπερνε τα φασόλια του και μάζευε και τα σύκα της συκιάς και όταν τελείωνε την εργασία του καθόταν στον αέρα του Πρίνου και κουβέντιαζαν με τον προπάππου τον Μεταξονικόλη. Έτσι και το απόγευμα του δεκαπενταύγουστου του 1889 περίπου. «Και που είναι ο Μανόλης μπάρμπα Νικολή;» «ίντα τότε θες πατέρα;» «θέλω να του πω να έλθει στην Παναγία να με βοηθήσει στον εσπερινό». «Μα αυτός ξέρει να ψάλει;» «Μορφωμένος άνθρωπος είναι όπου δυσκολευτεί θα τον βοηθήσω εγώ.» Ο προπάππος άρχισε να φωνάζει δυνατά: «Έ! Μανώλη! Έ! Μανόλη! Μανόλη!» «Ίντα θες πατέρα;» «Έλα παέ

να σου πω.» Ο Μανόλης πήγε στον αέρα του πρίνου και ο πατέρας Μελέτιος του είπε: «Μανόλη ξέρεις τι θέλω;» «Όχι πατέρα δεν ξέρω.» «Ήθελα να σε παρακαλέσω, αν βέβαια το θέλεις και συ, να έλθεις να με βοηθήσεις στον εσπερινό.» «Μετά χαράς πατέρα, θα έλθω να σε βοηθήσω.» Ο προπάππος εξεπλάγη από την προθυμία του Μανόλη και σε λίγη ώρα ξεκινούσαν για το Καρύδι. Η απόσταση είναι πολύ μικρή. Έφθασαν στην εκκλησία και ο Μανόλης έδειξε προθυμία να σκουπίσει την εκκλησία και μετά να αρχίσουν τον εσπερινό. Έτσι και έγινε. Ο εσπερινός άρχισε, διάβασε ο Μανόλης το τυπικό, το κατάλαβε και καθώς ήταν μορφωμένος το εφάρμοσε τέλεια, είχε πολύ ωραία φωνή δεν χρειάστηκε απολύτως καμιά βοήθεια, ο εσπερινός ετέλειωσε και ο Μανόλης διάβασε: «Κύριε εισάκουσαν της προσευχής μου, ενότησε την δέησήν μου κτλ.» Και στην συνέχεια ο μικρός παρακλητικός κανόνας: «πολλοίς συνεχόμενοι πειρασμοί κτλ.» Ο μικρός παρακλητικός τελείωσε και στο προαύλιο της εκκλησίας ο πατέρας και ο Μανόλης κουβέντιαζαν. Ο πατέρας Μελέτιος που έμεινε απόλυτα ευχαριστημένος από την απόδοση του νεοφώτιστου ψάλτη ρώτησε: «Μανόλη πηγαίνεις στην εκκλησία;» «Πολύ λίγες φορές πατέρα.» «Και όμως είσαι γεννημένος για την εκκλησία!» Τί σοφά λόγια!!! Τι προόραση ήταν ; Πράγματι ήταν γεννημένος για την εκκλησία. Ο πατέρας Μελέτιος προχώρησε λίγο ακόμα και είπε: «Μανόλη πάρε αυτό το βιβλίο να το διαβάσεις.» Ο Μανόλης πήρε το βιβλίο και ευχαρίστησε τον μοναχό. Μέχρι σήμερα που γράφονται οι γραμμές αυτές, δεν ξέρομε τι ήταν αυτό το βιβλίο. Το ψάχναμε παντού με τον παππού τον Αγγελάκη, ολόκληρες δεκαετίες, χωρίς αποτέλεσμα. Πού το έκρυψε άραγε; το πήρε μαζί του; και τι ακριβώς ήταν; ήταν η αποκάλυψη του Ιωάννη, ήταν η Παλαιά Διαθήκη; τι ακριβώς ήταν; ένα είναι βέβαιο, από εκείνο το απόγευμα ο Μανόλης χάθηκε. Είχε να φανεί τρεις μέρες, ο πατέρας ανησυχούσε και «πού είναι ο Μανόλης Μαρία;» ρώτησε τη γιαγιά. «Γιάντα κατέχω γω αφεντικό πού είναι ο Μανόλης. Πράμα δεν κατέχω.» Και άρχισαν να φωνάζουν «Ε, Μανόλη, Έ, Μανόλη,» «μωρέ Μανολιό» φώναζε η μητέρα του, «Ίντα θες και φωνάζεις μητέρα. Εδώ είμαι.» «Πού είσαι;» «εδώ στο σπηλιάρaki» και πήγε η μάνα του και ο πατέρας του εκεί. «Ίντα κάνεις έπαε Μανόλη;» τον ρώτησαν. «Διαβάζω.» «Και δεν επείνασες;» «Όχι δεν

επείνασα.» «Μου έδωσε ο μοναχός καλή τροφή.» Εννοούσε πνευματική τροφή, «Μα δεν σε φθάνει μόνο το διάβασμα πρέπει να έλθεις στο σπίτι να φας φαγητό.» «Μα εγώ στο σπίτι είμαι. Εδώ είναι το σπίτι μου από τώρα και στο εξής και όταν δεν με βρίσκετε εδώ θα είμαι με τον πατέρα Μελέτιο στο Καρύδι.»

Είναι Φανερό ότι ο Μανόλης ερωτεύτηκε την εκκλησία. Και η Μαρία η Αδαμοπούλα;Ε εκείνη εβγήκε οριστικά από την καρδιά του.

Κεφάλαιο Πέμπτο

Πορεία από το χωριό στα Ιεροσόλυμα

Στις 21 του Μάη έχομε επιτόπιο εορτή στο χωριό την εορτή Κωνσταντίνου και Ελένης. Από μικρός θυμάμαι και στο προαύλιο της εκκλησίας, στήναμε χορούς και εμαζευόταν όλο το χωριό και διασκεδάζε. Στο χωριό εκείνη την ημέρα ήταν και ο νεαρός Μανόλης, ο Μανόλης ο Μεταξάκης και ο Γιώργης ο Αγγελάκης. Είναι φίλοι από μικρά παιδιά και εκείνη την ημέρα έκαναν μια παιδική αταξία. Κόψανε μερικές αγκινάρες από ένα χωράφι, ο ιδιοκτήτης τους έπιασε και τους μάλωσε αυστηρά: «και καλά ο Γιώργης είναι αγράμματος, εσύ Μανόλη που είσαι μορφωμένος; αυτές τις δουλειές σε μάθανε οι δάσκαλοι σου να κάνεις; Έγνοια σου εγώ θα το πω στον πατέρα σου.» Ο Μανόλης που πολύ ντράπηκε από τις αυστηρές εκείνες παρατηρήσεις παρακάλεσε: «Όχι, σε παρακαλώ μην πεις τίποτα στον πατέρα μου. Ζητώ συγνώμη και δεν θα ξανακάνω ποτέ τέτοια πράξη.» Ανένδοτος εκείνος πήγε και παραπονέθηκε στον παπού. «Μπάρμπα Νικολή, δουλειές είναι αυτές που κάνει ο Μανόλης;» «Ίντα σου κάμει ο Μανόλης;» «Μαζί με τον Γιώργη του Αγγελάκη μου κλέψανε τις αγκινάρες και δεν έχω ίντα να μαγειρέψω των παιδιών μου.» «Έγνοια σου θα σου τον συγυρίσω γω τον Μανόλη.»

«Μαρία, ε, Μαρία,» φώναξε ο παπούς, «να δώσεις του ανθρώπου ένα κομμάτι τυρί και δυο οκάδες κουκιά και βρες και καμιά οκά πατάτες να μαγειρέψει στα παιδιά του.» θα πρέπει να παρατηρήσουμε πως ο παθών αποζημιώθηκε πλήρως, ίσως και με το παραπάνω. Επομένως το θέμα έπρεπε να θεωρηθεί ότι έληξε. Όμως πήρε τέτοιες διαστάσεις που κανείς δεν μπόρεσε να προβλέψει. Όταν πήγε ο Μανόλης στο σπίτι έφαγε ξύλο, με μεγάλη αγριότητα και επειδή ο Μανόλης ήταν πανύψηλος και ο πατέρας του πολύ κοντός, ο Μανόλης εγوناτησε χωρίς να φέρει την παραμικρή αντίσταση και ο πατέρας του τον έδερνε σαν ζώο. Εάν ανεπηρέαστα κάνομε ένα σχόλιο πρέπει να πούμε ότι το παράπτωμα των δύο νέων δεν ήταν δα και τόσο σοβαρό, αιώνες η ζωοκλοπή ανθεί στο νησί μέχρι και τις μέρες μας, κλέβουν ολόκληρα κοπάδια αλλά μερικές αγκινάρες ήταν το έγκλημα! Όταν

έφαγε το ξύλο ο Μανόλης πήγε και βρήκε το φίλο του το Γιώργη σε κακή κατάσταση. «Πώς είσαι έτσι Μανόλη; τι σου συνέβη;» Ο πατέρας μου με έδειρε άσχημα και θα φύγω από το χωριό. Και πού θα πας; θα πάω στο Ηράκλειο να δουλέψω εκεί. Τότε αν είναι έτσι έρχομαι και γω. Οι δυο φίλοι χωρίς βέβαια την συγκατάθεση των γονέων τους έφυγαν. Ακολούθησαν ένα μονοπάτι βορειοδυτικά, πέρασαν το Σελάκανο, ένα μετόχι, ανηφόρησαν στου Χρυσοφού το πόρο, εκεί συνάντησαν ένα κερατζή που έφερνε κρασί στο χωριό, γνώριζε τον παπού και τα παιδιά και ρώτησε: «πού πάτε μωρέ κοπέλια;» «Στο Ηράκλειο.» «Κατάλαβα.» «Το σκάσατε βέβαια από το χωριό, μα εσύ Μανόλη πώς είσαι έτσι; σε χτύπησε κανένας;» «Ο πατέρας μου.» «Ναι αλλά γιατί σε χτύπησε;» ο Μανόλης έκανε όλη την ιστορία του κερατζή, σχετικά με τις αγκινάρες. «Ε, μα δεν δέρνουνε ένα νέο δέκα οχτώ χρονών για μερικές αγκινάρες αλλά ότι έγινε έγινε εσείς πρέπει να γυρίσετε στα σπίτια σας και εγώ θα τον εμαλώσω το σύντεκνο το Μεταξονικόλη.» Έπιασε διάλογο με τα παιδιά, απεδοκίμασε βέβαια την πράξη του ξυλοδαρμού και κατόρθωσε να πείσει τα παιδιά να γυρίσουν πίσω και γύρισαν βέβαια πίσω αλλά η ιδέα της φυγής ήταν πάντα στο μυαλό τους.

«Μάνα θα φύγω, δεν μπορώ να ζήσω άλλο στο χωριό, ντρέπομαι τους χωριανούς.» Το πρόβλημα ωρίμασε και η μάνα και ο πατέρας του, του συγκατατέθηκαν, τον εστόλισε, τον φίλησε και τον αποχαιρέτησε και όταν μετά 22 χρόνια θα τον έβλεπε ως Μητροπολίτη Κιτίου δεν θα τον αναγνώριζε.

Οι δύο νέοι έφυγαν για δεύτερη φορά και ακολούθησαν ακριβώς το ίδιο δρομολόγιο. Πέρασαν το καθαρό και κατηφόρισαν στο λεκανοπέδιο αλλά βράδιασε, πού να κοιμηθούν; πήγαν στη μονή Κρουσταλένιας, οι μοναχοί τους δέχθηκαν και τους έδωσαν φαγητό και εκοιμήθηκαν εκεί. Την επομένη ημέρα ξεκίνησαν, πέρασαν το Καστέλι και το βράδυ κατάκοποι έφθασαν στο Ηράκλειο. Κάπου σε ένα πανδοχείο κοιμήθηκαν και έψαχναν για δουλειά. Ο παπούς ο Γιώργης ο Αγγελάκης δούλευε στα χτήματα του Καλοκαιρινού. Ήταν ο Καλοκαιρινός μεγαλοκτηματίας με πολλά αμπέλια και λιόφυτα. Ο Μανόλης που ήταν μορφωμένος βρήκε δουλειά σε ένα πανδοχείο, γραφική δουλειά βέβαια, ενοικίασαν ένα δωμάτιο και οι νεαροί

καλά ταχτοποιήθηκαν από τις δουλειές τους, όπως πολύ αργότερα συζητούσαμε με τον παππού. Ήταν πολύ ευχαριστημένοι, και ξαφνικά μια μέρα ο Μανόλης είπε του φίλου του : «Γιώργη, εγώ θα φύγω.» «θα φύγεις; και πού θα πας;» «θα πάω στα Ιεροσόλυμα. Εκεί θα βρω το θείο μου τον παπά Στέφανο.»

Να γράψουμε εδώ ότι ο παπά Στέφανος αφού δεν έγινε αποδεχτός στο χωριό έφυγε στα Ιεροσόλυμα και καινούργιος παπάς στο χωριό έγινε ο Μιχάλης ο Παπαμαθαιάκης, ο προπάππος. Από τα Ιεροσόλυμα ο παπά Στέφανος έλκει σαν μαγνήτης το Μανόλη. Ο Γιώργης ξαφνιάστηκε και προσπάθησε να αλλάξει τη γνώμη του Μανόλη και του είπε ότι περνάνε τόσο καλά τι το θέλει τόσο μεγάλο ταξίδι; μπορεί και να μη βρεί τον παπά Στέφανο. Μα, το πεπρωμένον φυγείν αδύνατον. Έτσι έγραψε η τύχη του Μανόλη. Πήρε το πρώτο σαπιοκάραβο, αποχαιρέτησε το φίλο του και έφυγε για τα Ιεροσόλυμα και όταν μετά 22 χρόνια θα συναντηθούν ο Μητροπολίτης Κιτίου Μελέτιος και ο φίλος του στην Αγία Μαρίνα, δεν θα τον γνωρίζει.

Το πλοίο τον έβγαλε στην Σμύρνη και από εκεί με τα πόδια περπάτησε όλη τη μικρά Ασία, το Λίβανο και ύστερα από μια πορεία έξη μηνών έφθασε ταλαιπωρημένος και κουρασμένος στα Ιεροσόλυμα.

Κεφάλαιο Έκτο

Η μεγάλη πορεία του Μανόλη τερματίζεται στα Ιεροσόλυμα. Εκεί άλλωστε τον οδηγούσε το πεπρωμένο του. Βρήκε τον παπά Στέφανο, τον θείο του και οι δυο τους ήταν πάρα πολύ ευχαριστημένοι. Θα γράψω εδώ ότι ο Μελέτιος σε όλη του τη ζωή αλληλογραφούσε και είχε μεγάλο σεβασμό και αγάπη για τον θείο του τον παπά Στέφανο. Τον ίδιο σεβασμό και αγάπη είχε και ο παπά Στέφανος στον ανιψιό του τον Οικουμενικό Πατριάρχη σε όλη του τη ζωή.

Ο Μανόλης ακολουθούσε το θείο του στην εκκλησία και έψαλε, έκανε όμως και διάφορες δουλειές, άναβε τα καντήλια και σκούπιζε τα ναό. Εκείνη την εποχή Πατριάρχης Ιεροσολύμων ήταν ο Δαμιανός. Η παρουσία του Μανόλη, η βράκα, το μαύρο γενάκι, το παράστημα του, η ευσέβεια του, όλα αυτά τα παρακολουθούσε και τα πρόσεξε ο Πατριάρχης και είπε στους παπάδες: στο νεαρό με τη βράκα θέλω να κουβεντιάσω. Οι παπάδες πλησίασαν το νεαρό και του είπαν: Μανόλη, θέλει να σου μιλήσει ο Παναγιότατος. Ο Μανόλης εξεπλάγη. «Μα τι με θέλει εμένα ο Πατριάρχης;» Η συνάντηση ορίσθηκε και πραγματοποιήθηκε εκεί και τότε ο Πατριάρχης με τη διορατικότητα την προ-όραση που είχε, κουβεντιάζοντας πολύ ώρα με τον νεαρό Μανόλη, ανακάλυψε ένα πολύτιμο θησαυρό. Ανακάλυψε όλα τα προτερήματα που η Θεία πρόνοια του έχει προικίσει, μόρφωση, ήθος, ανάστημα, καλοσύνη, αγάπη και χωρίς περιστροφές έκανε την βαρυσήμαντη πρόταση του. «Μανόλη», είπε ο Πατριάρχης, «είσαι νέος σεμνός, μορφωμένος. Η εκκλησία με ανοιχτές αγκάλες σε περιμένει. Θέλεις να γίνεις κληρικός και να αναλάβει η εκκλησία τις σπουδές σου; Θα σε στείλουμε στα καλύτερα Πανεπιστήμια να σπουδάσεις.» Ο Μανόλης χωρίς να σκεφτεί ούτε λεπτό απάντησε: «Θέλω Παναγιότατε.» «Μα δεν εσκέφθηκες καθόλου,» του είπε ο Πατριάρχης. «Το ράσο είναι πολύ βαρύ να το σκεφτείς πρώτα.» «Μα δεν το βλέπετε Παναγιότατε πως είναι θέλημα Θεού;» «Γεννηθήτω το θέλημα του Κυρίου.»

Ο κύβος ερρίφθη. Η ορθοδοξία κέρδισε. Εκεί έκλεισε εκείνη η βαρυσήμαντη συνομιλία και ο Πατριάρχης Δαμιανός έγραψε στο ημερολόγιο

του : «να έκανα λάθος; Αποκλείεται.» Βρέθηκε μπροστά στον αρχηγό της ορθοδοξίας.

Η συνομιλία Πατριάρχη και Μανόλη, έληξε και ήταν λίαν μεσού περιεχομένου. Περιείχε και μια βαρυσήμαντη πρόταση που ο Μανόλης την απεδέχθη πρόθυμα. Έπρεπε να προετοιμαστεί και ψυχολογικά για την μεγάλη στιγμή.

Κεφάλαιο Έβδομο

Προς την Ιεροσύνη

Η χειροτονία του νεαρού Μανόλη έγινε ίσως το 1892 και στις πρώτες σελίδες της βιογραφίας του βλέπουμε ένα νεαρό διάκονο και στην βάση της φωτογραφίας, γράφεται ο διάκονος Μελέτιος, εν έτει 1892. Το όνομα του από Μανόλης έγινε Μελέτιος, έτσι θα αναγράφεται από εδώ και πέρα. Ο διάκονος Μελέτιος φοίτησε στην Θεολογική Σχολή του Σταυρού και ευτύχισε να έχει σοφούς και διακεκριμένους ανθρώπους καθηγητάδες, όπως ο αείμνηστος Χρυσόστομος Παπαδόπουλος, ο Μεγάλος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών αργότερα. Τις σπουδές και γενικά την ευθύνη της φοιτήσεως του στη σχολή είχε αναλάβει ο γέροντας Σπυρίδων. Εκείνος ήταν ο κηδεμόνας του όπως θα λέγαμε στην κοσμική ζωή. Ο διάκονος Μελέτιος ήταν επιμελής φοιτητής και πήρε δύο πτυχία Φιλοσοφικής και Θεολογίας. Τα πτυχία του έχουν άριστα. Φοίτησε και στη Νομική αλλά δεν πήρε πτυχίο νομικής. Το 1900 σε ηλικία 29 χρονών ο διάκονος Μελέτιος καθώς είχε περατώσει τις σπουδές του γύρισε στο Πατριαρχείο και ύστερα από λίγο καιρό έγινε πρεσβύτερος "Αρχιμανδρίτης" και ανέλαβε αρχιγραμματέας του Πατριαρχείου. Στην Κύπρο εκείνη την εποχή ένα σοβαρότατο εκκλησιαστικό ζήτημα ταλάνιζε την εκκλησία της Κύπρου. Δεν ξέρω τι ακριβώς ήταν το ζήτημα αυτό, άκουσα όμως ότι ο Σεβασμιότατος Επίσκοπος Σωφρόνιος, ο Αρχιμανδρίτης Μελέτιος (ίσως να ήτανε και άλλα πρόσωπα στην επιτροπή), πήγανε στην Κύπρο με την εντολή να εργασθούν για την επίλυση του τόσο σοβαρού αυτού προβλήματος. Οι συνομιλίες κράτησαν πάνω από 2 χρόνια και ύστερα από επίπονες και μακροχρόνιες προσπάθειες το πρόβλημα λύθηκε και η ειρήνη και η αγάπη εδραιώθηκε στην εκκλησία της Κύπρου. Εκεί στην Κύπρο αναπτύχθηκαν φιλίες πολλές και καθώς υπήρχε χηρεύουσα η επισκοπή Κιτίου, ο Αρχιμανδρίτης Μελέτιος ήταν υποψήφιος για Μητροπολίτης Κιτίου. Εκλέγεται Μητροπολίτης Κιτίου το 1910 σε ηλικία 19 χρονών. Ο Μητροπολίτης Κιτίου Μελέτιος έδειξε μεγάλη δραστηριότητα στην Μητρόπολη που διακονούσε και εποίμενε. Καθώς είχε μεγάλο πάθος με τα γράμματα ίδρυσε το Παγκύπριο Γυμνάσιο. Εχειροτόνησε πολλούς και

μορφωμένους ιερείς, βοήθησε φτωχούς και άρρωστους και η φήμη του πολύ γρήγορα ήταν γνωστή και στην Ελλάδα. Δύο χρόνια μετά την εκλογή του, το Φθινόπωρο του 1912, επισκέφθηκε το χωριό που γεννήθηκε: να πως μου αφηγήθηκε η μητέρα μου πριν 15 περίπου χρόνια την επίσκεψη αυτή.

Τότε, το 1912, η μητέρα μου ήταν ένα μικρό κοριτσάκι οχτώ χρονών και ήταν στο δώμα του σπιτιού στην Αγία Μαρίνα και έπαιζε με τα χώματα. Ξαφνικά μακριά στη βορινή βρύση είδε να έρχονται τρεις κατάμαυροι καβαλάρηδες. «Κουρσάροι είναι και θα με πάρουνε.» Και ο φόβος δεν ήταν αβάσιμος. Είναι γνωστή η δράση των κουρσάρων που συχνά έβγαιναν από τη θάλασσα έπαιρναν τους χριστιανούς και τους πουλούσαν στα σκλαβοπάζαρα της Μέσης Ανατολής. Τέτοιες ιστορίες βέβαια μας έλεγαν πολλές στα παιδικά μας χρόνια και δικαιολογημένα κρύφτηκε το μικρό παιδί πίσω από μια μεγάλη αστιβίδα. Οι μαύροι καβαλάρηδες έφθασαν στο σπίτι, μόνο που δεν ήταν κουρσάροι βέβαια, ήταν τρεις παπάδες, πέζεψαν τα άλογα τους και κάθισαν στον αέρα του πρίνου. Ο ένας παπάς έκανε βόλτες, πήγε στο σπίτι, στο στάβλο, τη μάντρα και σίγουρα είχε ένα σωρό αναμνήσεις από τα παιδικά του χρόνια. «Αφού είναι παπάδες δεν είναι βέβαια κακοί άνθρωποι, δεν θα μου κάνουν κακό» και έκανε γνωστή την παρουσία του το παιδί. Οι παπάδες κατάλαβαν ότι φοβήθηκε το παιδί και άρχισαν διάλογο μαζί του, «έλα κοντά μας παιδί μου. Εμείς αγαπούμε όλα τα παιδιά.» Το παιδί ξεθάρρεψε και πήγε κοντά στους κληρικούς. Ένας παπάς την ρώτησε: «πώς σε λένε παιδί μου;» «Μαρία,» «και τίνος είσαι;» «Του Γιώργη του Αγγελάκη.» «Α! του Γιώργη του Αγγελάκη. Και ο πατέρας σου πού είναι;» «Ποτίζει το κήπο στο μαύρο νερό.» «Να πας να του πεις όταν τελειώσει την εργασία του να έλθει εδώ, τον θέλουμε.» Πήγε το παιδί και βρήκε τον πατέρα του και του είπε: «στο σπίτι ήλθαν τρεις παπάδες.» «Τρεις παπάδες; και από πού ήλθαν; Είδες από πού ήλθαν;» «Από το Καρύδι ήλθαν.» Ο παππούς ο Αγγελάκης τελείωσε την εργασία του και πήγε στο σπίτι στον αέρα του πρίνου. «Πολλά τα έτη σας πατέρες. Πώς βρεθήκατε στον τόπο μας; από πού έρχεσθε; και πού πηγαίνετε;» Ένας κληρικός με βαριά κυπριακή προφορά είπε: «Ερχόμαστε από πολύ μακριά από ένα ξένο κράτος και θέλουμε να πάμε στην Παναγία την Αξακουστή. Δεν ξέρουμε το

δρόμο. Σε παρακαλώ βοήθησε μας.»

Ο παππούς προσπάθησε να βοηθήσει και τους έδειχνε το σελί. Θα κατηφορίσουν και θα βρουν τρία χωριά. Ο Παρσάς είναι το πρώτο χωριό, ο Χρηστός είναι το δεύτερο και οι Μάλες το τρίτο χωριό. Στο σημείο αυτό τον διέκοψε ένας άλλος παπάς με βαριά κρητική προφορά. «Έ, καλά Γιώργη, να τόνε βρούμε, θέλει εμείς το δρόμο.» «Και πώς ξέρεις το όνομα μου, σας το είπε το παιδί;» «Μα εγώ σε γνωρίζω, εσύ δεν με γνωρίζεις;» «Όχι δεν σε γνωρίζω. Ποτέ δεν σε έχω δει.» «Και όμως είμαστε φίλοι.» «Δεν καταλαβαίνω πώς βρεθήκαμε φίλοι;» είπε ο παππούς. «Είμαι ο Μελέτιος, Γιώργη.» «Ο Μελέτιος;» και ο παππούς έκλαψε και αγκάλιασε το Μελέτιο. «Καλώς όρισες Μελέτιε. Τέτοια έκπληξη και χαρά ποτέ μου δεν μπορούσα να φανταστώ.»

«Γιώργη θυμάσαι εκείνες τις αγκινάρες; Θυμάσαι που φύγαμε και πήγαμε στο Ηράκλειο;» «Όλα τα θυμάμαι Μελέτιε. Όλα.»

Εδώ να γράψω ότι ο Γιώργης ο Αγγελάκης έχει παντρευτεί τη Γαριφαλιά, την αδελφή του Μελέτιου και είναι ο παππούς και η γιαγιά, και ο παππούς είπε: «Μαρία, τρέξε γρήγορα στο χωριό να πας να βρεις τον παππού σου και τη γιαγιά σου και να τους πεις πως ο θείος ο Μελέτιος ήλθε και είναι στην Αγια Μαρίνα. Να σκουπίσουν το σπίτι και την αυλή και να φορέσουν τα γιορτινά τους ρούχα.»

Έτρεξε το παιδί και πολύ γρήγορα έφθασε στο χωριό, το σπίτι όμως ήταν κλειστό, δεν βρήκε κανένα. «Πού να είναι; Στο Σταφύλι θα είναι και έτρεξε να πάει στο Σταφύλι.» Μόλις πέρασε τη μηλαπιδιά άρχισε να φωνάζει «Ε, παππού, ε, γιαγιά, ε, παππού, ε, γιαγιά» «μα ίντα χει δα η Μαρία και φωνάζει έτσι;» ρώτησε ο παππούς τη γιαγιά τη Μαρία, «ίντα κατέχω δα γω αφεντικό;» «ίντα θες μωρή Μαρία και φωνάζεις έτσι;» «ελάτε γρήγορα στο σπίτι, έρχεται ο θείος ο Μελέτιος.» «Έρχεται ο θείος ο Μελέτιος;» Έτρεξε ο προπάππος και η προγιαγιά κοντά στο λαχανιασμένο παιδί, ο θείος ο Μελέτιος ήρθε και είναι στην Αγια Μαρίνα. «Ο πατέρας μου, είπε να σκουπίσετε το σπίτι και την αυλή του σπιτιού και να φορέσετε τα καλά σας ρούχα.» Όλη αυτή βέβαια η προετοιμασία έγινε και η καμπάνα του χωριού χτυπούσε χαρμόсуна. «Μα γιατί χτυπά η καμπάνα;» ρωτούσαν οι χωριανοί.

«Έρχεται ο Σεβασμιότατος Μητροπολίτης Μελέτιος από την Κύπρο.» Και οι χωριανοί μαζεύτηκαν στο σπίτι του παππού για να υποδεχθούν τον αρχηγό της ορθοδοξίας που γέννησε και εμεγάλωσε αυτός ο τόπος. Σε πολύ λίγα λεπτά ο Μελέτιος έφθασε στο φτωχικό τους σπίτι. Πώς να περιγράψει κανείς αυτές τις στιγμές; Δάκρυα χαράς, αγκαλιές, καλωσορίσματα, ευτυχισμένες στιγμές για όλο το χωριό. Η σύγχυση ήταν πλήρης. Ύστερα απλώθηκε απόλυτη σιγή, και η φωνή της γιαγιάς της Μαρίας ακούσθηκε: «μα καλά εγώ ακόμα δεν έχω καταλάβει, ποιος από τους τρεις είναι ο Γιος μου;» «να μας το πεις εσύ θεία Μαρία,» είπε ένας κληρικός με βαριά Κυπριακή προφορά, και η γιαγιά άρχισε προσεχτικά να κοιτάζει τον ένα παπά, όχι δεν μοιάζει να είναι αυτός. Κοιτάζει τον δεύτερο παπά και είπε: «εσύ είσαι ο γιος μου;!» «Όχι θεία Μαρία, ο Σεβασμιότατος είναι εκείνος.» Και έδειξε τον Μελέτιο. Καινούργιες αγκαλιές, φιλιά και καλωσορίσματα.

Ο παπούς έσφαξε αρνιά, έκοψε τυριά και έστησε ένα τραπέζι για όλο το χωριό. Όλο το χωριό ήταν εκεί. Όλοι χαρούμενοι έτρωγαν και έπιναν και ο Μελέτιος είχε για όλους μια κουβέντα να πει. -Πόσα κοπέλια έχεις εσύ; -Και εσύ πόσα οζά έχεις; ρωτούσε τους χωριανούς. -Μα κάθισε δα Μελέτιε να σε δούμε και λίγο. -Όχι, εγώ θέλω να χαρώ τη βραδιά κοντά στα αγαπημένα μου πρόσωπα. Και κάθε λίγο και λιγάκι έφερνε κρασί από την κάμερα αλλά καθώς ήταν ψηλός δεν έσκυψε όσο έπρεπε σκούτριξε το καλυμμαύχι στο ανώφυλλο της πόρτας και έπεσε κάτω, γέλασε με το περιστατικό και είπε: «Είδατε; του μποϊού του τις έκανε τις πόρτες ο πατέρας» και γέλασαν όλοι οι χωριανοί. Φαίνεται πως ήταν άνθρωπος με χιούμορ.

Την άλλη μέρα το πρωί, ο Μελέτιος λειτούργησε στην εκκλησία του Αγίου Κωνσταντίνου και ήρθε στην αρχιερατική λειτουργία πολύ κόσμος από τα γύρω χωριά. Μετά την λειτουργία στήθηκε γλέντι στα δώματα του χωριού. Ο Λαμπρόπετρος έπαιζε την λύρα και έτρωγαν και εχόρευαν όλοι οι χωριανοί. Λένε πως χόρεψε και ο ίδιος ο Μελέτιος και μπορεί. Το γλέντι το μεσημέρι είχε φθάσει στο αποκορύφωμα του και ο ταχυδρόμος έφθασε λαχανιασμένος. Ένα επείγον τηλεγράφημα έχω για τον Σεβασμιότατο Επίσκοπο Μελέτιο. Ο Μελέτιος πήρε το τηλεγράφημα, διάβασε και άρχισε να

κλαίει. «Τι συμβαίνει Μελέτιε;» ρώτησε ο προπάππος. «Ένας επιστήθιος φίλος και συνεργάτης πέθανε. Φεύγω αμέσως πατέρα. Δεν μπορώ να καθίσω.» Έτσι μέσα σε λίγα δευτερόλεπτα το σκηνικό άλλαξε. Το γλέντι διαδέχεται το πένθος, η θλίψη, τα δάκρυα. Αυτά έχει η ζωή. Ο Μελέτιος έφυγε από το χωριό του σε πολύ κακή ψυχολογική κατάσταση, για να μην γυρίσει ποτέ σε όλη του τη ζωή.

Ο Μελέτιος πικραμένος γύρισε στην Κύπρο να κηδέψει τον φίλο και συνεργάτη και να συνεχίσει το δημιουργικό του έργο.

Το φθινόπωρο του 1912 η χώρα βρίσκεται σε εμπόλεμο κατάσταση με την οθωμανική Αυτοκρατορία. Στους Βαλκανικούς πολέμους ο Ελλάδα εμεγαλούργησε, ευτύχησε η πολιτειακή εξουσία υπό τον Βασιλέα Γ. Α. και η πολιτική εξουσία επικεφαλής της βρισκόταν ένας νέος και ταλαντούχος πολιτικός ο Ελευθέριος Βενιζέλος. Ενωμένοι ύψωσαν την Ελλάδα της Μελούνας στα επουράνια. Η χώρα αναγεννιέται. Ο ένδοξος στρατός εκείνης της εποχής ξεκίνησε από το Δομοκό, εκεί ήταν τότε τα σύνορα του κράτους, ελευθέρωσε την Ήπειρο, τη Μακεδονία, τα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη. Όλα αυτά τα εδάφη με αμιγή ελληνικό πληθυσμό ενσωματώθηκαν στην Ελλάδα και η χώρα έγινε ένα σεβαστό και υπολογίσιμο κράτος.

Αυτή η αγαστή σύμπνοια και πορεία της χώρας προς τα εμπρός, εκείνες οι ευτυχισμένες μέρες, δεν επρόκειτο να κρατήσουν πολύ. Ο τότε Βασιλέας Γεώργιος ο Α' θέλησε να επισκεφθεί την νεοαπελευθερωθείσα πόλη της Θεσσαλονίκης. Ο Σχοινάς έριξε μερικούς πυροβολισμούς και ο συνετός βασιλέας έπεσε νεκρός. Όμως ο Σχοινάς δεν δολοφόνησε μόνο τον βασιλέα, δολοφόνησε την ίδια την Ελλάδα και οι πληγές που άνοιξαν οι σφαίρες του στο κορμί της, ενενήντα χρόνια τώρα και ακόμα αιμορραγούν. Κακοσύνεψαν και δεν πρόκειται να κλείσουν ποτέ, γιατί πότε θα λυθεί το ανατολικό ζήτημα; Πότε θα λυθεί το Κυπριακό; Ο εθνικός διχασμός ακόμα μας κατατρέχει. Και η μικρασιατική καταστροφή; ακόμα πληρώνουμε το κόστος της. Οι γκρίζες ζώνες που ξαφνικά ανακάλυψαν οι γείτονες μας στο Αιγαίο; Το δίκαιο της θάλασσας πότε θα εφαρμοσθεί; Όλες αυτές οι πληγές φοβάμαι πως δεν θα κλείσουν ποτέ.

Όλα αυτά σε εκείνη τη δολοφονία έχουν τις ρίζες τους. Άλλοι

άνθρωποι, ιστορικοί, θα γράψουν και θα φωτίσουν την νεότερη ιστορία μας. Ένα είναι βέβαιο: ότι αυτή η δολοφονία άλλαξε το σκηνικό και ότι ακολούθησε θα το δούμε αμέσως στο επόμενο κεφάλαιο.

Κεφάλαιο Όγδοο

Εγράψαμε για τη δολοφονία της Θεσσαλονίκης και θα γράψουμε και λίγες γραμμές για την κατάσταση που επικρατούσε στην Ευρώπη και στα Βαλκάνια εκείνη την εποχή. Τα Βαλκάνια τα είχαν ονομάσει τότε πυριτιδαποθήκη της Ευρώπης αλλά και εκεί στην Ευρώπη, η κατάσταση δεν ήταν καλύτερη. Υπήρχαν φοβεροί ανταγωνισμοί μεταξύ Γερμανίας, Αγγλίας και Γαλλίας. Ανταγωνισμοί οικονομικοί. Μοιραζόντουσαν τις διεθνείς αγορές. Αντιπαραθέσεις, απειλές, διαξιφισμοί, είναι στην ημερήσια διάταξη και ο διάδοχος της Αυστροουγγρικής Αυτοκρατορίας, Φερδινάνδος και η γυναίκα του Σοφία, στις 28 Ιουνίου του 1914 επισκέπτονται το Σεράγεβο. Το πριγκιπικό ζεύγος ήθελε να κάνει μια επίσκεψη σε ένα νοσοκομείο, τα μέτρα ασφαλείας ήταν δρακόντεια αλλά ένας εθνικιστής Σέρβος, φοιτητής, τα κονιορτοποίησε. Ο Γαβρίλος (Πρινσίπ, έτσι νομίζω πως ελέγεται) με ένα σάλτο διέσπασε τη γραμμή και στη γωνιά του δρόμου βρέθηκε μπροστά στο στόχο του. Κανείς δεν πρόφθασε να αντιδράσει. Σήκωσε το όπλο και πυροβόλησε. Ο διάδοχος του αυτοκράτορα Φραγκίσκου Ιωσήφ προτού πέσει νεκρός, ξεψυχώντας είπε: «Σοφία ζήσε.» Αυτό ήταν ! Η Ευρώπη στις φλόγες. Την ίδια μέρα η αυτοκρατορία κήρυξε πόλεμο εναντίον της Σερβίας. Η Γερμανία και η οθωμανική αυτοκρατορία συμμάχησαν και αποτέλεσαν τις δυνάμεις των λεγομένων κεντρικών Αυτοκρατοριών. Την 1^η Ιουλίου, Αγγλία και Γαλλία κήρυξαν πόλεμο. Στο πλευρό τους αργότερα βρέθηκε η Ρωσία, η Αμερική και η Ιταλία και αποτέλεσαν τις δυνάμεις της λεγόμενης Αντάντ. Και η Ελλάδα; με ποιους ήταν; Ο λαοπρόβλητος Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος με την διορατικότητα που τον διακρίνει βλέπει ότι η νίκη είναι σίγουρα με τις δυνάμεις της Αντάντ, και θέλει η Ελλάδα να πολεμήσει στο πλευρό των Αγγλογάλλων. Ο βασιλέας Κωνσταντίνος και η βασίλισσα Σοφία που είναι αδελφή του Αυτοκράτορα της Γερμανίας Κάιζερ Γουλιέλμου του 2^{ου}, θέλει την Ελλάδα στο πλευρό της Γερμανίας. Η διάσπαση και ο διχασμός, ο εθνικό διχασμός όπως ονομάσθηκε, που κράτησε μέχρι πριν λίγα χρόνια, είναι γεγονός. Η Βασίλισσα Σοφία που ήταν δυναμικός χαρακτήρας σαν γερμανίδα, μαζί με το επιτελείο και την καμαρίλα, όπως την

έλεγαν τότε, όλο και συνωμοτούσε κατά του πρωθυπουργού, με αποτέλεσμα ο βασιλέας να παρασυρθεί και να αποπέμψει τον λαοπρόβλητο πρωθυπουργό. Ο εθνικός διχασμός στο αποκορύφωμα του. Ο Ελευθέριος Βενιζέλος ανεβαίνει στη Θεσσαλονίκη και σχηματίζει Κυβέρνηση. Η Ελλάδα στα δύο. Το βόρειο και το νότιο κράτος. Πώς κατάντησε έτσι! Πώς διαβρώθηκε και τελικά γκρεμίστηκε η αναγέννηση και η δόξα του 1912; Αυτά είναι τα αποτελέσματα λαθεμένων επιλογών.

Η πολιτική είναι γένους θηλυκού και είναι πόρνη και υπογραμμίζω τη λέξη. Όχι, η λέξη πόρνη δεν είναι δική μου. Έτσι ονόμασε την πολιτική στα 90 της χρόνια μια διάσημη γυναίκα η Ράκελ Μουσολίνι. Ήταν λέει ο Μουσολίνι καλός άνθρωπος και αφοσιωμένος οικογενειάρχης αλλά η πόρνη η πολιτική της τον έκλεψε και έκανε είκοσι χρόνια να το δει. Για να λέει τέτοια λόγια εκείνη η γυναίκα κάτι ήξερε από την βρωμιά και δυσωδία της πολιτικής. Και όμως ο Αρχηγός της εκκλησίας ο τότε Αρχιεπίσκοπος Θεόκλητος γοητεύεται και ερωτοτροπεί μαζί της, σέρνει και ανακατεύει την εκκλησία με την πολιτική. Τις πάντρεψε και οι δυο τους πιασμένες χεράκι-χεράκι οδηγούν προς τον όλεθρο. Αποτέλεσμα, τερατογέννηση. Μα πώς αλλιώς να χαρακτηρίσει κανείς το "Ανάθεμα" που εκκλησία και πολιτεία οργάνωσαν στο Πεδίο του Άρεως; Όλη η Αθήνα εκτός από τους οπαδούς του Βενιζέλου ήταν εκεί και προεξάρχοντος του Αρχιεπισκόπου αναεθμάτισαν τον κακό Βενιζέλο και έριξαν την πέτρα του Αναθέματος και σχηματίστηκε ένα μεγάλο βουνό από πέτρες. Αργότερα όταν απεκατεστάθη η τάξη, χτίστηκε στο σημείο εκείνο με αυτές τις πέτρες ο Περικαλλής ναός του Αγίου Ελευθερίου. Η εκκλησία ενώνει, αγαπά, ευλογεί, συμβουλεύει, δεν εκτρέπεται. Τέτοιο πράγμα δεν είχε ξαναγίνει και ελπίζω και εύχομαι να μην γίνει ποτέ.

Καθόλου δεν είναι σωστό να ξύνουμε τις πληγές μας γιατί πονάνε. Όμως καλό είναι να θυμόμαστε, για να μην τα ξανακάνουμε τα ίδια. Ο πολεμικός στόλος από το αλέριο βομβάρδιζε την Αθήνα. Μερικές βόμβες έπεσαν στο λόφο του Φιλοπάππου. Σκοτώθηκαν μερικοί Γάλλοι στρατιώτες και αυτό το επεισόδιο εξόργισε τον αρχιστράτηγο του γαλλικού στρατού στρατηγό Σαρράϊγ και έστειλε τελεσίγραφο στο βασιλιά Κων/νο να

εγκαταλείπει τη χώρα. Έτσι και έγινε και βασιλέας έγινε ο Αλέξανδρος ένας νέος 25 χρονών περίπου. Σιγά -σιγά οι συνθήκες γίνονται ευνοϊκές για να γυρίσει στην Αθήνα ο εκλεγμένος από το λαό πρωθυπουργός, όπως και έγινε. Όταν αποκαταστάθηκε η τάξη πραγμάτων, αμέσως ετέθη θέμα αρχιεπισκόπου. Ο Θεόκλητος εδικάσθηκε ως περιπεσών σε μεγάλο αμάρτημα. Ποιος θα τον αντικαταστήσει; Ποιος θα είναι ο νέος Αρχιεπίσκοπος; Σε τέτοιες περιπτώσεις δεν μπορεί κανείς να περιμένει εκλογή από την ιεραρχία. Συνήθως γίνονται συζητήσεις και καθώς ολόκληρη η ιεραρχία, όλοι οι Μητροπολίτες, έχουν συμμετάσχει στην αμαρτία που συνετελέσθη στο πεδίο του Άρεως. Η προσοχή της πολιτικής ηγεσίας στρέφεται στο νεαρό Μητροπολίτη Κιτίου. Είναι δραστήριος εργατικός νέος και κρητικός και πώς τον λένε; «Μελέτιο Μεταξάκη.» Κάπως έτσι πρέπει να πάρθηκε η απόφαση και ξαφνικά χωρίς να έχει ιδέα ούτε καν να ερωτηθεί μαθαίνει πως είναι ο Μακαριότατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης της Ελλάδος. Ήταν το μόνο που δεν περίμενε εκείνη την ταραγμένη εποχή. Ίσως και να στενοχωρήθηκε. Σίγουρα προβληματίστηκε και είπε: «πηγαίνω κατευθείαν στην κόλαση. Θα καταποντιστώ, μα δεν πρόκειται να κάνω τίποτα απολύτως γεννηθήτω το θέλημα του Κυρίου». Με αυτές τις σκέψεις που δυστυχώς επαληθεύτηκαν και μάλιστα πολύ νωρίς ετοιμάζει τις αποσκευές του ο νέος Αρχιεπίσκοπος και φεύγει από την Κύπρο για την Αθήνα.

Κεφάλαιο Ένατο

Μελέτιος, Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης της Ελλάδος.

Ο νέος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών ήλθε στην Αθήνα και έγινε η τελετή της ενθρονίσεως του. Ο Μελέτιος βέβαια είπε πολλά πράγματα στο λόγο του μα εγώ θα αντιγράψω ένα μόνο απόσπασμα. Είπε ο Μελέτιος το Μάρτιο του 1918 στο Μητροπολιτικό Ναό Αθηνών. "Δια δε την Ελληνική Κύπρο, της οποίας του εθνικούς παλμούς εγνώρισα και εδοκίμασα, την οποία αφήκα προσωρινώς, ως επίστευα, εναγωνίως προσδοκώσαν την μετά της μητρός Ελλάδος ένωσιν, δια την Κύπρον ήτις και κατά την κανονικήν απόλυσίν μου ζητεί από εμέ να μη λησμονήσω τους εθνικούς της πόθους, αλλά να επιμείνω συνηγορών μέχρις εκπληρώσεως, τι να είπω; Εκείνο το οποίον και εν Κύπρω προς τους ανυπομονούντας έλεγον ως ιδικήν μου πεποίθησιν. Η Κύπρος ανήκει ήδη εις την Ελλάδα! Χάρις εις τα φιλελεύθερα και φιλελληνικά της Αγγλίας αισθήματα, αρκεί η Ελλάς να δείξει δια συναγερμού πανελληνίου, δι έργων αξίων της Ελλάδος, ότι αντιλαμβάνεται υγιώς και των δικαιωμάτων της και των υποχρεώσεων της, ότι μετά στιγμιαίαν παραπλάνησιν επανεύρε τον δρόμον του καθήκοντος, ότι κατανοεί ότι πρόκειται άγων υπέρ των όλων." Αυτά είπε ο Μακαριστός μας θειος στον ενθρονιστήριο του λόγου, και πέρασαν από τον Μάρτιο του 1918 έως τον Οκτώβριο του 1940, μόλις 22 χρόνια και στα βουνά της Αλβανίας η Ελλάδα έδειξε τόλμη και παλικαριά που κατέπληξε ολόκληρο τον κόσμο. Και ενώ είχαν κονιορτοποιηθεί πανίσχυροι στρατοί Γαλλικός, Ολλανδικός, Πολωνικός, Βελγικός, Νορβηγικός, ένας μικρός μα ένδοξος στρατός έδωσε ένα περίφημο μάθημα στο στρατό του Μουσολίνι. Εκεί παίχτηκε το παιχνίδι και έδωσε 6 μήνες καιρό στην Αγγλία και την Ρωσία να προετοιμασθούν. Ήταν τότε που ο μέγας Αγγλος πολιτικός Τσόρτσιλ έλεγε επαίνους και μόνο επαίνους για τον ελληνικό στρατό, όσο για τα δημοκρατικά και φιλελληνικά αισθήματα της Αγγλίας είναι πάρα πολύ συζητήσιμα. Η αλήθεια είναι ότι οι κύριοι εξυπηρέτησαν θαυμάσια τα συμφέροντα τους και φθάσαμε από τα ωραία λόγια και επαίνους του 1940 στην γελοιογραφία της Γκάρντιαν μιας μεγάλης Αγγλικής εφημερίδας. Τι ακριβώς έδειχνε αυτή η

γελοιογραφία; Ένα μεγάλο χωράφι με στάχια σταριού. Στις κεφαλές του σταριού ο γελοιογράφος είχε ζωγραφίσει γερμανικά κράνη με τον αγκυλωτό σταυρό, δύο στρατιώτες, ένας στρατιώτης στο κράνος του έχει την ελληνική σημαία και ο άλλος στρατιώτης έχει στο κράνος του την βρετανική σημαία. Και οι δυο μαζί θέριζαν εν αγαστή σύμπνοια τα στάχια και στη βάση η γελοιογραφία έλεγε: «όσαμε που θερίζαμε Βασίλη και Βασίλη και σαν αποθερίσαμε, όξω μωρέ Κασίδη.» Αυτή η γελοιογραφία λέει την αλήθεια και η αλήθεια είναι ότι μέχρι που μας είχαν ανάγκη και πολεμούσαμε τους Γερμανούς μας έλεγαν πως του λοιπού θα λέμε ότι οι ήρωες πολεμούν σαν έλληνες και όταν δεν μας χρειάζονται οι μεγάλοι μας σύμμαχοι, μας πετούν στο δρόμο σαν συμμένη λεμονόκουπα.

Και πέρασαν 80 χρόνια από τότε που πεποίθηση του Μακαριότατου Μελετίου ήταν πως η Κύπρος ανήκει στην Ελλάδα. Χάρης στα φιλελεύθερα και φιλελληνικά της Αγγλίας αισθήματα ούτε φιλελεύθερα ούτε φιλελληνικά αισθήματα υπάρχουν. Μόνο συμφέροντα και μόνη απόδειξη ότι έχουν περάσει 80 χρόνια από τότε και το Κυπριακό βρίσκεται στο σημείο που όλοι γνωρίζουμε. Ποιος φταίει; θα το γράψουν οι μελλοντικοί ιστορικοί.

Ο Μακαριότατος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών αντιμετώπισε πολλά και δισεπίλυτα προβλήματα. Τι θα γινόταν με τις μηνύσεις που εκκρεμούσαν εναντίον όλων των κληρικών που έλαβαν μέρος στην αμαρτία στο πεδίο του Άρεως; Ο Αρχιεπίσκοπος Θεόκλητος έχει περάσει από συνοδικό δικαστήριο και έχει καθαιρεθεί, οι άλλοι όμως τι θα γίνονταν; Πράξη πρώτη του νέου Αρχιεπισκόπου : αμνηστία. Δύο χιλιάδες πεντακόσιοι κληρικοί κάθε βαθμού αμνηστεύθηκαν. Ο Υπουργός της Παιδείας αρμόδιος καθώς ήταν, έμαθε πρώτος τα νέα. Πήγε και τα ανέφερε στον πρωθυπουργό. Ο Βενιζέλος έγινε έξω φρενών. Θύμωσε πολύ και είπε: «τηλεφώνησε να έλθει αμέσως ο Μελέτιος.» Πράγματι πήρε το τηλεφώνημα και ανηφόρησε προς το πολιτικό γραφείο. Βρήκε σε έξαλλη κατάσταση τον Βενιζέλο. Ο Πρωθυπουργός σε πολύ έντονο ύφος: «Γιατί Μελέτιε αμνηστεύεις όλους εκείνους που μου έκαναν το ανάθεμα στο πεδίο του Άρεως;» Ο Μελέτιος ήρεμος και σε πολύ χαμηλό ύφος απάντησε: «Κύριε πρόεδρε οι στρατιώτες φέρουν καμιά ευθύνη ως προς την εκτέλεση των διαταγών; Ασφαλώς όχι. Ποιός φέρει την

ευθύνη; Ο Αρχιστράτηγος. Οι στρατιώτες του Χριστού, οι παπάδες δεν έχουν καμιά απολύτως ευθύνη. Έλαβαν μια διαταγή. Μπορούσαν να μην την εκτελέσουν; Καλώς την εκτέλεσαν. Η ευθύνη βαρύνει τον τότε Αρχιεπίσκοπο που έσυρε την εκκλησία στο ανοσιούργημα. Όμως πέρασε από συνοδικό δικαστήριο και καθαιρέθηκε και κλείστηκε σε μοναστήρι. Όλοι, από τον Αρχιεπίσκοπο και κάτω είναι αθώοι και καλώς αμνηστεύονται.» Ο Βενιζέλος έμεινε κατάπληκτος από την απάντηση. Ηρέμησε και σίγουρα στο έξυπνο μυαλό του στριφογύριζε η απάντηση. Καλά πώς δεν το σκέφθηκε ο Βενιζέλος; Ήταν διάσημος νομικός. Καλά Μελέτιε, πηγαίνετε παρακαλώ. Και όταν έφυγε ο Μελέτιος και έμεινε ο Βενιζέλος με τον Υπουργό της Παιδείας είπε εκείνο το περίφημο: «Έξυπνος άνθρωπος. Λάθος δρόμο διάλεξε.» Ήταν η πρώτη συνάντηση των δύο ανδρών αργότερα θα ακολουθούσαν πολλές συναντήσεις και συνεργασίες και θα γίνονταν καλοί φίλοι.

Δεύτερο μεγάλο πρόβλημα, ο νεαρός βασιλέας Αλέξανδρος ήταν πολύ ερωτευμένος με την Ασπασία Μάνου. Η Ασπασία είναι κοινή θνητή δεν προέρχεται από βασιλική οικογένεια και οι βασιλείς από την Ελβετία διαμήνυσαν ότι ποτέ δεν θα δέχονταν αυτό τον γάμο. Ανεξάρτητα όμως τι έλεγαν οι βασιλιάδες ο Μελέτιος έδωσε άδεια γάμου αλλά την Ασπασία ποτέ δεν την δέχθηκαν στους κόλπους της οικογενείας τους.

Ο Μελέτιος έκανε μόνο 2 χρόνια Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος. Πολύ λίγο διάστημα αλλά στο μικρό αυτό διάστημα έκανε έργα. Ίδρυσε το φιλόπτωχο ταμείο, το ορφανοτροφείο της Βουλιαγμένης, εβοήθησε πολλούς φτωχούς και αδυνάτους και χειροτόνησε πολλούς κληρικούς. Θα σταθώ σε δυο περιπτώσεις. Ενας νεαρός από την Ήπειρο χειροτονήθει διάκονος το 1918 και το όνομα του; Αθηναγόρας. Πολύ αργότερα, έγινε βέβαια οικουμενικός Πατριάρχης για δυο δεκαετίες περίπου. Χειροτόνησε ένα νεαρό παπά τον Λουκά τον Παπαναστασίου. Ο νεαρός Λουκάς, ήταν του Λαϊκού Κόμματος αλλά ο Μελέτιος δεν έλαβε υπόψη του τον πολιτικά του φρονήματα. Ο Λάμπρος Ευταξίας είναι πολύ πλούσιος και είναι βουλευτής στην Βοιωτία. Από εκεί ήταν και ο παπάς Λουκάς. Πήγε στην Αρχιεπισκοπή να ευχαριστήσει το Μελέτιο για το γεγονός και είπε: «Παναγιότατε ήρθα να σας ευχαριστήσω που κάνατε το Λουκά παπά παρά τα

δεδηλωμένα πολιτικά του φρονήματα.» Και ο Μελέτιος απάντησε: «Κύριε Ευταξία η εκκλησία δέχεται συγχαρητήρια γιατί απόχτησε έναν άξιο κληρικό. Ευχαριστήρια όμως, όχι.»

Ο παππούς ο Αγγελάκης είχε κοίλη σε όλη του τη ζωή. Πήγε στην Αθήνα να χειρουργηθεί το 1914 και πήρε και ένα μικρό παιδί μαζί του, το θείο το Νίκο, να το πάρει ο Μελέτιος. Ο παππούς είχε ένα αδερφό το Μανόλη τον Αγγελάκη και πήγε στο σπίτι του και την άλλη μέρα πήγε να δει το Μελέτιο στην Αρχιεπισκοπή μαζί με το μικρό παιδί. Είπε στο Μελέτιο το σκοπό που πήγε στην Αθήνα και ο Μελέτιος κάλεσε χειρουργούς και εξέτασαν τον παππού. Απεφάνθησαν ότι δεν μπορούσε να χειρουργηθεί γιατί ήταν πολύ αδύνατος. «Και το παιδί; Γιατί το πήρες μαζί σου; Μήπως είναι άρρωστο;» «Όχι Μελέτιε, το πήρα να το κρατήσεις και να το μεγαλώσεις εσύ.» «Μα εγώ Γιώργη έχω πολλές δουλειές και δεν μπορώ να κάνω την γκουβερνάντα στο Νικολιό. Μόνο να το πάρεις το παιδί να γυρίσεις στο χωριό και όταν θα γίνει 12 χρονών θα το πάρω.» Έτσι και έγινε.

Ο Μελέτιος κράτησε τον παππού να του κάνει το τραπέζι. Η τραπεζαρία της Αρχιεπισκοπής γέμισε κληρικούς κάθε βαθμού αλλά ανησυχούσε γιατί δεν είδε πουθενά ψωμί, «μα οι πατέρες δεν τρώνε ψωμί;» σκεφτότανε. Εκείνη την στιγμή μπήκε ο Μελέτιος και κάθησε κοντά στον παππού. Ο Μελέτιος διαπίστωσε το πρόβλημα και είπε στους κληρικούς: «του Γιώργη να φέρετε ψωμί, γιατί αυτοί στο χωριό τρώνε ψωμί.»

Ο νέος Αρχιεπίσκοπος Αθηνών Μελέτιος έχει προοδευτικές ιδέες. Θέλει την εισαγωγή του ηλεκτρικού ρεύματος στην εκκλησία, αλλά το θέμα βέβαια ήταν σοβαρότατο. Συνεκάλεσε εκτάκτως την ιεραρχία για τη λήψη της σχετικής απόφασης. Κανένας επίσκοπος δεν ήξερε το σκοπό σύγκλησης της Ιεραρχίας. «Περί τίνος θέματος θα συζητήσουμε;» ρωτούσαν οι επίσκοποι, κανένας όμως δεν ξέρει τίποτα. Αρχισε η συνεδρίαση και ο Μελέτιος ανέβηκε στο βήμα.

«Αδελφοί μου, έχω να κάνω μια βαρυσήμαντη πρόταση, στην ιεραρχία. Να βάλουμε το ηλεκτρικό ρεύμα μέσα στην εκκλησία.» «Κατέβα κάτω από το βήμα Αντίχριστε» και τον άρπαξαν κυριολεκτικά και τον κατέβασαν από

το βήμα. Βέβαια αργότερα το ηλεκτρικό ρεύμα μπήκε στην εκκλησία με τα ευεργετικά αποτελέσματα που απολαμβάνει κλήρος και λαός. Ένα άλλο πρόβλημα που απασχολούσε τον Μελέτιο ήταν το ράσο. Και βέβαια το ράσο δεν κάνει τον παπά. Σκεφτόταν να το καταργήσει και να το φορούν οι κληρικοί μόνο μέσα στην εκκλησία. Όμως και αυτή η σκέψη του δεν εκαρποφόρησε εκείνη την εποχή.

Να δούμε όμως την επικρατούσα κατάσταση εκείνη την εποχή στην Ευρώπη. Στις 11 Νοεμβρίου 1918 ετελείωσε ο Πρώτος Παγκόσμιος Πόλεμος. Η αυстроουγγρική αυτοκρατορία διαλύθηκε, έγιναν τρία κράτη Αυστρία, Ουγγαρία, Τσεχοσλοβακία. Η Γερμανία έχασε όλες της τις αποικίες και καταδικάστηκε να πληρώσει δυσβάσταχτες πολεμικές επανορθώσεις που σε 20 χρόνια θα γίνουν αφορμή για ένα δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο αιματηρότερο του πρώτου. Η Οθωμανική Αυτοκρατορία δεν ξέρω τι εδάφη έχασε. Αλλά έχασε πολλά εδάφη.

Ο Πρωθυπουργός Ελευθέριος Βενιζέλος βρισκόταν στην Ευρώπη από τον Νοέμβριο του 1918 και έδινε μάχες σκληρές για την ολοκλήρωση των εθνικών μας δικαιών. Επέτυχε ο ελληνικός στρατός να καταλάβει την Σμύρνη και την Ιωνία το Μάη του 1919. Ο στρατός μας αποβιβάσθηκε στην Σμύρνη και απλώθηκε στην Ιωνία και παντού εγένετο δεκτός με μεγάλο ενθουσιασμό. Το 1920 υπογράφηκε η συνθήκη των Σεβρών και ο Βενιζέλος με την συνθήκη αυτή στο χέρι του ετοιμάστηκε να επιστρέψει στην Ελλάδα. Ακριβώς τότε που διαφαινόταν ότι εκπληρώνονται οι εθνικοί πόθοι συνέβη ένα θλιβερό περιστατικό. Δύο έλληνες αξιωματικοί έκαναν απόπειρα δολοφονίας του και θα πετύχαιναν τον σκοπό τους αν την τελευταία στιγμή δεν λιποψυχούσαν. Δεν ετόλμησαν και ευτυχώς, γιατί ποιος ξέρει τι θα επακολουθούσε. Οι πληροφορίες από την Γαλλία στην αρχή έφθασαν συγκεχυμένες. Στην αρχή ειπώθηκε ότι ο Βενιζέλος είναι νεκρός, αργότερα όμως η πληροφορίες αποδείχτηκαν ψευδείς. Ο λαός στην Αθήνα ξεσηκώθηκε. Ο εθνικός διχασμός στο αποκορύφωμα, και μέσα σε αυτή την τραγική κατάσταση οι Γυπαράιοι συνέλαβαν ένα διακεκριμένο πολιτικό τον Ίωνα Δραγούμη. Γόνος παλαιάς πολιτικής οικογένειας έχει την εκτίμηση ακόμα και των αντιπάλων του, ήταν μόλις 42 ετών. Ήταν πολύ ερωτευμένος

με την Πηνελόπη Δέλτα που ήταν κόρη του Εμμ. Μπενάκη και ήταν παντρεμένη με τον Στέφανο Δέλτα.

Ποιος έδωσε την διαταγή της δολοφονίας του άτυχου πολιτικού; Κανείς δεν ξέρει ακόμα και σήμερα. Στο σημείο της δολοφονίας στην Βασιλίσσης Σοφίας υπάρχει μια μαρμάρινη στήλη για να θυμίζει στους νεότερους τα «κατορθώματα» των προγόνων μας. Ήταν τέλος Ιουλίου του 1920 και τα πάθη μας αναζωπυρώθηκαν. Ακριβώς μέσα σε αυτή την αναμπουμπούλα ο βετεράνος πολιτικός πήρε μια μεγάλη απόφαση μια απόφαση που δεν θα την έπαιρνε ούτε ένα μαθητούδι της πολιτικής. Πήρε την απόφαση διενεργείας εκλογών για την 1^η Νοεμβρίου του 1920. Ο κύβος ερρίφθη και η χώρα και ο λαός πλήρωσε ακριβιά την απόφαση εκείνη. Μέγα λάθος που δεν μπορεί να εξηγηθεί ακόμη και σήμερα. Η εκλογική εκστρατεία άρχισε. Η αντιπολίτευση σαν σύνθημα της χρησιμοποιούσε μια μόνο λέξη "οίκαδε" και υποσχότανε στο λαό ότι θα φέρει πίσω τα παιδιά τους από την εκστρατεία της Μικράς Ασίας. Το σύνθημα έπιασε και έγινε παραλήρημα. «Οίκαδε, οίκαδε» φώναζαν όλοι. Στις 12 Οκτωβρίου του 1920 ένα τραγικό περιστατικό συνέβη. Το βασιλέα Αλέξανδρο δάγκωσε μια μαϊμού. Έπαθε μόλυνση και ο βασιλέας στο άνθος της ηλικίας του, ήταν μόλις 28 χρονών, πέθανε. Ο Αρχιεπίσκοπος Μελέτιος κήδεψε τον Αλέξανδρο αλλά μαζί με τον βασιλιά κήδεψε και τις ελπίδες του έθνους οριστικά και αμετάκλητα και την ταφόπετρα θα την έβαζε λίγες μέρες αργότερα με το χέρι του ο ίδιος ο ελληνικός λαός.

Οι εκλογές έγιναν, η Δρυς έπεσε, και δρυός πεσούσης πας ανήρ ξυλεύεται. Μαζί με την πτώση του Βενιζέλου χάθηκαν και όλες οι ελπίδες του έθνους. Την επόμενη μέρα ο βετεράνος πολιτικός επήρε τον δρόμο της αυτοεξορίας του. Έφυγε για το Παρίσι. Κουρασμένος και πικραμένος, ένας απλός πολίτης που δεν είχε το δικαίωμα από δω και μπρος να πει ούτε μια κουβέντα για την Ελλάδα και τον ελληνικό λαό. Το δικαίωμα αυτό του το αφαίρεσε ο ίδιος ο ελληνικός λαός, που για κείνο το λαό τόσο πολύ αγωνίστηκε. Βεβαιότατα η εθνική ετυμηγορία και η απόφαση του λαού είναι και πρέπει να είναι σεβαστή, δεν είναι όμως αλάθητη.

Κεφάλαιο Δέκατο

Η εκθρόνιση του Αρχιεπισκόπου Μελέτιου.

Με βαριά καρδιά αγαπητοί μου αναγνώστες περιέγραψα όσο μπορούσα τα δρώμενα στην Αθήνα του 1920. Όμως όλα αυτά έχουν γραφτεί νωρίτερα από πολλούς ιστορικούς και ο κόσμος τα ξέρει. Εκείνο όμως που δεν ξέρει ο κόσμος είναι το δράμα του προκαθήμενου της εκκλησίας το πρώτο δεκαπενθήμερο του Νοεμβρίου του 1920. Όπως ήταν φυσικό και παρά την αντίθετη γνώμη του Οικουμενικού Πατριαρχείου που μάλιστα προειδοποίησε τον βασιλέα να μη επιστρέψει στην Ελλάδα, η παλινόρθωση έγινε με όλα της τα επακόλουθα. Για τον Μελέτιο η λέξη κόλαση που ζούσε εκείνες της μέρες είναι λίαν επιεικής. Το Κωνσταντινικό καθεστώς και οι εγκάθετοι του πολιορκούσαν σε καθημερινή βάση στο μέγαρο της αρχιεπισκοπής μουτζώνοντας και βρίζοντας με χυδαιολογία τον αρχηγό της εκκλησίας. Κατέβα κάτω ρε να σε ξουρίσουμε και ο τύπος με καθημερινά άρθρα του ρίχνει λάδι στη φωτιά. Οι γελοιογράφοι δημοσίευσαν εκείνη την περίφημη γελοιογραφία παριστάνοντας τον δημιουργό της Ελλάδος, τον Ελευθέριο Βενιζέλο, καβαλάρη στο γαϊδουράκι και ο αρχηγός της εκκλησίας κρατούσε την ουρά του γαϊδουριού. Γιατί τόση λάσπη; Γιατί τόσο μένος; Τι παράπτωμα διέπραξε ο Μελέτιος που έπρεπε να υποστεί και να δεχθεί όλη αυτή τη χυδαιότητα; Ήταν Επίσκοπος Κιτίου, δεν ενδιαφέρθηκε να γίνει Αρχιεπίσκοπος. Δεν υπέπεσε ο προκάτοχος του σε βαρύτατο αμάρτημα; Δεν εταπείνωσε το αξίωμα του αρχηγού της εκκλησίας; Δεν πέρασε από συνοδικό δικαστήριο και κατεδικάσθη σε καθαίρεση; Για όλα αυτά τι έφταιγε ο Μελέτιος; Όμως εκείνος έπρεπε να πληρώσει τα σπασμένα και ο πόνος της ψυχής του ήταν αγιάτρευτος. Υβρίσθη, προπηλακίσθη, ευτελίστηκε. Κουρασμένος και πικραμένος βλέποντας τις μέρες του στην κεφαλή της εκκλησίας μετρημένες, παίρνει μια απόφαση να απευθυνθεί και να γράψει επιστολή στην Βασίλισσα Όλγα.

Να τι έγραφε ο Μακαριότατος.

"Μεγαλειοτάτη.

Η Κυβέρνησις πρόκειται ως πληροφορούμαι να υποβάλει προς υπογραφήν

διάταγμα περί απομακρύνσεως μου εκ του Μητροπολιτικού θρόνου, ως παρανόμως δήθεν και αντικανονικώς κατέχοντος αυτόν. Η εγνωσμένη ευσέβεια της Υμετέρας Μεγαλειότητος είναι αδύνατον να ανεχθεί τοιούτον αδίκημα κατά της εκκλησίας. Ο Μητροπολίτης Θεόκλητος υποπεσών εις παράπτωμα κανονικόν, δια της αντιχριστιανικής πράξεως του αναθέματος, εδικάσθη υπό Συνόδου δεκατριών Μητροπολιτών και επισκόπων και εκ της εις καθαίρεσιν καταδίκης αυτού ο θρόνος περιήλθεν εις κανονικὴν χηρείαν.

Πέντε μήνες από της χηρείας αυτού καθ' ους ουδεμίαν ηκούσθη προς την ιεραρχίαν του κράτους και της ορθοδόξου εκκλησίας διαμαρτυρία αυτού και επιφύλαξις δικαιώματος εκλήσεως επί μείζονα σύνοδον, ως οι ιεροί κανόνες διακελεύονται, εξελέγην εγώ Μητροπολίτης Αθηνών, έξω του κράτους τέως ευρισκόμενος και αμέτοχος όλως των εν των κρατεί γενομένων και υποκατεστάθην δια διατάγματος του βασιλέως Αλεξάνδρου.

Ενώ δεν τρίτον ήδη έτος εκπληρώ, ακαταγνώστως, τη χάριτι του Κυρίου τα της διακονίας μου καθήκοντα, διατελών εις κανονικὴν επικοινωνίαν μεθ' όλων των ορθοδόξων ιεραρχών των εντός τε και εκτός του βασιλείου, καλούμαι να απέλθω της εκκλησιαστικής θέσεως μου. Και, καταβιβάζεται λοιπόν το αξίωμα του Επισκόπου από οικονόμου μυστηρίων θεού εις την τάξιν των κρατικών υπαλλήλων των διοριζομένων κατά τας εφήμερους ανάγκας, και ανατρέπεται τάξις εκκλησιαστική και καταφρονούνται κανόνες ιεροί και σύρεται η εκκλησία εις την δίνην των πολιτικών παθών και διασαλεύεται η κανονική αυτής σχέσης μετά των Αγίων του θεού εκκλησιών και σκανδαλίζονται οι συνειδήσεις αι χριστιανικαί δια της διαχεομένης επί τας ψυχάς των πιστών αμφιβολίας δια την κανονικότητα των θείων μυστηρίων και των αγιαστικών πράξεων.

Αλλ' ας μη γένηται αδικία τοιαύτη κατά της Ορθοδόξου ημών Μητρός εκκλησίας δια χειρός Ευσεβέστατης Βασιλίσης, μηδ', ας λεχθεί υπ' ουδενός ότι αντικανονικός Μητροπολίτης εκήδευσε τον Αείμνηστον Βασιλέα Αλέξανδρον και μετ' αντικανονικού Μητροπολίτου συνηύξατο υπέρ αναπαύσεως της ψυχής αυτού η Υμετέρα Ευσεβέστατη Μεγαλειότης. Αρκεί εις λόγος της Υμετέρας Μεγαλειότητος, όπως κοπάσει των παθών η θύελλα και ειρηνεύωσι αι ταραγμένα χριστιανικαί συνειδήσεις, ας σκανδαλίζει νυν

ως σκέψις και θα σκανδαλίζει έτι μάλλον ως γεγονός η δια βασιλικής υπογραφής αποκήρυξις του Μητροπολίτου και των υπ αυτου η εν ονόματι αυτού τελεσθησών μυστηριακών και αγιαστικών πράξεων.

Δώη Σοι Μεγαλειοτάτη, Κύριος κατά την καρδίαν σου και πάσαν την βουλήν σου πληρώσαι.

Της Υμ. Μεγαλειότητος

Διάπυρος προς Θεόν ικέτης και ευπιθέστατος θεράπων.

Ο ΑΘΗΝΩΝ ΜΕΛΕΤΙΟΣ

Διαβάζοντας προσεκτικά την επιστολή που ο Μακριότατος Μελέτιος έστειλε στη βασίλισσα Όλγα θα επισημάνει την αγωνία του αρχηγού της εκκλησίας για τα μελλούμενα να συμβούν. Η αυθαιρεσία και η κατάπτωση στο αποκορύφωμα τους. Ποιος ήταν ο νόμιμος Αρχιεπίσκοπος; Εκείνος που διέπραξε το μεγάλο λάθος του αναθέματος και εταπείνωσε το αξίωμα του; Ή εκείνος που ήλθε από την Κύπρο και με την αμνηστία, τη συγνώμη, την αγάπη, προσπάθησε να γλυκάνει της ανθρώπινες καρδιές που εκείνη την ταραγμένη εποχή αιμορραγούσαν; Τι κακό διέπραξε ο Μελέτιος; Είχε καμιά ανάμιξη στα γενόμενα; γιατί έπρεπε καλά και σώνει εκείνος να βρίζεται, να ευτελίζεται, να προπηλακίζεται, από το φανατισμένο πλήθος; Το μόνο του έγκλημα ήταν πως ήταν Ποιμενάρχης με αγάπη στην ψυχή του για όλο του το ποίμνιο και στη μεγάλη του καρδιά χωρούσαν πολλά εκατομμύρια ορθοδόξων χριστιανών. Δεν αδίκησε, δεν εκακολόγισε, δεν εταπείνωσε κανένα. Ήταν όχι μόνο μεγάλος ποιμενάρχης μα και καλός πατριώτης. Η ανάταση της Ελλάδας ήταν για το Μελέτιο ευτυχισμένες στιγμές. Α! ναι! Είχε και ένα φίλο τον Ελευθέριο Βενιζέλο. Αυτά ήταν τα αμαρτήματα του που έπρεπε να εκθρονισθεί και να τιμωρηθεί όπως και έγινε. Εκθρονίστηκε και αρχηγός της εκκλησίας έγινε ο καθαιρεθείς θεόκλητος. Άραγε, θα τους συγχωρέσει ο Θεός; Την στιγμή που το κράτος εκινδύνευε και είχε εγκαταλειφθεί από τους παραδοσιακούς μας συμμάχους, πολιτειακή και θρησκευτική ηγεσία μοιραζόντουσαν βασιλεία, στέμματα και αρχιεπισκοπικούς θρόνους. Άραγε σκεφτήκανε ποτέ το πραγματικό συμφέρον αυτής της βασανισμένης χώρας; Ασφαλώς όχι. Μόνο τα δικά τους συμφέροντα τα ατομικά εξυπηρετούσαν και δεν έδιναν δεκάρα για το Λαό.

Έτσι, ήλθε ο εξόριστος βασιλιάς Κωνσταντίνος ο καθαιρεμένος Αρχιεπίσκοπος αρχηγός της εκκλησίας και όλο το αμαρτωλό σινάφι ξαναμαζεύτηκε και κάθισε, στρογγυλοκάθισε στο σβέρκο του ελληνικού λαού. Εκείνου του λαού που πολύ σύντομα θα εκαλείτο να πληρώσει με ποταμούς αιμάτων τα ίδια του τα σφάλματα. Η κατάπτωση σε όλο της το μεγαλείο. Και ο νόμιμος Αρχιεπίσκοπος ο Μελέτιος, τι απέγινε; Πικραμένος και κουρασμένος έφυγε για την Αμερική.

Κεφάλαιο Ενδέκατο

Μελέτιος Αρχιεπίσκοπος Βορείου και Νοτίου Αμερικής

Όταν ο Μελέτιος εκθρονίστηκε ήταν μόλις 50 χρονών, μα η πίκρα, η αδικία, οι βρισιές και ο ψυχικός του πόνος τον έχουν γεράσει. Πήρε ένα καράβι και έφυγε από την Ελλάδα που τόσο αγαπούσε πήγε στην Αμερική, αλλά και εκεί θα τον κυνηγούσε και θα τον κατάτρεχε το Κωνσταντινικό καθεστώς. Πήγε στην Αμερική για δεύτερη φορά. Η πρώτη ήταν το 1918, όταν έκανε μια μεγάλη περιοδεία στην Αμερική και ίδρυσε τότε την Αρχιεπισκοπή Βορείου και Νοτίου Αμερικής. Φαίνεται πως ο ορθόδοξος κόσμος τον θυμότανε και ίσως να είχε αποκτήσει πολλές συμπάθειες, γιατί στο ξενοδοχείο που έμενε δεχότανε καθημερινά πάρα πολλούς επισκέπτες. Ο τύπος έγραψε για την άφιξη του Μελετίου στην Αμερική και πολλοί ήταν εκείνοι που ήθελαν να τον γνωρίσουν από κοντά. Έτσι και εκείνο το απόγευμα, δέχτηκε μια μεγάλη ομάδα ανθρώπων που ήθελαν να τον γνωρίσουν. Ήταν λέει καλοβαλμένοι και φαινότανε κάπως προηγμένοι. Κουβεντιάζοντας του είπε ότι θα ήθελε πολύ να ολοκληρώσει ένα ημιτελές έργο που άφησε πριν δύο χρόνια. «Εννοείτε την οργάνωση της εκκλησίας Μακαριότατε;» «Ναι αυτό ακριβώς εννοώ.» «Μόνο που δεν έχω χρήματα.» Τότε μια φωνή ακούστηκε: «Από όλους εμάς Μακαριότατε, θα διαθέσουμε όσα εκατομμύρια δολάρια χρειάζονται.» «Και εσείς που θα τα βρείτε τόσα λεφτά;» 'Ημαστε βιομήχανοι Μακαριότατε. Χρήματα πολλά έχουμε, εκκλησία δεν έχουμε και θα σας ευγνωμονούμε εμείς και η ομογένεια αν οργανώστε την εκκλησία.» Α! δεν χάθηκε ολότελα η ανθρωπιά! Υπάρχει ακόμη και σε πολλούς ανθρώπους. Εκείνη την ανθρωπιά και την χριστιανική πίστη έκρυβαν στις καρδιές τους οι επισκέπτες εκείνο το βράδυ. Είχαν δυο ιδιότητες. Ήταν και πλούσιοι και άνθρωποι.

Ο Μελέτιος ξέχασε τα περασμένα. Ξέχασε τα βάσανα του στην Ελλάδα και η καρδιά του σίγουρα θα χτύπησε δυνατά εκείνο το απόγευμα. Το έξυπνο μυαλό του σε ενέργεια όλες οι δυνάμεις ψυχικές σωματικές εν εγρηγόρσει. Ο Μελέτιος ξανά βρήκε τον εαυτό του. Ήθελε να δημιουργήσει και από την άλλη μέρα ρίχτηκε στη δουλειά, έγραψε τον καταστατικό χάρτη

της εκκλησίας και ίδρυσε αμέσως την ιερατική Σχολή Άγιος Αθανάσιος. Η Σχολή αυτή ήταν το φυτώριο για την μόρφωση των νέων ιερωμένων. Χειροτόνησε εκατοντάδες παπάδες, Επισκόπους, έχτισε εκκλησίες και φυσικά η κεφαλή της εκκλησίας ήταν ο ίδιος ο Μελέτιος. Αρχιεπίσκοπος Βορείου και Νοτίου Αμερικής ήταν ο τίτλος του.

Ο Μελέτιος ζούσε ευτυχισμένες μέρες στην Αμερική. Οι εφημερίδες έγραφαν καθημερινά άρθρα για το έργο του. Έγινε γνωστός σε όλη την Ήπειρο και μέσα ένα χρόνο όλη αυτή η γιγαντιαία προσπάθεια είχε ολοκληρωθεί. Ήταν ενθουσιασμένος από το έργο του και πολύ δημοφιλής. Η ομογένεια διψούσε για την οργάνωση της εκκλησίας. Ήταν κάτι που τους έλειπε και αγκάλιασαν με πάθος την εκκλησία και τον Μελέτιο. Ένα χρόνο κράτησε αυτή η γόνιμη προσπάθεια. Ακριβώς ένα χρόνο και τον Νοέμβριο του 1921 παίρνει ένα επείγον τηλεγράφημα από το οικουμενικό Πατριαρχείο. Διάβασε το τηλεγράφημα και έμεινε κατάπληκτος. Είναι πλέον η Αυτού θειοτάτη Παναγιώτητα ο Οικουμενικός Πατριάρχης Μελέτιος ο Δ'. «Μα γιατί εξέλεξαν εμένα; Υπήρχαν και καλύτεροι μου. Εγώ δεν είμαι του κλίματος του Οικουμενικού Πατριαρχείου. Πώς έγινε αυτή η εκλογή; Αλήθεια πώς έγινε;» Έπρεπε να βιαστεί να δώσει οδηγίες για την διοίκηση της Αρχιεπισκοπής να αποχαιρετήσει φίλους και συνεργάτες, να ετοιμάσει τις βαλίτσες του και να ξεκινήσει τον ανηφορικό του δρόμο. Ένα δρόμο που ήταν Γολγοθάς για τον ίδιο, τους γονείς του, τους χριστιανούς Του όπως συνήθισε να λέει και για ολόκληρο το Ελληνικό Έθνος.

Και να ο γιος του βοσκού που γεννήθηκε και μεγάλωσε σε ένα φτωχό σπιτάκι του Παρσά. Είναι ο αρχηγός της ορθοδοξίας. Αναμφισβήτητα ήταν άνθρωπος μεγάλου αναστήματος και στον υπέρλαμπρο θρόνο της Ορθοδοξίας τον οδήγησαν ο Θεός και οι σπάνιες αρετές που η Θεία Πρόνοια τον είχε απλόχερα προικίσει.

Και τις δύο φορές που εκλέχτηκε, την πρώτη φορά ως Αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος και την δεύτερη φορά ως Οικουμενικός Πατριάρχης δεν είχε καμιά συμμετοχή στην διαδικασία. Ευρίσκετο πολύ μακριά των γεγονότων, αν μάλιστα κρίνουμε από τις αντιδράσεις του, ίσως και να μην ήθελε. Βέβαια δέχτηκε τα ανώτατα εκκλησιαστικά αξιώματα,

αλλά η ίδια η ζωή του κινδύνεψε.

Στο Φανάρι, ο Μελέτιος είχε ακόμα μια φροντίδα. Την φροντίδα των γονέων του που τους είχε πάρει μαζί του και ήταν πολύ ηλικιωμένοι. Ο πατέρας του ήταν τότε 90 χρονών και η μητέρα του 70 περίπου.

Αξίζει να σημειωθεί ότι το τηλεγράφημα που έλαβε ο εκλεγμένος Οικουμενικός Πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης, το παρακράτησε η τότε Ελληνική Κυβέρνηση ένα μήνα περίπου. Έκαναν και αυτή τη μικρότητα. Πόσο ο Πατριάρχης Μελέτιος συνδύαζε το ύψιστο λειτουργικό του αξίωμα με το εθνικό συμφέρον αποδεικνύεται από τους δύο ενθρονιστήριους λόγους αλλά και τις πράξεις του.

Κεφάλαιο Δωδέκατο

Ο γιος του βοσκού Οικουμενικός Πατριάρχης

Στις 22 Νοεμβρίου του 1921 ο γιος του βοσκού που γεννήθηκε σ' ένα φτωχικό σπιτάκι του Παρσά και μεγάλωσε μέσα στη φτώχεια στην Αγία Μαρίνα κοντά στα γιδοπρόβατα, ο γιος του Νικολάου και της Μαρίας Μεταξάκη, είναι ο νεοεκλεγμένος προκαθήμενος της Ορθοδοξίας και οι χριστιανοί Του, όπως συνήθιζε να λέει, ξεπερνούν τα τριακόσια εκατομμύρια.

Ο νέος προκαθήμενος της Ορθοδοξίας έφθασε στο Φανάρι και έγιναν οι τελετές ενθρονήσεως του. Αξίζει να παρακολουθήσουμε τον ενθρονιστήριο λόγο για να δούμε το πνεύμα, το κλίμα, το ήθος, που επικρατούσε μεταξύ πολιτικής ηγεσίας της Ελλάδας και του προκαθήμενου της Ορθοδοξίας. Είπε στο λόγο του ο σεβαστός Ιεράρχης:

«Ὡ Ἕλληνες, ετρέχετε καλώς τις υμάς εβάσκανε; Η μήτηρ εκκλησία θρηνεί δια την νέαν συμφοράν, την πλήπτουσαν την καρδίαν της εν τω προσώπω του πρωτοτόκου υιού της. Είναι η μεγαλύτερα των συμφορών, όσα έπληξαν αυτήν εν διάρκεια πέντε αιώνων.

Δεν είναι ακόμη αντιληπτόν εις τους Έλληνες όλους πόσον μεγάλη είναι η νέα συμφορά. Τούτο δε καθιστά ακόμη τραγικότεραν την θέσιν του έθνους... Ενώ δε, το πρόβλημα της σωτηρίας του αλυτρώτου έθνους έχει περιπλακεί επικινδύνως, ενώ το εθνικό σκάφος ήδη έχει διαριεί και αβαρίαν υφίσταται ενώ ο κλύδων της θαλάσσης έξωθεν ολοέν επιτείνεται, το πλήρωμα, ημείς έσωθεν αλληλοσπαρασσόμεθα.

Η πολιτεία κτυπά κατά κεφαλής της εκκλησίαν και την μητέρα, τροφόν, την δι' αυτήν και δεσμά και φυλακήν και μάχαιρα, και αγχόνη υπομείνασαν. Οι πνευματικοί του πληρώματος πατέρες, οι καθήκον έχοντες να αγρυπνώμεν υπέρ των ψυχών αυτού, ως λόγον αποδώσαντες, διαιρούμεθα προ αλλήλους δε τη κρισιμότατη της πανοπλίας στιγμή και εις μάχην προς αλλήλους συμπλεκόμενοι και μετά δυνάμεως όσης πλείστης κατ' άλλων βάλωμεν και παραιτούμεθα ουδενός των δυνάμεων να επιταχύνωσι τον καταποντισμόν του σκάφους και πληρώματος και αρχηγών...

...Καλώ άπαν το πλήρωμα της εκκλησίας και εν ονόματι του εγείροντος του νεκρούς, επιθέτων την χείραν εις το πηδάλιον επιφωνώ προς πάντα "Ειρήνη Υμιν"...

Του αλύτρωτου έθνους η τύχη κρέμαται είπερ ποτέ την στιγμήν ταύτην από του τραχήλου των ποιμένων αυτού.

Είναι η ώρα τη κατ' εξοχήν κρίσιμος δια να αποδείξωμεν ότι είμεθα ποιμένες και ουχί επί μισθώ των προβάτων φύλακες. Περί Τίνος ερίζομεν προς αλλήλους; Υπάρχει εις τον Γολγοθάν θέσις δι' όλους ημάς.»

Αυτό το απόσπασμα του ενθρονιστηρίου λόγου θα προσπαθήσω να σχολιάσω με τις λίγες πνευματικές δυνάμεις που διαθέτω.

Και βέβαια ετρέχανε καλώς οι Έλληνες, Μακαριστέ μας θείε, όταν το 1912 ήταν ενωμένοι, δεν τους εβάσκανε κανένας. Τα συμφέροντα μιας μεγάλης δύναμης και μια δολοφονία στη Θεσσαλονίκη ήταν η αιτία του κακού.

Και βέβαια η μήτηρ εκκλησία θρηνεί για το κακό που έγινε και το χειρότερο που περιμένει το έθνος, που δυστυχώς εκείνο το χειρότερο δεν είχε ακόμα γίνει αντιληπτό στους ηγετικούς κύκλους της Αθήνας.

Το εθνικό σκάφος έχει διαρραγεί πώς δεν είδαν το ρήγμα; πώς δεν είδαν τα νερά; πώς δεν ένιωσαν του κλυδωνισμούς; πώς δεν είδαν το πλήρωμα του σκάφους που αλληλοσπαράζεται; Και μοιραζόντουσαν βασιλεία, αρχιεπισκοπικούς θρόνους, μήτρες, εγκόλπια; Και όμως ήταν μορφωμένοι και έμπειροι πολιτικοί. Γιατί αυτοί οι πολιτικοί δεν έκαναν κάποια κίνηση έστω και την τελευταία στιγμή; Τι γύρευε ο στρατός μας στο Σαγγάριο ποταμό; όλα αυτά τα ερωτηματικά μένουν αναπάντητα.

Η πολιτεία χτυπά κατά κεφαλής την εκκλησία την Μητέρα, που για πάνω από 400 χρόνια στη ζεστή της αγκαλιά ζέσταινε τα παιδιά της σαν καλή στοργική μητέρα και στο κρυφό σχολειό τους μάθαινε γράμματα. Και οι πνευματικοί πατέρες; που είχαν την ευθύνην ως λόγον αποδώσαντες και ήταν ταγμένοι να αγρυπνούν; εκείνοι τι έκαναν; εκείνοι ήταν διαιρεμένοι και με πολύ δύναμη αλληλοσυγκρούονταν και επέτειναν τον καταποντισμον του σκάφους και τον αφανισμό του πληρώματος και των αρχηγών.

Μέσα σε εκείνες τις τρομαχτικές στιγμές που περνούσε το έθνος ο νέος

προκαθήμενος της ορθοδοξίας, αφού πήρε το πηδάλιο στα στιβάρá του χέρια εβροντοφώναξε σε όλους "Ειρήνη Υμίν". Τί όμορφη. Τη γλυκιά λέξη που είναι η Ειρήνη! Και πόσο διαφορετική θα ήταν η τύχη του έθνους αν αυτά τα δύο λόγια τρυπούσαν τα αυτιά εκείνων που απευθυνόταν !

Πόσο διαφορετική θα ήταν η κατάσταση αν πολιτική και θρησκευτική ηγεσία συνεργαζόταν με αγάπη και καλοσύνη. Εάν αγκαλιασμένο όλο το έθνος ενεργούσε ανεξάρτητα από πολιτικές τοποθετήσεις, πιστεύω πως η μεγάλη καταστροφή θα είχε αποφευχθεί.

Βεβαιότατα εκείνες τις δύσκολες στιγμές η τύχη του έθνους κρεμόταν επί του τραχήλου των πνευματικών ποιμένων και έπρεπε να αποδείξουν ότι είναι πράγματι άξιοι πνευματικοί ποιμένες και όχι βοσκοί προβάτων επί μισθώ, πράγμα που δυστυχώς δεν απέδειξαν.

Γιατί μαλώνανε; Και βέβαια στο Γολγοθά υπάρχει θέση για όλους μας. Αυτό ακριβώς το Γολγοθά θα ζούσε το ελληνικό έθνος 7 μήνες αργότερα.

Μέσα σε αυτή την ατμόσφαιρα ανέλαβε την πνευματική ευθύνη 300 και πλέον εκατομμυρίων χριστιανών σε ολόκληρο τον κόσμο. Ήταν Ιανουάριος του 1922 η τύχη του έθνους είχε κριθεί στα παλάτια της Ευρώπης, αλλά κανείς στην Ελλάδα δεν υποψιάζεται ούτε ίσως διανοείται την μεγάλη καταστροφή που έρχεται.

Τα σύννεφα μαύρα και πυκνά σκέπαζαν ολόκληρο τον ελληνικό ουρανό. Ο προκαθήμενος της ορθοδοξίας με την μεγάλη προόραση που έχει βλέπει την καταιγίδα που δεν θα αργήσει να ξεσπάσει. Έκανε ένα μακρινό ταξίδι στην Ευρώπη και συνομίλησε με την πολιτική ηγεσία που εκείνη την εποχή καθόριζε τις τύχες του κόσμου.

Πρώτος σταθμός του Οικουμενικού Πατριάρχη Μελετίου Μεταξάκη το Λονδίνο. Εκεί συναντήθηκε με τον βετεράνο Πρωθυπουργό της Αγγλίας στον Α' Παγκόσμιο Πόλεμο, Λόυδ Τζώρτζ. Χωρίς περιστροφές ο μεγάλος Άγγλος πολιτικός καυτηρίασε την επιστροφή του βασιλέα Κωνσταντίνου στο θρόνο και δηλώνει ότι η Ελλάδα στην Ευρώπη έχασε όλε τις συμπάθειες που είχε και ότι η πτώση του Βενιζέλου είναι η χειρότερη καταστροφή που υπέστη η Ελλάδα από το 1453 και ένεκα τάχα της επιστροφής του βασιλέως δεν μπορεί να κάμει απολύτως τίποτε. Η παρουσία του Κωνσταντίνου είχε

καταστρέψει το παν.

Τι υποκρισία! Ο βασιλιάς Κωνσταντίνος ήταν βέβαια κουινιάδος του Κάιζερ Γουλιέλμου της Γερμανίας. Έγιναν τα γνωστά μεταξύ Βενιζέλου και Κωνσταντίνου και τίποτε περισσότερο. Ελληνικός στρατός δεν επολέμισε εναντίον των συμμάχων. Το μόνο επεισόδιο ήταν εκείνο του Φιλοπάππου με μερικούς Γάλλους νεκρούς. Η Εξοχότητά του, ξέχασε με τόση ευκολία την εκστρατεία των Δαρδανελίων; Τους 250.000 νεκρούς; Ξέχασε πως ο διάσημος Άγγλος Στρατάρχης Κίτσεναρ πνίγηκε στα νερά του Αιγαίου λίγο έξω από τη Τζια, πηγαίνοντας στα Δαρδανέλια;

Η ταπεινή μου γνώμη είναι ότι ο μεγάλος πολιτικός Ελευθέριος Βενιζέλος παγιδεύτηκε στα γρανάζια της πολιτικής τους, έκανε τις εκλογές, τις έχασε και μετά ανενόχλητοι κομμάτιασαν το έθνος έχοντας ένα θαυμάσιο άλλοθι. Γλυκιά μου πατρίδα γιατί σε αδίκησαν;

Ο Μελέτιος ανέφερε στον συνομιλητή του ότι όλα αυτά τα γνώριζε ο ελληνικός λαός και γι' αυτό ο Μελέτιος εξελέγη Οικουμενικός Πατριάρχης. Εξελέγη επειδή ήταν φίλος του Λευτέρη τον εξέλεξε έξω της Ελλάδος κλήρος και λαός. Ο βετεράνος Βρετανός Πρωθυπουργός έδειξε ενδιαφέρον να μάθει για την εκλογή του προκαθήμενου της ορθοδοξίας. Ο Λούδ Τζωρτζ ρώτησε να μάθει ποιοι έλαβαν μέρος εις την Πατριαρχικήν εκλογήν; Εκ των 100 της μεικτής λαϊκής συνελεύσεως οι 16 ψήφοι ήταν υπέρ του Μελετιίου. Έτσι βλέπουμε ότι η εκλογή είναι σχεδόν παμφηφεί. Ο Πατριάρχης προσπάθησε να δώσει στον συνομιλητή του να καταλάβει ότι ο λαός είχε αλλάξει φρόνημα. Και στην Ελλάδα είχε αλλάξει και εκεί το φρόνημα του Λαού; Βεβαιότατα είχε αλλάξει και πίστευε ο πατριάρχης ότι αν εκείνο τον καιρό γινότανε εκλογές δεν θα έπαιρνε το ένα τρίτο των ψήφων το Λαϊκό Κόμμα. Όλα αυτά τα κατανοούσε ή έτσι έδειχνε τουλάχιστον και τα είχε πει προηγουμένως του Πρωθυπουργού Δημητρίου Γούναρη και του Μπαλτατζή και θυμήθηκε την παράδοση του Ρούπελ στους εχθρούς τους και το σώμα στρατού που παρέδωσε το καθεστώς Κωνσταντίνου στους Γερμανούς, στο σώμα στρατού που υπηρετούσαν και μερικοί χωριανοί μας όπως ο Γιάννης ο Νικολουδάκης και ο Μανόλης ο Μανουσάκης, που μεταφέρθηκαν στο Γκέρλιτς της Γερμανίας και κλείστηκαν στα συρματοπλέγματα ως το τέλος

του πολέμου.

Αυτά τα δήθεν φοβερὰ διέπραξε το κακό καθεστώς του Κωνσταντίνου. Οι καλοί Τούρκοι δεν έκαναν τίποτα. Ανέφερα μια μόνο μάχη και τις εκατοντάδες χιλιάδες νεκρούς των Αγγλογάλλων και κυρίως των Αυστραλών. Αυτά όλα δεν ήταν σοβαρά πράγματα; πώς τώρα τελευταία η πολιτική τους άλλαξε και άρχισαν το φλερτ με την Τουρκία; Και δήλωσε ο Άγγλος πολιτικός πως ένεκα του Κωνσταντίνου δεν μπορούσε να μας φανεί χρήσιμος. Εκεί κάπου τελείωσε αυτή η συνομιλία του Μελετίου και του Αγγλου Πρωθυπουργού. Οι προτάσεις του Οικουμενικού Πατριάρχη δεν έγιναν αποδεκτές και πικραμένος έφυγε από την Αγγλία για το Παρίσι.

Ο Αρχηγός της Ορθοδοξίας έφθασε στη Αγγλική πρωτεύουσα και στο Καλέ τον εχαιρέτησε εκπρόσωπος της Γαλλικής Κυβερνήσεως στην συνέχεια όμως ο Γάλλος Πρωθυπουργός Πουαγγαρέ λόγω φόρτου εργασίας δεν ήταν δυνατό να δεχθεί εις ακρόασιν τον Αρχηγό της Ορθοδοξίας. Ύστερα από διάφορες προσπάθειες της Κοινότητας και ενός Γάλλου βουλευτή Μόρισον, που ήταν τραυματίας του μεγάλου πολέμου, ο Πρόεδρος της Κυβερνήσεως εδέχθη τον Οικουμενικό Πατριάρχη δια το πρωί της Δευτέρας 30 Ιανουαρίου του 1922. Ο Πρωθυπουργός της Γαλλίας δικαιολογήθηκε, ότι δεν κατάλαβε ότι ο Πατριάρχης θα αναχωρούσε την Δευτέρα για τη Μασσαλία και μόλις αντελήφθη το λάθος όρισε τη συνάντηση για τη Δευτέρα το πρωί στις 11 η ώρα στο Υπουργείο των Εξωτερικών. Ο Γάλλος Πρωθυπουργός εδήλωσε ότι παρακολουθεί τα πράγματα στην Ανατολή, ότι η Ελλάδα και η Τουρκία πολεμούν 10 χρόνια συνεχώς και πως οι ατέλειωτες πολεμικές συγκρούσεις έχουν κουράσει και τον ελληνικό και τον τουρκικό λαό. Ύστερα μάλιστα από την εκκένωση της Κιλικίας από τους Γάλλους, οι Τούρκοι έγιναν πανίσχυροι επομένως ήταν ανάγκη να ευρεθεί μια ειρηνική λύση του προβλήματος προτού φθάσομε στην καταστροφή. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης εδώ φαίνεται ότι είχε κάποιες αντιρρήσεις και επειδή τα περισσότερα χρόνια της ζωής του τα είχε ζήσει στα εξωτερικά ήξερε πολύ καλά την νοοτροπία του Ισλάμ. Ο Κεμάλ πασάς θα εδέχετο τέτοιες προτάσεις; ή θα επέμενε σε άνευ όρων παράδοση με τα γνωστά αποτελέσματα;

Ο Πουαγγαρέ ισχυρίσθη ότι η μετά του Κεμάλ συνθήκη που υπέγραψε

η Γαλλία είχε ευχάριστα αποτελέσματα και για του λαούς της Συρίας, του Μαρόκου. Η Γαλλία που δεν ήταν βέβαια μουσουλμανική δύναμη βλέπουμε να ενδιαφέρεται και για του υπηκόους της μουσουλμάνους.

Ο οικουμενικός Πατριάρχης είπε ότι τα αιτήματα των μουσουλμανικών λαών έχουν ικανοποιηθεί με την ελευθερίαν και την δικαιοσύνη που απολαμβάνουν κάτω από την γαλλική διοίκηση και περιμένουμε τώρα να αποδειχθεί η ίδια μέριμνα της χριστιανικής Γαλλίας και για τους υποδουλωμένους χριστιανούς.

Ο Πουαγγαρέ απάντησε ότι αυτό ακριβώς προσπαθούν να κάνουν ύστερα μάλιστα από ότι συνέβη στην Ελλάδα το Νοέμβριο του 1920.

Ο Πατριάρχης απάντησε ότι συμεριζεται τις δυσκολίες που υπάρχουν δεν είναι δυνατόν για ένα λάθος που διεπράχθη εκείνο το Νοέμβρη να αφήσουμε τους χριστιανούς στην δουλεία.

Ο Πουαγγαρέ υπόσχεται στον οικουμενικό Πατριάρχη ότι θα προστατέψει τους χριστιανούς της Μικράς Ασίας.

Ο Πουαγγαρέ απάντησε: τα μέτρα που θα ληφθούν θα τα συζητούσε με τους συμμάχους Αγγλία και Ιταλία και ότι η Γαλλία δεν θα έκανε μονομερή πολιτική και τα μέτρα που θα συζητούσαν θα βασιζονταν στην ελευθέρια, την δικαιοσύνη και την προστασία των χριστιανών, για να υπάρξει πραγματική η ειρήνη.

Πατριάρχης: «Κύριε Πρόεδρε τι θα γίνει εάν ο Κεμάλ Πασάς δεν δεχθεί τους όρους που Γαλλία, Αγγλία, Ιταλία θα υποβάλει ως βάση για μια δίκαιη ειρήνη;»

Ο Πουαγγαρέ απήντησε ότι δεδομένου της κούρασης και του κόπου του πολέμου λογικά ο Κεμάλ θα πρέπει να τους δεχθεί.

Ο Πατριάρχης απήντησε ότι εκ των προτέρων αποκλείεται να γίνει πίεση προς τον Κεμάλ δια των συμμαχικών δυνάμεων. Τι άλλο απομένει για συγκατάθεση του Κεμάλ σε μια δίκαιη ειρήνη; Μένει ο ελληνικός στρατός και αυτός θα πιέσει τον Κεμάλ για μια λογική δίκαιη ειρήνη.

Πουαγγαρέ: «Δεν μπορεί να αντέξει ο ελληνικός στρατός σε μια επίθεση του Κεμάλ. Και για το λόγο αυτό είναι απαραίτητο να βρεθεί τρόπος για μια δίκαιη ειρήνη προτού ξεσπάσει η μεγάλη καταστροφή. Η γνώμη μου

είναι ότι οι Έλληνες πρέπει να δείξουν θέληση και σωφροσύνη και να αποσυρθούν από την Μικρά Ασία.

Πατριάρχης: Δεν υποτίμησε του κινδύνους που υπάρχουν για το μαχόμενο ελληνικό στρατό στην Μικρά Ασία. Ύστερα μάλιστα από την ενδυνάμωση του Κεμάλ με την συνθήκη της Αγκυρας η συνθήκη αυτή έλυσε τα χέρια του Κεμάλ αφού οι στρατοί της Γαλλίας και της Ιταλίας αποσύρθηκαν από την Κιλικία, που κατείχαν, και απέμεινε στον Κεμάλ μόνο ο ελληνικός στρατός. Εκείνο το στρατό θα πολεμούσε από δω και πέρα. Ο Πατριάρχης είχε τη γνώμη ακόμη ότι ο στρατός μας στην Μικρά Ασία ήταν στρατός ιθαγενών που πολέμουν για την τιμή και την περιουσία των Ελλήνων της Ασίας και ευρίσκετο εκείνη την εποχή σε μεγάλο δίλημμα: Ή να πολεμήσει ή να αφήσει του χριστιανούς της ανατολής στο έλεος του τούρκου. Μπορούσε εντελώς μόνος του ο ένδοξος ελληνικός στρατός να υπερασπίσει τους χριστιανικούς πληθυσμούς της Μικράς Ασίας; Όχι, ασφαλώς δε μπορούσε.

Ο Πρωθυπουργός της Γαλλίας συνέστησε αποφυγή αντιλήψεων σκέψεων και πράξεων από τις οποίες θα μπορούσαν να προέλθουν νέες καταστροφές, διαβεβαίωσε δε τον Πατριάρχη ότι θα κάνει ότι είναι δυνατόν για να γίνει δεκτή και από τους δυο εμπόλεμους μια δίκαιη ειρήνη. Εδώ τελείωσε αυτή η βαρυσήμαντη συνομιλία του Οικουμενικού Πατριάρχη Μελετίου Μεταξάκη και του Γάλλου Πρωθυπουργού Πουαγγαρέ.

Μετά τον Πρωθυπουργό Πουαγγαρέ ο Μελέτιος εξήτησε ακρόαση και συνάντηση με τον Γεώργιο Κλεμανσώ, πρωθυπουργό της Γαλλίας στα χρόνια του πολέμου.

Ο Πατριάρχης ευχαριστήθηκε που είδε σε πολύ καλή κατάσταση τον Κλεμανσώ, τον φίλο του Ελευθερίου Βενιζέλου, ύστερα από 5 χρόνια. Ο Κλεμανσώ: θυμάται ότι ο Μελέτιος πέρασε από το Παρίσι πριν 5 χρόνια, ήταν οι κρίσιμες μέρες της μάχης του Σεμεν. Το Παρίσι ευρίσκετο σε πολύ δύσκολη θέση . Ο Κλεμανσώ παρατήρησε ότι ο Μελέτιος θα είχε ζωηρές αναμνήσεις. Ο Μελέτιος απάντησε καταφατικά αφού μια μεγάλη βόμβα έσκασε δίπλα του και μόλις με τη δύναμη του Θεού διασώθηκε. Ο Κλεμανσώ ρώτησε πού βρίσκεται και τι κάνει τώρα ο φίλος του ο Βενιζέλος. «Θέλει να

κάνει ένα ταξίδι στην Ινδία τον άφησα στην Καλιφόρνια. Θα πάει στην Κούβα και από εκεί στην Ιαπωνία.» Και ο Κλεμανσώ παραξενεύτηκε: «Καλά δεν σκέπτεται να επανέλθει στην πολιτική;» ρώτησε τον Πατριάρχη.

«Μάλλον δεν τον απασχολεί προς το παρόν τουλάχιστον το θέμα, ο Βενιζέλος είναι πολύ πικραμένος από την έκβαση των πραγμάτων στην Ελλάδα.» Ο Κλεμανσώ απάντησε, «τι να του κάνω; έκανε ένα μεγάλο λάθος. Αλλά έκαμε και την Ελλάδα μεγάλη. Οι έλληνες είναι αξιοκατάκριτοι για ότι έγινε την 1 Νοεμβρίου το 1920.» Ο Πατριάρχης απάντησε ότι έγινε, περασμένα ξεχασμένα, τώρα πρέπει να κοιτάξουμε να σώσουμε την Ελλάδα από τα σφάλματα που έγιναν στο παρελθόν.

Ο Κλεμανσώ απάντησε ζωηρότερα και είπε: «Δεν θέλω να ακούσω απολύτως τίποτε για τους Έλληνες. Αγάπησα την Ελλάδα και κατανάλωσα 60 χρόνια από τη ζωή μου για να υπερασπιζομαι την Ελλάδα και τα συμφέροντα των Ελλήνων, μα φανήκανε ανάξιοι, προδώσανε όλον τον κόσμο και πάνω απ' όλα τα συμφέροντα της πατρίδας τους.»

Πατριάρχης: «θα σας υπενθυμίσω κύριε Πρόεδρε την αγάπη σας για την Ελλάδα, την Ελλάδα με τις αρετές της και τα λάθη της και αυτό θα πει Ελλάδα κύριε πρόεδρε, με αρετές, ελαττώματα ιστορία, κράμα συναισθημάτων εδώ και τρεις χιλιάδες χρόνια.»

Κλεμανσώ: «Αυτά είναι αλήθεια μα αυτό που κάνανε οι έλληνες την 1^η Νοεμβρίου του 1920 υπερβαίνει κάθε μωρία και τους κατεβάζει στη συνείδηση μου. Δεν τους λογαριάζω, δεν τους θέλω πλέον. Και είναι ευτύχημα για τους έλληνες πως οι διευθύνοντες την γαλλικήν πολιτική δεν τον ερωτούν.»

Ο Πατριάρχης απήντησε: «πολύ θα ήθελα κύριε πρόεδρε να διευθύνετε εσείς την γαλλική πολιτική και θα ήθελα πολύ να επισκεφτείτε την Ελλάδα, να γνωρίσετε τους Έλληνες, να ακούσετε τους χτύπους της καρδιά τους, που διψούν για ελευθερία, δικαιοσύνη, αγάπη. Έχει αρετές ο ελληνικός λαός. Τότε, τότε είμαι βέβαιος πως θα αλλάζατε γνώμη για τους Έλληνες. Δεν είναι δίκαιο για μια μερίδα των Ελλήνων που διέπραξε κάποιο λάθος εκείνο τον Νοέμβρη, να θέλουμε να τιμωρήσουμε ολόκληρο τον ελληνικό λαό. Είναι η μεγαλύτερη αδικία σε βάρος του ελληνικού λαού.

Ένας ολόκληρος λαός εγκαταλείπεται, αδικείται, διασύρεται, τιμωρείται, γιατί; Εγκαταλείπονται στην διάκριση των Τούρκων οι αλύτρωτοι Έλληνες; Για να τιμωρηθεί ο Κωνσταντίνος. Ωραιότατα, θαυμάσιο άλλοθι από τους μεγάλους μας συμμάχους.»

Ο Κλεμανσώ απάντησε: «Είναι λυπηρό, αλλά αυτή είναι η πραγματικότητα, η κατάσταση αυτή εδημιουργήθη από το έγκλημα του Νοεμβρίου στην Ελλάδα.

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης απήντησε: «Να μη λησμονάτε ποτέ κύριε πρόεδρε ότι ο Γαλλικός λαός που είναι πολύ ωριμότερος πολιτικώς του Ελληνικού λαού, κινδύνεψε να διαπράξει ανάλογο λάθος και να παραδώσει τη Γαλλία στους μπολσεβίκους την επομένη μέρα της νίκης και εδέησε να επέμβει η μεγάλη προσωπικότητα του Κλεμανσώ για να σωθεί η Γαλλία. Δεν είναι λοιπόν δίκαιον για ένα λάθος, όσο μεγάλο και αν είναι, να παύσει το ενδιαφέρον σας δια την Ελλάδα.» Ήταν βέβαιος ο Πατριάρχης πως όταν ο Κλεμανσώ θα έβλεπε την Ελλάδα άξια των ελπίδων του, θα επανακτούσε την αγάπη του και την εκτίμηση του για την Ελλάδα.

Ο Κλεμανσώ απάντησε: «Α! σε αυτή την ηλικία που βρίσκομε δεν το πιστεύω». Ο Τίγρης, έτσι έλεγαν τον Κλεμανσώ, το 1922 ήταν 83 χρονών και είναι κρίμα που δεν ζούσε το 1940 να δει την αξία των Ελλήνων στα βουνά της Αλβανίας τότε που τα εκατομμύρια του γαλλικού στρατού είχαν κονιορτοποιηθεί. Ο Πατριάρχης απήντησε: «Εγώ κύριε πρόεδρε και το ελπίζω και το πιστεύω.» Ο Κλεμανσώ: «δεν σας ηρώτησα, από πού είσθε;» Πατριάρχης: «από την Κρήτη κύριε πρόεδρε.»

Κλεμανσώ: «Για τους Κρητικούς έχω μεγάλη αγάπη και συμπάθεια, γιατί μαθαίνω ότι στο σύνολο τους είναι εναντίον του βασιλιά Κωνσταντίνου.»

Ο Πατριάρχης : «Τότε κύριε πρόεδρε πρέπει να έχετε την ίδια αγάπη και συμπάθεια και για τους Κωνσταντινουπολίτες και όλους τους αλύτρωτους Έλληνες, που διέρρηξαν τις σχέσεις τους με τον Κων/νο, και έχουν υποστεί τα πάνδεινα από το καθεστώς της Κυβερνήσεως του.

Υπέρ αυτών των Ελλήνων που με εξέλεξαν αρχηγόν ζητώ το αμέριστον ενδιαφέρον σας κύριε Πρόεδρε. Γνωρίζω πόσο βαρύνουσα είναι η γνώμη

σας.»

Κλεμανσώ: «Ναι οι αθώοι δεν πρέπει να συγχέονται με τους ενόχους και ελπίζω να υπάρξει δικαιοσύνη.» Ο Πατριάρχης ευχαρίστησε για την πολύτιμη διαβεβαίωση. Εδώ τελείωσε η συνομιλία Οικουμενικού Πατριάρχη και Κλεμανσώ.

Μετά την συνομιλία που είχε ο Οικουμενικός Πατριάρχης με τον Κλεμανσώ εξήτησε να συναντηθεί με τον κο Λεγκ, που ήταν διαπρεπής πρωθυπουργός της Γαλλίας το 1921 και τώρα ήταν πρόεδρος της επί των εξωτερικών ζητημάτων της γαλλικής βουλής. Είχε βαρύνουσα γνώμη και ήταν πολύ αγαπητός στους κοινοβουλευτικούς κύκλους της Γαλλίας.

Λεγκ: «Την Ελλάδα την αγάπησα πολύ και εργάσθηκα σε όλη μου τη ζωή για να μεγαλυνθεί, όπως εργασθήκανε και πολλοί άλλοι για την Ελλάδα και την θεωρούμε ως πολύ φιλικό μας έθνος, αλλά ο βασιλέας Κων/νος κατέστρεψε την αγάπη αυτήν που τρέφαμε όλοι εμείς για την Ελλάδα και η επαναφορά ενός δεδηλωμένου εχθρού στον θρόνο που επιβουλεύτηκε την ελευθερίαν μας και την ασφάλειά μας, τότε που πολεμούσαμε υπέρ των όλων αγώνα, κατέστησε συνένοχον και τον Ελληνικόν Λαόν, που είναι γι' αυτό το λόγο άξιος της τύχης του.»

Πατριάρχης : «Ο αλύτρωτος λαός που αντιπροσωπεύω, ούτε έσφαλε, ούτε αδίκησε, αλλά επολέμησε με όλες του τις δυνάμεις για να προλάβει το μεγάλο κακό που έγινε και για το οποίο ομιλείτε. Ο Λαός, που αντιπροσωπεύω και που με εξέλεξε αρχηγό του, είναι πιστός στην ιδεολογία των συμμάχων. Έκανε ότι μπορούσε και αντετάχθη στην επαναφοράν του Κων/νου. Μάλιστα το Οικουμενικό Πατριαρχείο έστειλε τηλεγράφημα στον βασιλέα στην Ελβετία και προειδοποιώντας τον για τις ολέθριες συνέπειες που θα είχε για το έθνος η επανενθρόνιση του στην Ελλάδα. Τώρα ο αλύτρωτος αυτός λαός αποβλέπει σε μένα ως αρχηγό του και σαν καλό φίλο του Βενιζέλου. Δηλώνει την αγάπη και την αφοσίωση του στους συμμάχους και συνεχίζει τον αγώνα κατά της καταστροφικής πολιτικής των Αθηνών. Οι Ορθόδοξοι Χριστιανοί μου, πρέπει να προστατευθούν. Και δεν είναι δίκαιο να υποφέρουν άνθρωποι που αγωνίζονται για ελευθερία και δικαιοσύνη. Με βαθιά λύπη πληροφορούμε ότι στην Ευρώπη καταστρώνεται σχέδιο

εκκενώσεως της Μικράς Ασίας από τον Ελληνικό Στρατό. Εάν ο ελληνικός στρατός φύγει από την Ασία, που είναι εγγύηση της τιμής της ζωής και της περιουσίας, τι θα γίνουν οι χιλιάδες των εκεί χριστιανών μου; Θα εγκαταλειφθούν, θα εκτεθούν, θα αφεθούν εις τον όλεθρον.

Εν ονόματι του χριστιανισμού λάβετε μέτρα και σώσετε 900 χιλιάδες ελλήνων ορθοδόξων χριστιανών που απειλούνται από τα μέτρα που σχεδιάζετε.»

Λεγκ: «Οπωσδήποτε κατά τον υπό μελέτη σχεδιασμό εκκενώσεως της Μικράς Ασίας εκ του ελληνικού στρατού θα ληφθούν μέτρα, που θα εγγυώμεθα την ζωή και την ασφάλεια των ορθοδόξων ελλήνων χριστιανών. Αλλά τι τα θέλετε, ο Κων/νος ανέτρεψε και κατέστρεψε την γαλλική φιλία προς την Ελλάδα, μας πρόδωσε, μας έσφαξε, επιβουλεύθη την ελευθερία και την ασφάλεια μας, σκότωσε τους στρατιώτες μας δια δόλου και πάλι είναι στο θρόνο του. Η κοινή γνώμη στη Γαλλία είναι εξεγερμένη εναντίον της Ελλάδος. Ο πανίσχυρος βέβαια τουρκικός στρατός εκείνη την εποχή κανένα κακό δεν διέπραξε για όλα, ο Κων/νος φταίει.

Πατριάρχης: «Αλλά για τον Κάιζερ δεν ελάβατε μέτρα.»

Λεγκ: «Είναι διαφορετικό γιατί ο Ελληνικός στρατός πολεμούσε στο πλευρό μας με πρωθυπουργό τον Βενιζέλο, τώρα όμως τα πράγματα έχουν αλλάξει με την παρουσία του βασιλέως Κων/νου στην Ελλάδα. Φύγετε από την Μικρά Ασία. Θα αναγκαστείτε εκ των πραγμάτων να το κάνετε. Θα εκκενώσετε την χώρα είναι αδύνατο ο στρατός σας να παραμείνει εκεί πάνω από έξι μήνες. Είναι αποφασισμένο να φύγετε και θα φύγετε. Ο στρατός σας είναι κουρασμένος, εξαντλημένος. Με τι χρήματα θα συνεχίσετε τον πόλεμο; Ενώ η θέση του Κεμάλ μετά την εκκένωση της Κιλικίας είναι σε πλεονεκτική θέση.» Αξίζει να γραφτεί εδώ πως τα περί χρημάτων, που αναφέρεται ο έξυπνος Λεγκ, ο Πέτρος Πρωτοπαπαδάκης έδωσε τη λύση. Έκοψε τα εκατοστάρικά και τα έκαμε εβδομηνταπεντάρια και με τις άλλες 25 δραχμές συνέχισε τον πόλεμο.

Πατριάρχης: «Ο Ελληνικός στρατός που είναι δημοκρατικός στρατός στο σύνολο του είναι ικανός και με ηθικό ακαταμάχητο θα ανθίσει και πάλι, γιατί ξέρει πως πολεμά υπέρ πίστεως και πατρίδος, υπέρ βωμών και εστιών,

περί διαφυλάξεως της ελευθερίας, της δικαιοσύνης, της αγάπης και υπερασπίζεται όλα αυτά τα πολύτιμα αγαπά. Ο Ελληνικός στρατός μπορεί ακόμη να δείξει δύναμη παλικαριάς, ηρωισμού και αντοχής, αφού είναι γνωστό ότι δίνει τον υπέρ πάντων αγώνα.»

Λεγκ: «Εμείς εγγυώμεθα την ασφάλεια των χριστιανών.»

Πατριάρχης: «Έχουνε καμιά σημασία έχουνε καμιά αξία οι εγγυήσεις στα χαρτιά; Δεν βλέπετε τι έγινε στην Κιλικία με την υποχώρηση του στρατού σας;»

Λεγκ: «Εγώ προσωπικώς είμαι εναντίον της συνθήκης της Αγκυρας, γιατί δεν πρόβλεψε μέτρα ασφαλείας και εγγυήσεις υπέρ των χριστιανών της Κιλικίας.»

Πατριάρχης: «Δεν προέβλεψαν μέτρα ασφαλείας των χριστιανών; τότε τι αξία έχουν τα λόγια οι υποσχέσεις που δήθεν θα πάρουν; ποια μέτρα ποιες εγγυήσεις; όλα είναι ψεύδη και μόνο ψεύδη.»

Ο Λεγκ δηλώνει ότι αν δεν ληφθούν πραγματικά μέτρα υπέρ των χριστιανών η καταστροφή θα είναι ακαταμέτρητος.

Πατριάρχης: «Εδώ σε αυτό ακριβώς το σημείο της συνομιλίας ο μακαριστός μας θείος έκανε μια ιδιαίτερα βαρυσήμαντη πρόταση στον συνομιλητή του που, εάν βέβαια εισακούγεται και υιοθετείτο, τα σημερινά μας προβλήματα περί δήθεν γκρίζων ζωνών και άλλα πολλά περί Αιγαίου, Γαύδου κλπ δεν θα υπήρχαν.

Ο Πατριάρχης επρότεινε αντί εγγυήσεων στα χαρτιά την δημιουργία νέου κράτους ελληνικού που θα περιελάμβανε από την Σμύρνη ως τα στενά υπό την προστασία της Γαλλίας, του ελληνισμού απαλλασσομένου παντός κινδύνου που θα προκαλούσαν διεθνείς ανωμαλίες στο μέλλον.

Λεγκ: «Είναι αδύνατο να αναπτύξετε αυτή την γνώμη στη γαλλική κοινή γνώμη με την ελπίδα να την αποδεχθεί.»

Πατριάρχης: «Ο αλύτρωτος ελληνισμός καλλιεργεί τα δημοκρατικά ιδεώδη και θα μπορούσε μελλοντικά να επιδράσει σημαντικά στον θρίαμβο της δημοκρατίας στην Ελλάδα.»

Λεγκ: «Δεν μας ενδιαφέρει πως θέλουν να κυβερνηθούν οι έλληνες, με δημοκρατικό καθεστώς ή απολυταρχικό καθεστώς, είναι αναφαίρετο

δικαίωμα τους. Καθόλου δεν μας ενδιαφέρει τι σκέπτονται να κάνουν οι Έλληνες.»

Πατριάρχης: «Μα δεν είναι δίκαιον να κάμετε ότι μπορείτε για να εμποδίσετε την παραπέρα αδικία που γίνεται σε βάρος του ελληνικού λαού; Αυτός ο λαός έχει μετανιώσει για ότι έπραξε την πρώτη Νοεμβρίου. Τώρα οι Έλληνες είναι εναντίον του Κων/νου και αν γίνονταν τώρα εκλογές, δεν επρόκειτο να πάρει ούτε το ένα τρίτο.»

Λεγκ: «Αυτό είναι δικό σας ζήτημα οικογενειακό. Εσείς μαζί με τον Βενιζέλο και όλους του Έλληνες που βλέπουν την καταστροφή δώστε τη λύση που σας συμφέρει, για μας δεν υπάρχει θέμα και δεν επιθυμούμε να ασχοληθούμε καθόλου. Ο Κων/νος είναι δεδηλωμένος εχθρός μας. Η σημασία του Ελληνικού κράτους είναι μεγάλη για την Ανατολή. Η Ελλάδα κυριαρχεί σε όλη την ανατολική Μεσόγειο. Κυριαρχεί στην Μικρά Ασία με τον ελληνικό πληθυσμό. Μπορούμε εμείς να εμπιστευθούμε μια Ελλάδα μεγάλη στα χέρια ενός βασιλέα αμετανόητου που και τώρα ακόμη είναι αφοσιωμένος στην γερμανική πολιτική; Μην έχετε αυταπάτες. Όχι ασφαλώς.»

Πατριάρχης: «Και οι 500 χιλιάδες ορθόδοξοι χριστιανοί μου της Κων/πόλεως θα τους αφήσετε στο έλεος και απροστάτευτους; Μα τότε δεν δημιουργείται έδαφος για μια νέα δράση στην Γερμανία στην Ανατολή; Μελλοντικά δεν αντιλαμβάνεσθε ότι δεν μπορείτε να βασισθείτε στην φιλία των Τούρκων και πως τώρα που σας έχουν ανάγκη προσπαθούν να σας εκμεταλλευτούν μέχρι να ικανοποιήσουν τα αιτήματά τους, τα παράνομα, για να σας εγκαταλείψουν στην πρώτη στιγμή; Και για το μίσος σας κατά του Κων/νου θυσιάζετε την ασφαλή, την ειλικρινή φιλία των Ελλήνων και πορεύεσθε ένα δρόμο αντίθετον προς τον πατροπαράδοτον ανατολικόν προσανατολισμό σας;»

Λεγκ: «Όχι ποτέ δεν θα αφήσουμε την πατροπαράδοτον πολιτική μας της οποίας βάση είναι ο ανθρωπισμός και η δικαιοσύνη. Και σας διαβεβαιώνω ότι θα κάνουμε το παν για την ασφάλειαν των χριστιανών της ανατολής.»

Εγείρεται ο πατριάρχης και ο Λεγκ προσθέτει: «Λυπούμαι γιατί φεύγετε τόσο

γρήγορα την Τρίτη και δεν έχουμε καιρό να σας ακούσουμε στην επιτροπή της βουλής επί των εξωτερικών ζητημάτων.»

Πατριάρχης: «Σας ευχαριστώ πολύ και σας παρακαλώ όπως ευαρεστηθείτε να ανακοινώστε τις σκέψεις μου και τις παρακλήσεις μου για την προστασία των χριστιανών μου, στην επιτροπή της οποίας προεδρεύετε.»

Λεγκ: «Θα το πράξω ευχαρίστως.»

Τώρα εγώ τι να γράψω; Η γυναίκα του Μουσολίνι που απεκάλεσε την πολιτική πόρνη, είχε δίκιο ή άδικο; ασφαλώς και είχε δίκιο.

Εδώ τελείωσε το μακρινό ταξίδι του Μακαριστού Οικουμενικού Πατριάρχη Μελετίου Μεταξάκη στην Ευρώπη.

Έχω μια απορία: Άραγε ο Πατριάρχης έστειλε ποτέ στην ελληνική κυβέρνηση ένα υπόμνημα για ενημέρωση των συνομιλιών αυτών ή αυτές τις βαρυσήμαντες συνομιλίες τις παρακολουθούσε η ελληνική διπλωματία; Ασφαλώς και τις παρακολουθούσε, αλλά ο Οικουμενικός Πατριάρχης εθεωρείτο εχθρός του έθνους, ήταν και φίλος του Βενιζέλου, γιατί να ληφθούν υπόψη οι ενέργειες του στην Ευρώπη και η γνώμη του;

Ήταν μερικοί καλοί φίλοι και βετεράνοι τις πολιτικής: Ελευθέριος Βενιζέλος, Γεώργιος Κλεμανσώ, Εδουάρδος Πουαγγαρέ, Λούδ Τζώρτζ, Ορλάνδος. Σύνολοι έξι. Ήταν οι γίγαντες εκείνης της εποχής που όλοι τους, με τα λάθη τους, έβλαψαν ανεπανόρθωτα την ανθρωπότητα.

Ελευθέριος Βενιζέλος. Λάθος του οι εκλογές του 1920. Κλεμανσώ, Λούδ Τζώρτζ, Ορλάνδος, Ελευθέριος Βενιζέλος, συζητούσαν μήνες και μήνες στα παλάτια της Ευρώπης, διέλυσαν την Αυστροουγγρική Αυτοκρατορία, ίδρυσαν νέα κράτη, μας έστειλαν στη Μικρά Ασία για να μας εγκαταλείψουν, επέβαλαν κυρώσεις και δυσβάσταχτες πολεμικές επανορθώσεις και έκαναν το μεγάλο λάθος να πιστέψουν ότι με την Γερμανία έχουν ξεκαθαρίσει οριστικά. Λάθος. Όταν συζητούσαν εκεί το 1918, τα εκατομμύρια των παιδιών που γεννιόντουσαν στα μεγάλα τους κράτη, 22 χρόνια αργότερα, ήταν τα παλικαρόπουλα που αμούστακα ακόμη, χωρίς να προλάβουν να γευτούν τις χαρές της ζωής, τα επιστράτευσαν, τα εξόπλισαν, τα εκπαίδευσαν και τα έστειλαν δώρα στα τανκς του Γερμανού Στρατάρχη Γουντέρμαν, στις απέραντες πεδιάδες τις βόρειας Γαλλίας. Στερνή μου γνώση

να σε είχαν πρώτα, όπως λέει ο λαός.

Και όμως όλοι αυτοί οι πολιτικοί ήταν ότι το καλύτερο διέθετε η Ευρώπη εκείνη την εποχή. Ήταν όλοι τους μεγάλοι αλλά και μεγάλα ήταν τα λάθη τους.

Εγώ πιστεύω και εκφράζω προσωπική ταπεινή γνώμη ότι, αν υπήρχε λιγότερη αλαζονεία, αν δεν επεβάλλοντο δυσβάσταχτες πολεμικές επανορθώσεις, εάν υπήρχε περισσότερη αγάπη στις ανθρώπινες καρδιές, σεβασμός στις ανθρώπινες αξίες, ίσως να αποφεύγαμε τον δεύτερο παγκόσμιο πόλεμο. Και ήταν ο δεύτερος πολύ χειρότερος του πρώτου.

Η γενιά μου έζησε την φρίκη του Β' Παγκόσμιου Πολέμου. Ήμουν 15 χρονών το 1940 ένα νεαράκι αμούστακο όπως και όλα τα παιδιά της ηλικίας μου. Δεν ευχαριστήθηκα την εφηβική ζωή σαν όλα τα παιδιά αυτής της ηλικίας, κοιμήθηκα νηστικός, περπάτησα ξυπόλυτος, γύρω μου έβλεπα αίματα και δάκρυα. Εδώ θα ήθελα να κάνω μια παρένθεση. Να θυμηθώ μια αποφράδα ημερομηνία: Ήταν η 15η Σεπτεμβρίου του 1943. Εκείνη την ημέρα ο δήθεν πολιτισμένος στρατός του Χίτλερ πέρασε από το χωριό μας, πήρε επτά χωριανούς μας και τους εκτέλεσαν στη Ρίζα. Τα ονόματα τους είναι: Γεώργιος Παπαδάκης, Δημήτριος Παπαδάκης, ήταν αδέρφια, Νικόλαος Μαργετάκης, Εμμανουήλ Θεοδοσάκης, Κων/νος Μπλαζαντωνάκης, Εμμανουήλ Μανουσάκης, Γεώργιος Μπλαζογιαννάκης.

Αιωνίας σας η μνήμη, Αθάνατοι νεκροί.

Παρακολουθήσαμε την πορεία του Οικουμενικού Πατριάρχη στην Ευρώπη και είδαμε την υποκρισία και την αχαριστία σε όλη της την έκταση. Ο Οικουμενικός Πατριάρχης έπειτα γύρισε στο Φανάρι και παρακολουθούσε το σκάφος που μόνο του πάλευε τα κύματα. Το είχαν εγκαταλείψει οι πάντες. Η κεφαλή της εκκλησίας και η πολιτική ηγεσία, χτυπά αλύπητα η μία την άλλη, το σκάφος κάνει νερά και σιγά σιγά βουλιάζει και παίρνει μαζί του χιλιάδες αθώους χριστιανούς και του κυβερνήτες του. Πήρε όμως και μαζί του τις ελπίδες και τους πόθους του Ελληνικού λαού.

Τα μαύρα σύννεφα πύκνωσαν στον ελληνικό ουρανό. Πέρασαν ακριβώς έξι μήνες. Πολύ καλά είχαν προβλέψει οι συνομιλητές του Πατριάρχη στην Ευρώπη.

14 Αυγούστου. Ώρα 4 το πρωί. Μόλις χάραζε η αυγή στην κοιλάδα του Τουλόν Μπουνάζ ξέσπασε η καταιγίδα. Ο Κεμάλ Πασάς αρχιστράτηγος του τουρκικού στρατού ένας νέος Στρατηγός μαυριδερός και πολύ ορμητικός, επιτίθεται με 15 πάνοπλες μεραρχίες. Ο κουρασμένος στρατός μας δεν άντεξε την φοβερή πίεση. Η γραμμή του μετώπου διεσπάσθη και ο στρατός μας ήταν νικημένος από τις πρώτες ώρες τις τουρκικής επίθεσης. Ο Κεμάλ Ατατούρκ παρακολουθούσε την έκβαση της μάχης. Δεν πίστευε σε ότι έβλεπε. Ο τουρκικός στρατός έκανε δύο αγκύλες και αιχμαλώτισε τον μισό ελληνικό στρατό στο χωριό Ινονού. Ο Τούρκος στρατηγός πήρε από τότε το όνομα του χωριού, συνελήφθησαν αιχμάλωτοι πάνω από 50 χιλιάδες και δυο τρεις στρατηγοί, Ο στρατηγός Κλάδος και ο στρατηγός Τρικούπης οδηγήθηκαν στον αρχιστράτηγο του Τουρκικού στρατού Κεμάλ Ατατούρκ. Ο Κεμάλ Ατατούρκ με πολύ αβροφροσύνη είπε: «Να χαιρετήσω τον Αρχιστράτηγο του ελληνικού στρατού.» Ο στρατηγός Τρικούπης ξαφνιάστηκε. Όχι, δεν το ήξερε πως ήταν αρχιστράτηγος. Το ήξερε όμως ο Κεμάλ, και πρόσθεσε, η κυβέρνηση σας σας έχει διορίσει αρχιστράτηγο του ελληνικού στρατού.

Στην οπισθοχώρηση ο πατέρας μου υπηρετούσε στο σύνταγμα του Ζήρα. Ήταν παλικάρι ο συνταγματάρχης Ζήρας και προσπαθούσε με συντεταγμένο το σύνταγμα του από ψηλά βουνά φαράγγια να φθάσει στην παραλία και να περάσει απέναντι στην Θράκη. Το σύνταγμα έπεσε σε ενέδρα, έγινε αναγνώριση και διεπιστώθη ότι ήταν ένα σύνταγμα γαλλικού στρατού. Ο Γάλλος αξιωματικός ζήτησε την παράδοση του ελληνικού συντάγματος. Όχι, είπε ο Ζήρας, δεν παραδίδω εγώ στρατό. Και διατάσσει: λάβετε θέσεις μάχης. Ο γάλλος αξιωματικός άλλαξε γνώμη και ανενόχλητο άφησε το ελληνικό σύνταγμα να περάσει. Αυτό το επεισόδιο έτσι ακριβώς είναι καταχωρημένο στην εγκυκλοπαίδεια του Ελευθερουδάκη.

Το δράμα του ελληνικού λαού είναι γνωστό. Είναι στο έλεος του Τούρκου και στο μαχαίρι του, οι σφαγές που ακολούθησαν έχουν γραφτεί σε άλλα βιβλία και θα γραφτούν ακόμα περισσότερα. Ποτέ ίσως δεν θα μάθουμε τον ακριβή αριθμό των νεκρών. Σφάχτηκαν δεκάδες χιλιάδες με προεξάρχοντα τον αγρίως δολοφονηθέντα Μητροπολίτη Σμύρνης,

Χρυσόστομο. Η Σμύρνη στις φλόγες και ο λαός στις παραλίες και στα λιμάνια στοιβάζεται για να περάσει στην Ελλάδα. Και ο Οικουμενικός Πατριάρχης; Τι απέγινε; Είναι κλεισμένος στο Πατριαρχείο και περιμένει να έχει την τύχη του Οικουμενικού Πατριάρχη Γρηγορίου του Ε'. Προπηλακίζεται από το τουρκικό ασκέρι που φωνάζει Γιασασίν Κεμάλ = ζήτω ο Κεμάλ, και ξαφνικά κάποια νύχτα όρμησε στο Πατριαρχείο μια ομάδα νέων ανθρώπων. «Ποιοι είστε εσείς;» «Μακαριότατε να ξυριστείτε αμέσως και να βγάλετε τα εγκόλπια, τα ράσα, το συντομότερο δυνατό φορέστε κουστούμι και ρεμπούπλικο.» Έκανε ότι του έλεγαν πήρε και τους γονείς του, βγήκαν από το Πατριαρχείο, ανακατεύτηκαν με το ανώνυμο πλήθος, έφθασαν στο λιμάνι και πήρε ένα μικρό πλοiάριο, γλίστρησαν από το Βόσπορο, πέρασαν τα στενά και το πλοiάριο με τους λιγοστούς επιβάτες του έφθασε στο Άγιο Όρος. Έμειναν εκεί μερικές ημέρες να συνέλθουν και να ξεκουραστούν και ύστερα κατέβηκαν στην Αθήνα και κατέλυσαν στην Κηφισιά. Η γεροντική καρδιά της μητέρας του Πατριάρχη, της προγιαγιάς της Μαρίας, ράγισε και σε λίγο κοιμήθηκε και αναπαύεται στο Α' Νεκροταφείο Αθηνών. Ο Μελέτιος το 1923 έστειλε την παραίτηση του στο Οικουμενικό Πατριαρχείο.

Ως Οικουμενικός Πατριάρχης ο Μελέτιος υπέγραψε το νέο ημερολόγιο αφού πρώτα το υπέγραψαν οι πρωθυπουργοί της Ευρώπης και ο Πάπας. Ακολουθώντας το υπέγραψαν και τα άλλα πατριαρχεία.

Το πατριαρχείο των Ιεροσολύμων δεν υπέγραψε, ούτε το Άγιο Όρος και ίσως είναι αυτή η αιτία που ο Μελέτιος το 1935 απέτυχε να εκλεγεί Πατριάρχης Ιεροσολύμων, που το ήθελε πολύ. Ήθελε να τελευτήσει στο Ιεροσόλυμα γιατί από εκεί ξεκίνησε. Στάθηκε όμως άτυχος σε αυτή την εκλογή. Ο Πατριάρχης Μελέτιος έμεινε στην Κηφισιά 4 χρόνια έως το 1926. Αυτό το χρόνο ο Μελέτιος εκλέγεται Πατριάρχης Αλεξανδρείας.

Κεφάλαιο Δέκατο Τρίτο

Ο Μελέτιος Πατριάρχης Αλεξανδρείας.

Το 1926 ο Μελέτιος Μεταξάκης, τέως Οικουμενικός Πατριάρχης, εκλέγεται Πατριάρχης Αλεξανδρείας.

Η διακονία του στο Πατριαρχείο της Αλεξανδρείας υπήρξε ήρεμη και γαλήνια. Στο θρόνο του Αγίου Μάρκου έμεινε εννέα χρόνια, και ήταν τα καλά χρόνια στην Αίγυπτο. Εκείνη την εποχή, ανθούσε το ελληνικό στοιχείο στην Αλεξάνδρεια. Έμεναν πάνω από διακόσιες χιλιάδες Έλληνες και ήταν εύποροι πολύ. Μερικοί από αυτούς ήταν άνθρωποι των γραμμάτων όπως ήταν ο Καβάφης, ο Εμμ, Μπενάκης και τόσοι άλλοι. Ήταν σεβαστός και η παροικία τον δέχτηκε με αγάπη και χαρά. Ο νέος Πατριάρχης ανταπέδωσε την αγάπη του στο πλήρωμα της εκκλησίας, οργάνωσε ιεραποστολές μέχρι τα βόθρα της Αφρικής και με σύνεση και καλοσύνη διακόνησε το λαό, τους χριστιανούς του, όπως συνήθιζε να λέει. Στην Αλεξάνδρεια ο Μελέτιος εργάστηκε πολύ και δημιούργησε μια μεγάλη ακίνητη περιουσία του Πατριαρχείου και από τα έσοδα της περιουσίας αυτής συντηρείται το Πατριαρχείο μέχρι και σήμερα. Έχτισε εκκλησίες, βοήθησε φτωχούς ανθρώπους, μαύρους, λευκούς, πήρε μαζί τα επτά ανίψια του και είχε την φροντίδα να τα μεγαλώσει και να τα μορφώσει. Εκτός από αυτά τα παιδιά, ο Μελέτιος είχε άλλα δέκα τρία παιδιά ορφανά διαφόρων εθνικοτήτων. Τα φρόντισε σαν καλός πατέρας, τα μεγάλωνε και τα σπούδαζε. Το μεγάλο του πάθος ήταν τα γράμματα. Ήθελε όλος ο κόσμος να είναι μορφωμένος και γι αυτό το 1926 σκέφτηκε να κάνει ένα δώρο στο χωριό που γεννήθηκε και μεγάλωσε. Και πράγματι έκανε το ωραιότερο δώρο. Σε οικόπεδο του πατέρα του διέθεσε χρήματα και χτίστηκε ένα πανέμορφο σχολείο. Το σχολείο αυτό λειτούργησε πάνω από πενήντα χρόνια. Στο σχολείο αυτό έμαθαν τα πρώτα τους γράμματα πολλοί, που υπηρετούν σήμερα την επιστήμη σε όλους τους τομείς.

Εκεί σ' αυτό το σχολείο έμαθα και γω τα λίγα γράμματα που ξέρω. Είχαμε δάσκαλο το Μανόλη το Λασιθιωτάκη. Ένα άξιο εκπαιδευτικό. Εκείνη την εποχή το σχολείο είχε 35-40 παιδιά. Σιγά-σιγά λιγόστευαν και με την

πάροδο του χρόνου έκλεισε το σχολείο ελλείπει παιδιών. Ερήμωσε και το χωριό.

Όταν χτιζότανε το σχολείο ο παππούς ο Αγγελάκης ήταν ταμίας, ο Δημητρόπουλος ήταν πρόεδρος και ο Μαθαιοδημήτρης μέλος της επιτροπής. Ο παππούς και ο Μαργετάκης ο Νικολής ήταν σύντεκνος μεροτική όπως έλεγαν. Τότε εκείνη την εποχή, υπήρχαν ακόμη αγάπη και αξίας. Ο σύντεκνος του παππού ο Μαργετονικόλης ήθελε να αγοράσει ένα χωράφι πήγε και βρήκε τον παππού. «Σύντεκνε ένα χωράφι θέλω να αγοράσω και μου λείπουν πέντε χιλιάδες δραχμές. Δώσε μου τα χρήματα από τα χρήματα του ταμείου να αγοράσω το χωράφι και θα τα επιστρέψω πολύ γρήγορα.» «Αυτό δεν γίνεται σύντεκνε, γιατί τα λεφτά τα στέλνει ο Μελέτιος για το σχολείο» αλλάς πες πες συμβιβάστηκε ο παππούς έδωσε τα χρήματα. Ο Δημητρόπουλος πονηρός καθώς ήταν κατάλαβε και το Σάββατο το απόγευμα, που πλήρωσαν τους εργάτες, είπε: «Γιώργη να μετρήσουμε τα υπόλοιπα λεφτά.» Δεν ευρέθησαν σωστά. «Γιώργη τι έγιναν τα λεφτά; Στο ταμείο υπάρχει αταξία.» Έγινε ένα μικρό καβγαδάκι και απειλούσαν να στείλουν τον παππού στο δικαστήριο. Ο παππούς στενοχωρήθηκε, γιατί δεν μπορούσε να δικαιολογήσει τα λεφτά και αποφάσισε να γράψει ένα γράμμα στο Μελέτιο για το παράπτωμα που είχε κάνει και ζητούσε συγχώρεση. Δεν πέρασαν πολλές μέρες και ο παππούς πήρε την απάντηση: Να τι του έγραφε ο Μελέτιος. «Γιώργη από τη στιγμή που θα πάρεις αυτό το γράμμα καταργείται η επιτροπή. Εσύ θα κάνεις κουμάντο για όλα και έκανες πάρα πολύ καλά που έδωσες αυτά τα χρήματα στο σύντεκνό σου και αγόρασε το χωράφι να βγάζει κριθάρι να μεγαλώσει τα παιδιά του. Αν χρειασθεί να δώσεις κανένα πεντακοσάριο να πάρεις κανένα ζευγάρι παπούτσι στα παιδιά σου ή και σε άλλα παιδιά να το κάνεις, και αυτό το γράμμα να το φυλάξεις και αν τυχόν και έχει υποβληθεί μήνυση να το δώσεις στον πρόεδρο του δικαστηρίου.» Δεν είχε συνέχεια το θέμα.

Στον αιώνα που μας φεύγει δύο μεγάλα αστέρια έλαμψαν και εφώτισαν τον ελληνικό ουρανό. Ήταν και οι δύο τους γέννημα και θρέμμα της Κρήτης. Ο μεγάλος πολιτικός Ελευθέριος Βενιζέλος και ο μεγάλος θρησκευτικός ηγέτης ο Μελέτιος Μεταξάκης, ο προκαθήμενος της ορθοδοξίας. Ήταν φίλοι

προικισμένοι και οι δυο τους με σπάνιες αρετές, οπαδοί και οι δυο τους της Μεγάλης Ιδέας, είχαν τους ίδιους πόθους να μεγαλώσει η Ελλάδα και να μεγαλουργήσει ο λαός της. Οι πόθοι τους όμως δεν ολοκληρώθηκαν και το γιατί δεν ολοκληρώθηκαν, θα το γράψουν οι ιστορικοί στο μέλλον.

Το έργο του Οικουμενικού Πατριάρχη Μελετίου Μεταξάκη, ίσως δεν είναι ακόμη γνωστό στο σύνολο του, γιατί κανείς δεν ήξερε τι εποίη η δεξιά του.

Εκτός από την Αρχιεπισκοπή Βορείου και Νοτίου Αμερικής, ίδρυσε την Αρχιεπισκοπή Μεγάλης Βρετανίας, τις Επισκοπές Αυστραλίας, Αυστρίας και πολλές άλλες. Συντέλεσε στον Καταστατικό Χάρτη της εκκλησίας και έγραψε και μερικά βιβλία. Έλαβε μέρος ως Πατριάρχης Αλεξανδρείας στο συνέδριο του Λάμπεθ, το 1930, στην Αγγλία και είχε τιμηθεί με πολλές διακρίσεις και πολλά παράσημα. Σε κάθε του λόγο συνήθιζε να λέει: «Ο βίος του ανθρώπου είναι βραχύς και γι' αυτό πρέπει να σπεύδει στην εκτέλεσιν έργων κοινής ωφελείας», αυτό έκανε πάντα ο Μελέτιος. Πράγματι ο βίος του ανθρώπου είναι βραχύς

Τα τελευταία χρόνια της ζωής του Μελέτιου η υγεία του είχε σοβαρά κλονισθεί είχε ζάχαρο, και έκανε αυστηρή δίαιτα. Υπήρχαν όμως και σοβαρά περιστατικά. Ο θείος του ο Παπα-Στέφανος, είχε πεθάνει τον περασμένο χρόνο και στην Αθήνα έγινε μια απόπειρα δολοφονίας του μεγάλου πολιτικού. Καθώς το αυτοκίνητο του Βενιζέλου κατέβαινε στην Αθήνα, από την Κηφισιά, μόλις πέρασε το Μαρούσι ένα άλλο αυτοκίνητο από πίσω πολυβόλούσε τον Βενιζέλο. Όταν η Έλενα αντελήφθη τι συμβαίνει έδωσε ένα δυνατό σπρώξιμο του Βενιζέλου και τον έριξε ανάσκελα στο κάθισμα και τον σκέπασε με το κορμί της! Τι αυτοθυσία! Η Έλενα πήρε μια σφαίρα στο ψαχνό, δηλαδή ένα επιπόλαιο τραύμα, ο Βενιζέλος δεν έπαθε απολύτως τίποτα. Τραυματίστηκε όμως η Ελλάδα.

«Σπείρα διοργανώσανε και βρήκανε μια μέρα για να δολοφονή-σουνε τσι Ελλάδας τον πατέρα.» Τραγουδούσε ο λαός.

«Σπείρα διοργανώσανε με ατομική ευθύνη να τον δολοφονήσουνε και η Ελλάς τυφλή να μείνει.» Πράγματι θα έμενε τυφλή.

Επί πλέον το 1935 έχασε την εκλογή. Ήθελε με όλη του τη καρδιά να

εκλεγεί πατριάρχης Ιεροσολύμων να τελευτήσει στα Ιεροσόλυμα, εκεί που ξεκίνησε. Απέτυχε όμως. Όλα αυτά τα περιστατικά ίσως επιδείνωσαν την υγεία του. Ο Μελέτιος εκείνη την εποχή, το καλοκαίρι του 1935, είχε ενοικιάσει ένα σπίτι το Αμπουκίρ, εκεί έμενε το καλοκαίρι. Το σπίτι ήταν πολύ απλό τέσσερα δωμάτια κάτω και τρία δωμάτια επάνω. Τα τρία επάνω δωμάτια τα χρησιμοποιούσε ο Πατριάρχης, το ένα δωμάτιο υπνοδωμάτιο, το άλλο γραφείο και στο άλλο δεχόταν τους επισκέπτες του, και έχει πολλούς επισκέπτες ο Μακαριότατος. Στα κάτω δωμάτια έμεναν τα ανίψια του, όσα ήταν εκεί. Από τα πέντε αγόρια ανίψια του που μεγάλωνε και μόρφωσε ο Μελέτιος κανένας δεν δέχθηκε να ακολουθήσει και να γίνει κληρικός. Ίσως τον πίκραине και αυτό το θέμα, αλλά είναι αλήθεια ότι όλοι αρνήθηκαν τις προτάσεις του πεισματικά. Ο μικρότερος ανιψιός του, ήταν ο θείος ο Λευτέρης ο Αγγελακης. Ήταν τότε έφηβος κάτω των 20 ετών και σαν μικρότερος είχε ένα καθήκον να υπηρετεί τον Πατριάρχη. Κάθε φορά που το αυτοκίνητο του πατριάρχη έφθανε στο σπίτι του Αμπουκίρ, ο νεαρός Λευτέρης τον βοηθούσε να κατέβει από το αυτοκίνητο, του έβγαζε το καλυμμαύχι, έπαιρνε την πατερίτσα και τον βοηθούσε να βγάλει το σταυρό και τα εγκόλπια του. Σε κάθε του κίνηση ο Πατριάρχης εσταύρωνε ευλογούσε και έλεγε την ευχή του Χριστού και τη δική του. Εκείνο το απόγευμα του Ιουλίου ο Πατριάρχης δεν έδωσε ευχή, ο Λευτέρης τόλμησε και κοίταξε τα μάτια του Πατριάρχη. Ήταν θολά, πολύ θολά. Ήταν φανερό, ο αετός είχε χτυπηθεί θανάσιμα. Τον βοήθησε να πάει στο κρεβάτι του και επειδή πονούσε πολύ ζήτησε να του κάνουν μια εντριβή. Το επόμενο πρωί ο Μελέτιος έφυγε άρρωστος για το Πατριαρχείο. Σε λίγη ώρα ένα νεαρό παιδί ήλθε από το Πατριαρχείο και ο Λευτέρης του είπε να ετοιμασθούν να πάνε στην θάλασσα να κάνουν μπάνιο και να παίξουν στην θάλασσα. Όχι Λευτέρη, δεν θα πάμε σήμερα στο μπάνιο. Και γιατί δεν θα πάμε; Τότε ο νεαρός άρχισε να κλαίει και μόλις κατόρθωσε να πει ότι ο Πατριάρχης δεν υπάρχει στη ζωή.

Εκείνο το καλοκαίρι του 35 ήμουν 10 χρονών περίπου. Θυμάμαι τα κλάματα του παππού και της γιαγιάς όταν ήλθε το τηλεγράφημα με τα θλιβερά νέα στο χωριό. Όλο το χωριό έκλαψε τον άνθρωπο που γέννησε και

μεγάλωσε αυτός ο τόπος. Σε όλα τα σπίτια του χωριού ήταν οι φωτογραφίες του και όλο το χωριό τον έκλαψε, όπως του άξιζε. Το χωριουδάκι του Παρσά έγινε γνωστό σε όλο τον κόσμο, γιατί ήταν η γενέτειρα του αρχηγού της ορθοδοξίας.

Έγραψα αγαπητοί μου αναγνώστες ό,τι ακριβώς άκουσα από τους παππούδες μου, τους γονείς μου, αλλά και άλλους, για το φαινόμενο Μελέτιος Μεταξάκης. Από εσάς τους αναγνώστες ζητώ συγνώμη για τα λάθη που θα διαπιστώσετε στα γραφτά αυτά. Ζητώ κατανόηση και αγάπη, γιατί δεν είμαι μορφωμένος άνθρωπος, ούτε επιδιώκω θέση συγγραφέα στα ελληνικά γράμματα.

Εκδήμου Οικουμενικού Πατριάρχου Μελετίου Αιωνία η Μνήμη.

Κεφάλαιο δέκατο τρίτο

Και τα χρόνια πέρασαν. Το 1971 υπηρετούσα ως αστυνομικός στην Γενική Ασφάλεια Αθηνών και στην Υπηρεσία Επισήμων προσώπων. Κάθε μέρα από 8 το πρωί έως και 2 το μεσημέρι και την άλλη μέρα από τις 2 το μεσημέρι ως τις 8 το βράδυ, έκανα υπηρεσία με πολιτική περιβολή, στο προαύλιο της εκκλησίας του Αγίου Γεωργίου, στη Βασιλίσσης Σοφίας και απέναντι από το μεγάλο νοσοκομείο Ευαγγελισμός. Εκεί γνωρίσθηκα με τους παπάδες και συζητούσαμε πότε-πότε. Εκείνο το απόγευμα δεν φάνηκε κανένας και το βραδάκι ένα κληρικός ερχόταν από τη Βασιλίσσης Σοφίας και μπήκε στο προαύλιο της εκκλησίας. Κρατούσε ένα μεγάλο φάκελο. Ήταν προβληματισμένος. «Πάτερ βλέπω φάκελο και προβληματισμούς; ή κάνω λάθος;» «Όχι, έτσι ακριβώς είναι. Μας έχουν αναθέσει να οργανώσουμε και να τελέσουμε μνημόσυνο του Οικουμενικού Πατριάρχη.» Ήταν 25 Νοεμβρίου του 1971. «Και πού είναι το πρόβλημα; Εσείς έχετε μεγάλη πείρα σε κάθε είδους τελετή.» «Πού είναι το πρόβλημα; Θα καλέσουμε Πατριάρχας, Αρχιεπισκόπους, Επισκόπους, καθηγητές Πανεπιστημίων, ανθρώπους των γραμμάτων. Αλλά όλους αυτούς τους ξέρουμε. Πρέπει όμως να ψάξουμε και να βρούμε συγγενείς του Πατριάρχη που μένουν στην Αθήνα να τους καλέσουμε και αυτούς.» «Μα ύστερα από 150 χρόνια που κρεμάσανε τον Οικουμενικό Πατριάρχη Γρηγόριο Ε' τι συγγενείς του να βρείτε;» «Μα δεν θα κάνουμε μνημόσυνο του Γρηγορίου του Ε'.» «Τίνος Πατριάρχη μνημόσυνο θα κάνετε;» «Του Οικουμενικού Πατριάρχη Μελετίου Μεταξάκη! «Του θείου μου; Θα κάνετε μνημόσυνο;» έπεσα από τα σύννεφα. «Πώς είπατε, ήταν θείος σας ο Μελέτιος;» «Και βέβαια ήταν θείος μου.» «Και πώς βρέθηκε θείος σας;» «Γιατί η γιαγιά η Γαριφαλιά και ο Μελέτιος ήταν αδέρφια.» «Α! Έτσι!» «Ακριβώς έτσι είναι.» «Έλα μαζί μου σε παρακαλώ.» Μπήκαμε στην εκκλησία. Ένας κληρικός καθόταν στο γραφείο του και το γραφείο ήταν γεμάτο προσκλήσεις. «Βρήκαμε!» «Τι βρήκαμε;» «Συγγενή του εκδήμου Πατριάρχη Μελετίου. Ο αστυνομικός λέει ότι ήταν θείος του.» «Αλήθεια;» με ρώτησε. «Ναι, αλήθεια, είναι ήταν αδελφός της γιαγιάς μου της Γαριφαλιάς.» «Τότε ασφαλώς θα μας βοηθήσεις.» «Στη διάθεση σας

πατέρες.» «Πάρε όσες προσκλήσεις θέλεις και να τις μοιράσεις σε συγγενείς σας, φίλους σας χωριανούς σας να έλθουν στο μνημόσυνο.» Έτσι και έγινε. Πήγαμε εκείνη την Κυριακή στην Μητρόπολη Αθηνών να παρακολουθήσουμε το μνημόσυνο παρουσία του Αρχιεπισκόπου και πολλών επισκόπων, ο Αρχιεπίσκοπος εξήρε την προσωπικότητα του Μελετίου και μετά από εκεί όλοι μαζί πήγαμε στην αίθουσα του Παρνασσού, εκεί έγινε το φιλολογικό μνημόσυνο. Μίλησαν πολλοί ομιλητές και ο καθηγητής Ανδρέας Φυτράκης μίλησε για το βιογραφικό του Μελετίου. Μάλιστα έχει γράψει και βιβλίο. Ξαφνικά στο βήμα ανέβηκε ένα γεροντάκι 80 χρονών. Γιάννη Θεοδωρακόπουλο τον λέγανε και ήταν καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών στη Φιλοσοφική Σχολή και είπε ο σοφός καθηγητής: «Εγώ δεν είμαι επιφορτισμένος να μιλήσω, θα το κάνουν άλλοι συνάδελφοι. Θέλω μόνο δυο λόγια να πω. Υπήρξα μαθητής του Μελετίου και εκείνο που θυμάμαι ήταν η αυστηρή ματιά του, αυτά είπε και κατέβηκε από το βήμα.» Η εκδήλωση αυτή τελείωσε στις 2 η ώρα.

Και τα ανίψια του τι απέγιναν; Οι θείοι Μανόλης και Λευτέρης Αγγελάκης ήρθαν στο χωριό. Ο Γεώργιος Μεταξάκης είχε πάρει το πτυχίο της Νομικής στη Λυών της Γαλλίας, γύρισε στο χωριό και διορίστηκε υπάλληλος στη Νομαρχία Λασιθίου. Οι δυο ανιψιές του η Σοφία και η Αργυρώ παντρεύτηκαν και έκαναν οικογένειες. Ένας όμως από τους ανιψιούς του ο Γεώργιος Κεραλάκης πήγε στη Νιγηρία. Εκεί γνωρίσθηκε με ένα άλλο νεαρό Κύπριο τον Λεβέντη. Τα δυο νεαρά παιδιά έγιναν φίλοι και συνεργάστηκαν. Έστησαν ένα μικρό μαγαζί. Σήμερα ο όμιλος εταιριών Λεβέντη Κεραλάκη είναι από τα ισχυρότερα οικονομικά συγκροτήματα στον κόσμο. Πάντως ο Κεραλάκης που σήμερα είναι πάνω από 90 χρονών, δεν ήλθε ποτέ στο χωριό. Δεν εγνώρισε τον τόπο που γεννήθηκαν οι γονείς του και ο αρχηγός της ορθοδοξίας. Ο Γεώργιος Μεταξάκης και ο Μανόλης ο Αγγελάκης ανέβηκαν στο βουνό την κατοχή και προσέφεραν ύψιστες υπηρεσίες στον αγώνα καθώς ήξεραν αγγλικά και ήταν μορφωμένοι. Ήταν οι μόνοι μορφωμένοι στο αντάρτικο του Μπαντουβά το 1943. Από το κράτος δεν εζήτησαν τίποτα και ποτέ για τις υπηρεσίες τους αυτές.

Η οικογένεια του Νικολάου Μεταξάκη ήταν φτωχή αγροτική οικογένεια

και το σπίτι που γεννήθηκε ο αρχηγός της Ορθοδοξίας είναι γκρεμισμένο και ρημαγμένο μέχρι σήμερα. Και όμως θα μπορούσε κάποιος ανιψιός του να διαθέσει μερικές δραχμές να το αναστυλώσει πράγμα που δεν έγινε και ούτε πρόκειται να γίνει. Στην Δημητσάνα βέβαια το σπίτι που γεννήθηκε ο Γρηγόριος ο Ε', το ανακαίνισε ο μεγάλος δωρητής Αγγελόπουλος, εδώ όμως δεν βρέθηκε κανένας συγγενής γι' αυτό το έργο.

Κεφάλαιο Δέκατο Τέταρτο

Έγραψα στο έργο αυτό όσα άκουσα για τον Οικουμενικό Πατριάρχη Μελέτιο Μεταξάκη. Τη γέννηση του στο φτωχικό σπιτάκι του μικρού χωριού Παρσάς, πως μεγάλωσε ο γιος του βοσκού κοντά στα γιδοπρόβατα, στην Αγία Μαρίνα, ποιές αντιρρήσεις υπήρχαν για να πάει στο σχολείο, πώς συμβιβάστηκαν και ξεπεράστηκαν οι αντιρρήσεις αυτές και τελικά πώς πήγε στο σχολείο και πώς τελειώνοντας το Σχολαρχείο ήταν έτοιμος και ερωτευμένος να αναλάβει οικογενειακές ευθύνες και πώς δύο σημαντικά γεγονότα σημάδεψαν τη ζωή του και του άνοιξαν το δρόμο προς την Ορθοδοξία. Ο θάνατος του ιερέα του χωριού που σκοτώθηκε στον αρμό προσπαθώντας να καθαρίσει ένα κυπαρίσσι, η εκλογή του παπά Στέφανου που αν και ήταν άξιος κληρικός, δεν έγινε αποδεκτός στο μικρό χωριό, και το περιστατικό με τις αγκινάρες, ο άγριος ξυλοδαρμός, ίσως η ντροπή που αισθάνθηκε και ήταν δικαιολογημένη, οπωσδήποτε σημάδεψαν τη ζωή του, με αποτέλεσμα τη μεγάλη πορεία που ακολούθησε, φεύγοντας από τον Παρσά. Πεζός πέρασε το Σελάκανο, ανηφόρησε στο Καθαρό, κατέβηκε στο οροπέδιο Λασιθίου και την άλλη μέρα συνέχεια πεζοπορία ως το Ηράκλειο, ένας μικρός σταθμός στο Ηράκλειο, περίπου δυο τρεις μήνες, πήρε ένα καράβι, αποβιβάστηκε στη Σμύρνη, ακολούθησε πεζοπορία και διέσχισε όλη τη Μικρά Ασία, πέρασε το Λίβανο και κατάκοπος, έφθασε στα Ιεροσόλυμα, στην ιεροσύνη. Από τα Ιεροσόλυμα στην Κύπρο και από την Κύπρο στην Αθήνα από την Αθήνα στην Αμερική από την Αμερική στην Κων/πολη, από την Κων/πολη πάλι στην Αθήνα και από την Αθήνα στην Αλεξάνδρεια, όπου ο Ύψιστος τον εκάλεσε κοντά του στις 28 Ιουλίου του 1935.

Όλη αυτή η διαδρομή της ζωής του κράτησε 64 χρόνια σχετικά λίγα, γιατί, αν ζούσε, μπορούσε να προσφέρει πολλά στην εκκλησία για 20 χρόνια ακόμη.

Το φαινόμενο Οικουμενικός Πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης δεν κλείνει εδώ, έχουν γραφτεί πολλά βιβλία, άρθρα, για τη ζωή και τη δράση του και ασφαλώς θα γραφτούν και άλλα στο μέλλον. Και το μικρό χωριό που γεννήθηκε ο Παρσάς, το 1954 ονομάστηκε Μεταξοχώρι προς τιμή του.

Κεφάλαιο Δέκατο Πέμπτο

Το 1951 μπήκα στη σχολή Αστυφυλάκων και στις 16 Αυγούστου του ιδίου έτους βγήκα από τη σχολή και τοποθετήθηκα στο ΓΩ Αστυνομικό Τμήμα Βαλαωρίτου 17, στο Κολωνάκι, λίγα μέτρα από τη Βουλή. Εκείνο το πρωί τον Ιούνιο του 1952 πήραμε ένα τηλεφώνημα. 200 Κύπριοι φοιτητές είχαν συγκεντρωθεί στην Βασ. Σοφίας και επέμειναν να μπουν στο πολιτικό γραφείο και να δώσουν υπόμνημα με ένα σοβαρό αίτημα στον πρωθυπουργό. Καμιά εικοσαριά αστυφύλακες και ένας υπαστυνόμος πήγαμε γρήγορα επί τόπου και απαγορεύσαμε την είσοδο των φοιτητών στο γραφείο του πρωθυπουργού. Έγιναν όμως διαπραγματεύσεις και πήραμε εντολή να αφήσουμε μια επιτροπή από 5 φοιτητές να πάνε στο γραφείο του πρωθυπουργού.

Πήγαινε και συ Στέφανε μαζί με τα παιδιά μου είπε ο αξιωματικός και πράγματι συνόδεψα τα παιδιά στο γραφείο του πρωθυπουργού. Εκείνη την εποχή πρωθυπουργός ήταν ένας αγνός έλληνας, ο Νικόλαος Πλαστήρας. Χάρηκε που είδε τα νέα παιδιά και τα καλωσόρισε. Και ποιο είναι το αίτημα σας; ρώτησε. «Κύριε πρόεδρε, διερμηνεύοντας τα αισθήματα του κυπριακού λαού, παρακαλούμε να θέσετε αμέσως ζήτημα ενώσεως της Κύπρου μετά της Ελλάδος.»

Ο Πλαστήρας εδάκρυσε και είπε: «Παιδιά μου, αφήστε με, έζησα στη Μικρά Ασία, όλη τη φρίκη του πολέμου. Ξέρω το αποτέλεσμα. Όχι μόνο την Κύπρο δεν θα μας δώσουν αλλά κινδυνεύουμε να χάσουμε και αυτά που έχουμε». Εκείνη την ημέρα πρώτη φορά άκουσα για κυπριακό, ένωση, αυτοδιάθεση. Έτσι ο Πλαστήρας δεν εδέχθη το αίτημα των φοιτητών.

Εκείνο το χρόνο το 1952 το Νοέμβριο μήνα έπεσε η κυβέρνηση Πλαστήρα-Βενιζέλου και το Νοέμβριο εκείνου του χρόνου προκηρύσσονται εκλογές με πλειοψηφικό σύστημα. Ο ελληνικός συναγερμός του Στρατάρχη Παπάγου, έρχεται πανίσχυρος στην εξουσία με 250 έδρες στη βουλή Πλαστήρας και Βενιζέλος είναι στην αντιπολίτευση. Εκεί το 1953 ένα βράδυ ο Σοφοκλής ο Βενιζέλος ανέβηκε στο βήμα της βουλής και είπε:

«Κύριε Στρατάρχα, είστε πανίσχυρος στη βουλή, είστε

δαφνοστεφανομένος και έχετε μεγάλο κύρος στο εξωτερικό, γιατί δεν θέτετε και επισήμως θέμα ενώσεως της Κύπρου μετά της Ελλάδος;»

Αντιπρόεδρος της κυβέρνησης εκείνη την εποχή ήταν ο Παναγιώτης Κανελλόπουλος. Ανέβηκε στο βήμα να απαντήσει στον Βενιζέλο και είπε: «Κύριοι βουλευταί, αν ζούσε ο πατέρας του Σοφοκλή, ο Ελευθέριος Βενιζέλος που ήταν ταλαντούχος πολιτικός και άκουγε τι μας είπε ο Σοφοκλής, θα κουνούσε την κεφαλή.»

Και εδώ βλέπουμε κάποιες δυσκολίες, ή απροθυμία καλύτερα θα έλεγα και από τις δύο κυβερνήσεις που προεδρεύοντα από διακεκριμένους στρατιωτικούς. Λίγο αργότερα, αν θυμάμαι στις 24 Αυγούστου το 1954, στην πλατεία Ομονοίας, στην Αθήνα, έγινε ένα μεγάλο συλλαλητήριο υπό την αιγίδα του τότε αρχιεπισκόπου Αθηνών. Όλη η Αθήνα ήταν εκεί, και τελικά επίσημα τέθηκε θέμα ενώσεως την 1^η Απριλίου του 1955. Βέβαια τι ακολούθησε και τι τραβήξαμε μέχρι το 1959 από το ξεσκήωμα των φοιτητών κυπρίων και ελλήνων δεν περιγράφεται.

Από εκεί και πέρα μέχρι σήμερα όλοι έχουμε βιώσει τα κυπριακό μέχρι σήμερα και όπως πολύ ορθά πρόβλεψε ο μακαρίτης ο Πλαστήρας όχι μόνο δεν πήραμε την Κύπρο αλλά φθάσαμε και στα Ίμια και στη Γαύδο και έχει ο Θεός. Ποιος φταίει; Μα αυτό θα το γράψουν οι μελλοντικοί ερευνητές όταν θα ανοίξουν το φάκελο της Κύπρου και θα έχουν όλα τα στοιχεία στην διάθεση τους, τότε μετά 50 χρόνια που θα γραφτεί η νεότερη ελληνική ιστορία, θα καταμερισθούν οι ευθύνες εκεί και όπου πρέπει.

Θέλω ακόμα να γράψω ένα περιστατικό που με εντυπωσίασε το 1970. Εκείνη την εποχή υπηρετούσα στην υπηρεσία επισήμων προσώπων στη Γενική Ασφάλεια Αθηνών, φρουρούσαμε τον Πρόεδρο της Δημοκρατίας και την κυβέρνηση και φυσικά όλους τους ξένους επισήμους επισκέπτες μας. Την Άνοιξη του 1970, ένα γεροντάκι 90 χρονών έκανε διακοπές στην Ελλάδα. Στην πλατ. Συντάγματος έπινε καφέ, Ισμέτ Ινονού πασά τον ελέγανε και ήταν άλλοτε ο πρόεδρος της τουρκικής δημοκρατίας. Ήταν ο στρατηγός που το 1922 στο χωριό Ινονού αιχμαλώτισε 3 ελληνικές μεραρχίες και από τότε πήρε το όνομα (Ινονού). Βέβαια δεν είχε καμιά επίσημη ιδιότητα όμως τα μέτρα περιφρούρησης του ήταν δρακόντεια ούτε

που μπορούσε να φανταστεί ότι όλα τα νεαρά παιδιά που καθόντανε γύρω από το τραπέζι του ήταν αστυνομικοί. Στο κέντρο της Αθήνας δεν είδε πουθενά το άγαλμα του Ελευθερίου Βενιζέλου. Ίσως προβληματίστηκε ίσως να ρώτησε και έμαθε ότι λίγο παραπάνω στα Ιλίσια επί της Βας. Σοφίας υπήρχε αδριάντας του Ελευθερίου Βενιζέλου. Εκεί θέλω να πάω θα είπαι στους συνοδούς του. Πήραμε το τηλεφώνημα στο γραφείο και κινητοποιηθήκαμε το συντομότερο δυνατό, έπρεπε να ερευνηθεί ο χώρος, γύρω από το άγαλμα και να ληφθούν κατάλληλα μέτρα. Έτσι και έγινε σε λίγα λεπτά έφθασε ο Ινονού. Βρίσκομαι περίπου 10 μέτρα από το άγαλμα. Ο Ινονού προχώρησε στάθηκε προσοχή έβγαλε το ρεμπούπλικο του και υποκλίθηκε στο μεγάλο αντίπαλο, σίγουρα με σεβασμό και αγάπη.

Άραγε, αν μπορούσαν να μιλήσουν οι δύο άνδρες τι θα έλεγαν; Ο Ινονού έκανε μεταβολή σαν καλός στρατιώτης και έφυγε.

Και όμως οι ελληνοτουρκικές σχέσεις είναι απαραίτητο να διευθετηθούν και όσο το συντομότερο γίνει αυτό, τόσο το καλύτερο και για τους δύο λαούς. Από το 1951 έως και το 1976 υπηρετούσα στην Αστυνομία και θέλω να γράψω πώς περνούσαμε εμείς εκείνη την εποχή. Θυμάμαι πως δεν είχαμε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Θυμάμαι τις στερήσεις μας, θυμάμαι αυτοκτονίες αστυνομικών, θυμάμαι που ήταν γεμάτα τα σανατόρια από νέους αστυνομικούς και θυμάμαι το 1953 στο Γ' Αστυνομικό τμήμα που μας βράζανε ένα καζάνι τσάι και βάζαμε μέσα ψωμί και κάναμε παπάρα και τρώγαμε στις 2 η ώρα τη νύχτα και στις 6 η ώρα το πρωί. Τα στομάχια μας ήταν άδεια αλλά η αξιοπρέπεια μας ήταν αναμφισβήτητη, το ντύσιμο μας ήταν το καλύτερο και όταν έβλεπες νεαρά παιδιά στο Σύνταγμα, στην Αίγλη, στην Πανεπιστημίου, στην Ομόνοια, καλοντυμένους και περιποιημένους, σίγουρα ήταν αστυνομικοί. Δεν θυμάμαι κρούσμα διαφθοράς και απολύθηκε από το σώμα συνάδελφος εξαιρετικός, επειδή είχε οικογένεια και πήρε βερεσέ μια οκά κρέας. Αν στο καφενείο μας κερνούσε ένας φίλος ένα καφέ αυτό ήταν επιλήψιμο. Απαγορευόταν να καπνίσουμε εν στολή, να καθίσουμε στο λεωφορείο, να ψωνίσουμε από το παντοπωλείο, να καθίσουμε στου Ζώναρς ή στου Γιαννάκη, γιατί ήταν κέντρα πολυτελείας. Ακόμα απαγορευόταν να μας πάρουν οι γυναίκες μας αγκαζέ, δηλαδή ζούσαμε μια

πειθαρχημένη ζωή. Οι σχέσεις των αστυνομικών με τα κορίτσια εκείνη την εποχή ήταν πολύ διακριτικές και ο ιδανικός αστυνομικός έπρεπε να είναι καθαρός, σιδερωμένος, ξυρισμένος, γυαλισμένα τα παπούτσια του και να αρκείται στα λίγα χρήματα.

Ήταν τότε αξιόπιστη η Αστυνομία και όσο για τα αισθήματα του κόσμου, οι μισοί μας αγαπούσαν και οι υπόλοιποι μας φοβόντουσαν. Στη δεκαετία του 50 και του 60 καλά στεκόμαστε. Με ψυχικό πόνο παρακολουθώ την σημερινή κατρακύλα, ακούω πως οι αστυνομικοί έχουν ακριβά αυτοκίνητα, πολυτελή διαμερίσματα, εκατομμύρια καταθέσεις στις τράπεζες. Μα τόση διαφθορά; Γιατί; Και όμως δεν γίνεται τίποτα για την απαλλαγή του σώματος από αυτή τη γάγγραινα.

Ποιός θα πάρει τη σκούπα να σκουπίσει αυτή τη δυσωδία;

Κεφάλαιο Δέκατο Έκτο

Το ένα δέκατο του αιώνα που μας φεύγει πέρασε με δύο παγκόσμιους πολέμους χωρίς τους μικρότερους τους τοπικούς.

Ο άνθρωπος χρησιμοποίησε σύγχρονα όπλα από αυτόματα μέχρι βόμβες ατομικές οι νεκροί 70 και πάνω εκατομμύρια οι τραυματίες τριπλάσιοι, οι υλικές ζημιές ανυπολόγιστες. Πόλεις όπως το Βερολίνο, η Λειψία, η Δρέσδη, το Ναγκασάκι και η Χιροσίμα καταστράφηκαν ολοσχερώς. Τα προβλήματα ελύθησαν; Κανένα απολύτως. Η Ευρώπη καταστραμμένη το 1945 προσπαθούσε να επουλώσει τις πληγές της και το 1955 ένας γάλλος πολιτικός ο Σουμάν, ο Μονέ και μερικοί φίλοι τους, ίδρυσαν την κοινοπραξία χάλυβος. Βρήκε κατάλληλο έδαφος, η καταβολάδα ρίζωσε καλά, βλάστησε και αποδίδει καρπούς. Αυτή είναι η Ευρωπαϊκή Ένωση και είναι η ελπίδα πολλών εκατομμυρίων ανθρώπων σήμερα. Πιστεύω, πως η οργάνωση αυτή όταν τελειοποιηθεί και γίνει η Ευρώπη ένα απέραντο κράτος, οι μελλοντικές γενιές θα ζήσουν καλύτερες μέρες χωρίς πολέμους και βία.

Σίγουρα τα μεγάλα και πλούσια κράτη πρέπει να βοηθούν τα μικρά και να μεταφέρονται χρήματα και τεχνογνωσία, όπου είναι ανάγκη. Τα μικρότερα κράτη να βοηθούν τα μεγάλα αγοράζοντας τα βιομηχανικά τους προϊόντα και στέλνοντας τους εργατικά χέρια. Όταν ο πλούτος της παραγωγής κατανεμηθεί με δικαιοσύνη, τότε θα πάψουν οι αντιπαραθέσεις η βία, οι απειλές και πιστεύω πως θα έλθουν καλύτερες μέρες.

Σε αυτή την Ευρωπαϊκή Ένωση προσπαθούμε να μπούμε και εμείς, έχουμε φθάσει στο κατώφλι, η πόρτα είναι ανοιχτή. Θα μπούμε; Ο χρόνος θα το δείξει.

Κεφάλαιο Δέκατο Έβδομο
Σύντομο βιογραφικό του Πατριάρχη

Ο Οικουμενικός Πατριάρχης Μελέτιος Μεταξάκης κατά κόσμο Εμμανουήλ Μεταξάκης, ήταν γιος του Νικολάου και της Μαρίας Μεταξάκη και γεννήθηκε στον Παρσά της επαρχίας Ιεράπετρας του Νομού Λασιθίου την 22^α Νοεμβρίου του 1871 με το παλιό ημερολόγιο. Είκοσι χρονών, έφυγε για τα Ιεροσόλυμα και το 1892 χειροτονήθη διάκονος, το 1900 πρεσβύτερος (αρχιμανδρίτης), το 1910 επίσκοπος Κιτίου και το 1918 αρχιεπίσκοπος Αθηνών και πάσης Ελλάδος, το 1920 Αρχιεπίσκοπος Αμερικής Βορείου και Νοτίου και το 1921 εξελέγη οικουμενικός Πατριάρχης Αλεξανδρείας. Στις 28 Ιουλίου του έτους 1935 εκοιμήθη και ετάφη στο νεκροταφείο του Αγίου Γεωργίου στο Κάιρο στις 2 Αυγούστου.

Κεφάλαιο Δέκατο Όγδοο

Και τα χρόνια πέρασαν, από την αστυνομία απολύθηκα το 1976 και το 1981 γύρισα και ζω πλέον μόνιμα στην Νέα Ανατολή.

Πριν 3 χρόνια περίπου, καθισμένος στο τζάκι παρακολουθούσα τηλεόραση. Ένα κανάλι έπαιζε μια εκπομπή, "Το πανόραμα του αιώνα". Η εκπομπή αυτή παρουσιάζει όλα τα σημαντικά γεγονότα που έγιναν τον αιώνα που μας φεύγει, και είπε ο εκφωνητής:

«Κυρίες και κύριοι σήμερα θα παρακολουθήσουμε την κηδεία του αιμνήστου Πατριάρχη Αλεξανδρείας Μελετίου Μεταξάκη που έγινε στις 2 Αυγούστου του 1935 στην Αλεξάνδρεια.»

Ποτέ μου δεν φανταζόμουν τέτοιο πράγμα και φυσικά συγκεντρώθηκα να παρακολουθήσω την κηδεία του μακαριστού μας θείου.

Το σεπτό λείψανο του πατριάρχη ντυμένο με τα πολύτιμα άμφια του, τη μήτρα στο κεφάλι, στο χέρι του κρατούσε το Ευαγγέλιο, ήταν καθισμένος στο θρόνο του, σε ένα μεγάλο κουβούκλιο όπως το κουβούκλιο του επιταφίου, πολύ γαλήνιος και ήρεμος, λες και θα σου μιλούσε. Και νεκρός ήταν μεγαλοπρεπής.

Είχε το λείψανο εκτεθεί σε λαϊκό προσκύνημα και ο λαός με δακρυσμένα μάτια περνούσε και προσκυνούσε το λείψανο του Πατριάρχη.

Και όταν ήλθε η ώρα, 8 άνδρες σήκωσαν το κουβούκλιο όπως ήταν, και το περιέφεραν στους κεντρικούς δρόμους της Αλεξάνδρειας. Στους δρόμους που πέρασε στρατιώτες και αστυνομικοί είχαν λάβει μέτρα τάξεως και φιλαρμονικές παίζανε πένθιμα εμβατήρια τιμώντας τον μεγάλο νεκρό.

Εντύπωση μου έκανε το μεγάλο πλήθος του λαού στα πεζοδρόμια. Υπολόγισα ότι πάνω από ένα εκατομμύριο κόσμος με την παρουσία του τίμησε τον μεγάλο νεκρό.

Η πομπή έφθασε στο σιδηροδρομικό σταθμό. Η κυβέρνηση της Αιγύπτου διέθεσε μια ολόκληρη αμαξοστοιχία για το λείψανο του Πατριάρχη και τις ξένες αντιπροσωπείες. Το τρένο έφθασε στο Κάιρο και στο νεκροταφείο του Αγίου Γεωργίου παραπλεύρως στους τάφους των αιμνήστων πατριαρχών ήταν ένας ανοιχτός λάκκος περίπου 3Χ3 και αρκετά

βαθύς όπως ήταν καθισμένος στο κουβούκλιο κατέβηκε μέσα στη γη και ετάφη.

Αργότερα κακοί άνθρωποι τυμβωρύχοι έσκαψαν, λεηλάτησαν και έκλεψαν ότι πολύτιμο βρήκαν στους τάφους των πατριαρχών και φυσικά συλήθηκε και ο τάφος του Μελετίου.

Σήμερα στο οστεοφυλάκιο του νεκροταφείου υπάρχει ένα μεταλλικό τετράγωνο κουτί με τα οστά του Μελετίου και γράφει το κουτί: Μελέτιος Μεταξάκης, οικουμενικός Πατριάρχης 1871-1935. Αυτό απέμεινε.

Όσο για το μνημόσυνο που έγινε πριν τρία χρόνια στο χωριό, θα προτιμούσα να μη γράψω τίποτα, γιατί λίγο έλειψε να καούμε εκεί από μια μεγάλη πυρκαϊά που έγινε. Τυχαία ή σκόπιμα δεν ξέρω.

Να μακαρίσουμε την ευλογημένο τόπο που γέννησε τον Αρχηγό της Ορθοδοξίας.

Να ευχαριστήσουμε τους γονείς του, που τον ανέθρεψαν.

Να ευχαριστήσουμε το δάσκαλο, που του έμαθε τα πρώτα γράμματα.

Να θυμηθούμε όλους τους παλαιούς ανθρώπους, τον Μαθαιοδημήτρη, τον Διακονικόλη, τον Παπαδομιχάλη, τον παππού τον Αγγελάκη και τη γιαγιά τη Γαριφαλιά, τον Μαργετονικόλι.

Να ευχαριστήσουμε και τους γονείς μας, που μας μεγάλωσαν με πολύ φτώχεια και με απέραντη αγάπη, και να ευχαριστήσω το Θεό που στα 74 μου χρόνια με υγεία και χαρά έγραψα αυτό το βιβλίο.